

TESI DOCTORAL

**SENYORIU I MUNICIPI A LA CATALUNYA NOVA: BATLLIA DE
MIRAVET; COMANDES D'HORTA, D'ASCÓ I DE VILALBA; I
BARONIES DE FLIX I D'ENTENÇA (*)**

- JOSEP SERRANO DAURA -

**Dirigida pel dr. Josep M. Font i Rius
Co-dirigida pel dr. Tomàs de Montagut Estraguès**

**Àrea d'Història del Dret i de les Institucions
- Departament de Dret -**

Facultat de Dret

Universitat "Pompeu Fabra"

Volúm I

- 1996 -

Pel que fa a Horta, en un privilegi concedit el 1296 sobre l'administració de justícia es fa referència als conflictes suscitats entre el comanador, jurats i "Universitatem hominum ville de Orta" i dels seus termes, i el document és aprovat per una llarga llista de veïns integrants del "Consilium preconizato congregato" pel senyor a l'efecte; i el mateix ocorre amb el codi de Costums concedit el mateix any (dia i mes) que aquell privilegi, amb l'intervenció d'un grup d'individus citats nominalment que "per nos et totum Consilium ac Universitatem hominum de Orta (...) recipimus a vobis (...) predictas consuetudines" (148).

No dubtem que a la darrereria del s. XIII s'han constituït i organitzat comunitats a la nostra zona en règim pròpiament municipal; però deu ser un fenomen particular d'alguns llocs, els que creiem els més importants, i molts altres segueixen en situació premunicipal com la definiria FONT RIUS (149).

Tanmateix és difícil fixar el moment exacte en el que podem parlar de constitució del Municipi. Per exemple a la Torre de l'Espanyol l'any 1286 hi ha un Consell de "sapientes" com a organisme de representació comunitària, que en aquell moment després d'haver-se separat de l'obediència del comanador d'Ascó, decideix sotmetre-s'hi novament i designa uns síndics perquè es presentin al senyor i li retin homenatge de vassallatge (150).

Aquell consell dels homes més prestigiosos de la comunitat (interpretació que donem al qualificatiu de "sapientes") constituïria segurament el primer organisme representatiu reduït de les noves comunitats; després, conforme aquells col·lectius es consoliden, van assolint noves formes d'organització i donen lloc a les Universitats com a comunitats políticament organitzades, amb els seus organismes de govern, amb personalitat jurídica pròpia.

El primer exemple de que s'ha assolit una organització política definida ens el dona Gandesa com hem vist, i més exactament Horta quan el pre+ambul del document de concessió dels Costums el 1296 es refereix a la "vila o municipi". D'altra banda, l'ús d'expressions com les esmentades de "Universitat" i "Municipi", més l'aparició d'uns magistrats com són els jurats i uns Consells posen de manifest també la recepció del dret comú en l'àmbit polític de les nostres comunitats locals.

Ja a la primera meitat del s. XIV podriem parlar d'un règim comunitari consolidat en general, que ha assumit els organismes de govern típics del Municipi català; tot i així se segueix parlant dels homes dels llocs i de les viles. Ho observem per exemple als Costums d'Horta de 1296 i als de Miravet de 1319; tanmateix el codi de Flix de 1308 al·ludeix a la Universitat del lloc i assenyala que tals Costums es concedeixen a aquella i als seus habitants: "laudamus atque concedimus, ratificamus et

aprobamus omnibus habitatoribus et comorantibus (..) et generaliter toti Universitati ipsius loci consuetudines et usansias".

Però el mateix codi de Flix també es refereix a la "Vila", donant-li un sentit més enllà de la consideració urbana que talment es dona a l'expressió: el cap. 12 disposa que "la fanecha es de la Vila". En canvi els dos codis citats d'Horta i Miravet i altra documentació diversa, usen la mateixa expressió de "vila" al·ludint a l'ubicació física dels habitants del lloc, al nucli urbà en definitiva (151) (per lloc ja entendriem el conjunt de vila i terme).

En altres casos, com Gandesa el 1275 coneixem que existeix un consell dels homes del lloc, i al mateix temps es parla d'Universitat; però no podem concretar si es tracta del que serà Consell General o pròpiament d'una assemblea dels homes o o dels caps de casa del lloc (152).

En documents de la darrerria del s. XIII posteriors al de Gandesa s'esmenten els jurats com a representants del col·lectiu. I a Horta l'any 1296 com hem vist se solventen uns litigis entre la Senyoria i la Universitat i jurats del lloc: un era sobre l'administració de justícia i s'estableix la participació dels seus jurats i dels "proceres"; i en altre es fixa quin és el dret que ha de regir la comunitat.

I efectivament en aquell darrer acte, que no és altre que la concessió del codi de Costums, concretament el seu cap. XV disposa que els homes del lloc tinguin i puguin tenir "juratos in villa de Orta". Després el mateix precepte es recull al codi de Miravet de 1319 i al de la Torre de l'Espanyol de 1517, amb expressió similar: "Item que els homens dels lochs puxen a lur voluntat nomenar e elegir e aver jurats" (caps. 28 i XXVII respectius).

D'altra banda, els codis esmentats es refereixen als prohoms com altre estament del govern local, per bé que a Horta es titulen "proceres" (al conveni de 1296), i "procuratores" (cap. XX dels Costums); i en tots els casos els prohoms, pròcers o procuradors comparteixen amb els jurats la facultat de dictar ordinacions, cots i bans i d'imposar determinades sancions pecuniàries.

No creiem desencertat pensar que aquells homes membres d'un consell de "sapientes" que trobem a la Torre de l'Espanyol el 1286 constitueixen el precedent immediat dels prohoms, i que aquests darrers reben tal denominació com a membres d'un nou Consell de govern i diferent a aquell premunicipal. Tots dos constituïrien Consells reduïts, sens perjudici de la pervivència d'una assemblea general de veïns, d'on justament aquells serien elegits.

En qualsevol cas hi ha un canvi de denominació que deu ser conseqüència d'altre d'organització. De fet a Horta el 1296 es fa esment i intervé el Consell de la Universitat, però no l'integren tots els veïns sinó aquells que se citen nominalment i que es declaren representants de tota la Universitat; d'altra banda també s'al·ludeix a jurats i prohoms.

En definitiva, creiem que l'expressió de "Universitat" es refereix a la comunitat local d'individus presents i futurs que ja compta amb organismes polítics definitis, que té una personalitat jurídica pròpia i que apareix coincidint amb la constitució del Municipi junt amb les institucions dels jurats i prohoms.

Sembla evident que a tot arreu existeix una organització de tipus assembleari des d'un principi, amb algunes normes de funcionament i d'atribucions per al govern de la comunitat i integrada pels homes del lloc. I aquella organització més primitiva evoluciona mantenint segurament una assemblea general, però constituïnt un altre organisme més reduït, un Consell més restringit i representatiu de tota la comunitat que acaba sent el dels homes més prominents de la comunitat en una fase inicial i després dels que es denominen "prohoms".

Així deu ocórrer als dominis d'Horta i Miravet quan es concedeixen els seus codis de Costums (1296-1319), o a Benissanet i Miravet quan el 1328 es fa referència a uns pactes entre el castellà d'Amposta i els "prohoms" dels llocs prohibint als vassalls dels llocs que en treguin roba (153).

Ja el s. XVI hi trobem una nova organització comunitària talment de caràcter assembleari, i que actua en representació de "la major y mes sana part" dels veïns del lloc. D'aquesta nova organització efectivament no en tenim notícies sinó a partir d'aquella centúria, i de les que ens arriben hem de destacar en tot cas una sentència de la Reial Audiència de Barcelona de 1562 confirmada per altra de 1570, referent a la Universitat de la Fatarella a la que ens referim tot seguit (154).

En definitiva, i almenys des del s. XVI els Municipis de la nostra zona s'organitzen en forma assemblearia, sobre una base constituïda justament per l'assemblea dels "caps de cases" del lloc; després tenim un Consell General ampli i altre Consell restringit que rep la denominació de Secret u Ordinari; i finalment els jurats, en número de dos com a representants màxims dels veïns.

Quant a les funcions de govern i administració solen exercir-se de manera conjunta entre els jurats i ambdós Consells, o per aquells especialment apoderats pels consellers. Tot i així, el batlle ostenta la presidència dels organismes municipals en llurs reunions, talment controla la seva gestió i

se li reconeix un vot de qualitat per tal de resoldre els afers que es plantejen.

D'altra banda, a la darrera del mateix s. XVI i sobre tot en les Cartes de població de la primeria del s. XVII observem que tot i usar-se encara l'expressió de "Universitat" en referència a la comunitat humana del lloc, els textos tornen a esmentar i molt sovint la "Vila".

Podríem dir que inicialment tots dos termes són equivalents si per un i altre entenem l'expressió de la comunitat amb capacitat i personalitat jurídiques suficients per a ser subjecte de drets i obligacions. Tanmateix es produeix una espècie de dissociació conceptual:

- El terme "Universitat" es refereix més pròpiament a la comunitat o al conjunt de veïns políticament organitzats, presents i futurs.
- I l'expressió "Vila" sembla definir l'ens polític i administratiu de la Universitat: "Vila" o "Municipi" com a Corporació local (com avui diríem), amb els seus organismes.

Se segueix fent referència a la Universitat però pròpiament com a comunitat i certament amb capacitat i personalitat jurídiques, i representada políticament a l'època per l'assemblea de tots els caps de casa del lloc; però l'expressió de Vila entenem que al·ludeix al conjunt dels organismes de govern municipals, a la Corporació com si d'un Ajuntament actual es tractés.

Efectivament, des del s. XIII i fins al s. XVI veiem que en ocasions es fa referència a la Vila com un ens polític diferenciat, amb personalitat pròpia bé que delegada per la Universitat dels "homes". Així hem vist com en un document de 1288 sobre Vilalba es fa esment als procuradors o síndics de la Vila (155), i ocorria el mateix als Costums de Flix (cap. 12).

Això no obstant tal expressió s'usa molt poc, almenys fins el s. XVI i sobre tot en les Cartes de població del s. XVII: sovint s'al·ludeix a la "Vila" o "Villa" com a organisme político-administratiu (conjunt de jurats i Consells), mentre que el terme "Universitat" és menys habitual. En qualsevol cas no creiem que es tracti d'una simple substitució terminològica.

L'any 1595 es concerta la unificació de les Universitats d'Ascó: la de cristians vells i la dels nous; cadascuna compta fins aleshores amb la seva pròpia organització política, administrativa i econòmica. Però Universitat és comunitat; i per exemple s'estableix que els primers jurats conjunts una vegada deixin d'exercir llurs càrrecs han de passar a ser membres del Consell de la nova Universitat "per quant tenen los negocis de la Vila al cap", o també es fa esment a "una almoyna que la Vila de fora te per a donzelles a maridar" (156).

Després les Cartes de població posteriors i particularment la d'Ascó al.ludeixen a la "Villa" com a ens municipal amb capacitat suficient per a acordar i disposar, i entenem que com a reunió conjunta de jurats i Consell General, inclòs al nostre entendre el Secret. Vila en tot cas que hem de distingir de l'altra expressió de "vila" com a nucli urbà i que se segueix usant.

Podem veure els capítols de la Carta d'Ascó on s'al.ludeix a la Vila:

- El cap. 24 es refereix als deutes pendents de pagar per la comunitat anteriors a l'expulsió dels moriscos, i disposa que "da libertad a la Villa que ordene lo que quiera en favor de los censalistas sin perjuicio de la jurisdiccion, rentas y bienes de la Señoria", però sempre "con decreto de la Señoria".
- El cap. 28 ordena que la Vila pagui al prior del castell una pensió anual de 30 lliures corresponents a un censal de 600 lliures constituït al seu favor.
- El cap. 29 disposa que el prior del castell ha de contribuir al pagament dels censals de la Vila per les terres que té cedides com la resta de pobladors.
- El cap. 34 estableix que la Vila no podrà assumir plets de particulars encara que siguin pobres.
- El cap. 35 prohibeix a la Vila que s'obligui per cap particular.
- El cap. 36 es refereix als drets de la Vila que han deixat pendents de pagar pobladors que han abandonat el lloc.
- El cap. 44 al.ludeix a les imposicions que la Vila estableixi, i disposa que aquella tingui un clavari per a recaptar-les i executar-les.
- El cap. 52 estableix el deure de tenir cultivades les terres perquè tal cosa és important per a la Senyoria i la Vila (entenem que per a les respectives imposicions); i després d'indicar que es posaran les penes pertinents a qui incompleixi aquella obligació, s'assenyala aquelles seràn fixades per 4 prohoms que designaran 2 la Senyoria i 2 la Vila.
- El cap. 53 al.ludeix a les "peytas" i altres càrregues que pot imposar la Vila per a despeses comuns, i estableix que sempre caldrà l'assistència del batlle i el decret d'aquest o del senyor aprovant-ho; encara s'afegeix que la Vila designarà un clavari per a la recaptació, i que la mateixa Vila podrà taxar les mercaderies que s'embarguin en el procés recaptatori i fer-se-les seves en cas d'impagament.
- El cap. 63 es refereix al "cortante de la carne" o carnisser que ha de designar la Vila.
- El cap. 74 prohibeix als cristians nous i llurs descendents ocupar cap ofici "publico ni privado" de la Vila.
- Els caps. 75 a 93 recullen "lo que da a la Villa dicho señor comendador en la nueva poblacion".

Després les disposicions complementàries d'aquella Carta de 1616 també es refereixen a la Vila en termes similars:

- El cap. 9 preveu el cas de possibles litigis amb el Capítol de la Seu de Tortosa per la primícia de la fulla de les moreres; assenyala que aquella primícia no es paga i si el Capítol reclama tals drets aleshores es disposa que sigui la Vila qui assumeixi el plet al seu càrrec.
- El cap. 14 es refereix al cas que la Vila vulgui pledejar contra la Senyoria en relació amb els béns que li han estat cedits.
- El cap. 17 es refereix a possibles discòrdies entre la Senyoria i la Vila sobre l'empriu de les pastures i el ramat senyorial que hi pot pasturar.

També les Cartes de Benissanet i Miravet citen la Vila com a ens municipal:

- Benissanet:

- El cap. 18 recull la promesa dels pobladors de que "no se juntaran con las Villas de la Baylia", conforme "han usado las Villas de la Baylia".

- El cap. 108 es refereix als deutes de la "Villa" o de "otro en su nombre", i aleshores l'eximeix del terç de la Cort si se li reclamen judicialment.

- Miravet: La Carta de Miravet recull en el seu cap. 32 el mateix supòsit que el 18 de Benissanet; i altres capítols com són els 20 i 21 es refereixen als drets que han de pagar els pobladors "a la Villa" en raó dels deutes comunitaris deixats pels moriscos expulsats i aquells que resultin impagats per pobladors que en un termini de 12 anys abandonin el lloc, respectivament.

Les disposicions que recullim tracten sobre la imposició de contribucions, actuacions judicials, política creditícia, càrrecs municipals, o a la concertació de concòrdies entre Municipis. I és la Vila, o el conjunt de representants polítics municipals els que intervenen i decideixen: els jurats i el Consell General, per bé que requereixen l'assistència i aprovació del batlle.

En canvi els mateixos textos d'Ascó i Miravet es refereixen a l'Universitat en altres capítols:

- Ascó: En aquest cas, és el document complementari de la Carta de població aprovat el 1616 que en el seu cap. 16 autoritza a la Vila a desprendre's del cens que ha de pagar cada any al prior del castell (cap. 28), sempre i quan el carregui sobre altra Universitat (no es permet que es canceli, sinó que s'ha de traspasar a altra Universitat de manera que la pensió anual sempre es pagui).

- Miravet:

- El 33 sobre els plets que pugui intentar la "Universidad de la villa de Miravet" contra la Senyoria.

- I el 39 fins el 48 recullen els béns que l'Orde de l'Hospital dóna als pobladors "para suportar parte de los cargos que la presente Universidad de Miravet tiene".

Per contra, indiquem aquestes excepcions que apareixen en documents d'Ascó i Miravet; però s'al·ludeix a Universitat amb clara referència a la comunitat humana de cada lloc, sense tenir major transcendència.

En definitiva, tot i que encara els anys posteriors segueix apareixent l'expressió de Universitat, el cert és que sovinteja la de Vila. Però una i altra són substituïdes el s. XVIII pels termes de "Comú" en referència a la generalitat dels veïns i als interessos col·lectius, i el d'"Ajuntament" o "ple Ajuntament" en al·lusió a la reunió dels nous regidors borbònics amb el batlle com a màxima expressió del govern municipal.

B.2 El govern de la comunitat:

En definitiva, el govern de la comunitat o de la Universitat s'organitza sobre un sistema assembleari estructurat en tres nivells:

- 1r.- L'assemblea dels caps de casa del lloc.
- 2n.- El Consell General que aquella elegeix.
- 3r.- I el Consell Secret, restringit, elegit també per la primera assemblea o per la segona segons el lloc.

I al capdavant de l'organització municipal tenim els jurats, que són dos, i que constitueixen una espècie de magistratura municipal col·legiada. Jurats que de fet dirigeixen la política municipal i executen els acords que s'adopten (157).

En tot cas hem d'advertir que l'informació que tenim al respecte prové majoritàriament de documentació dels s. XVI i ss., sense oblidar que les Cartes de població del s. XVII disposen una certament àmplia regulació dels organismes municipals, llurs atribucions i el control que ha d'exercir la Senyoria i els seus oficials.

En tot cas es tracta d'informació relativa a llocs determinats, per bé que considerem que es deu tractar d'un règim general comú a tots els llocs, amb algunes variants particulars pròpies de privilegis i pactes amb la Senyoria.

D'altra banda cal indicar que no tenim constància de que les comunitats de la nostra zona s'organitzessin políticament segons l'antiga divisió

tradicional catalana en "mans". Aquella divisió conferia als organismes com ara els municipals un caràcter estamental que permetia la participació de totes les capes socials, excepte la noblesa i el clergat, en els consells municipals i així en el govern dels municipis (158).

Solament en tenim un molt lleugera notícia que de fet podria confirmar que efectivament els organismes municipals es constituïen a partir d'aquella divisió estamental: ens la dóna el cap. 148 de la Carta de Miravet de 1623 quan assenyala que els jurats designaran 12 persones de les que integrin el Consell General per a formar el Consell Secret de la Universitat, les quals s'extrauran "quatro de cada mano".

Si ens atenim a aquell precepte sembla que efectivament hi haurien tres mans o estaments a la comunitat, tots els quals i potser en número igual integrarien els Consells municipals: una mà major que es correspondria amb els burgesos, altra mà mitjana integrada per mercaders i artistes, i la mà menor corresponent als menestrals, pagesos i ramaders (159). Malgrat tot, insistim en què no tenim constància pràctica de tal fet feta l'excepció d'aquell capítol de la Carta de Miravet; i talment hem de dir que si bé tal divisió podria certament establir-se en les comunitats importants com són els centres de cada districte amb una relativament variada activitat econòmica, difícilment es poden constituïr tots aquells estaments en llocs petits dedicats de manera qüasi exclusiva a l'agricultura i a la ramaderia com ocorre en la majoria de comunitats de la nostra zona.

1) L'assemblea dels homes del lloc o dels caps de casa:

Tenim molt escasses dades sobre aquesta Assemblea, que estaria integrada pels homes caps de casa de cada lloc.

Això no obstant creiem que almenys fins la darrerria del s. XIII constitueix l'únic organisme assembleari de la Universitat a la nostra zona. Tenim referències a Consells locals que intervenen en diferents afers, que no es defineixen ni com a Generals ni Secrets, sinó que estan integrats pels homes habitants del lloc en qüestió i creiem que tots (i que són els que que temps després s'anomenen "caps de casa").

Per exemple coneixem l'existència d'un Consell local a Gandesa el 1275, i que intervé en un litigi amb la Senyoria: els homes del lloc s'havien juntat en Consell, convocat tocant la campana com era costum i tot sense tenir llicència prèvia del comanador de Miravet. Aquest afer és objecte d'un procés judicial entre l'Orde del Temple i la Universitat, que acaba amb la condemna d'aquella a pagar una sanció de 1.500 sous (160). Diguem que aquest Consell de Gandesa no rep cap denominació especial.

El mateix deu ocorre a Vilalba el 1288 quan el senyor atorga un privilegi als homes del lloc (de no anar a moldre als molins d'Ascó), i en l'acte

intervenen tres procuradors o síndics "ipsius ville de Vilalba presentibus et nomine dictorum hominum de Vilalba" (161). Algun tipus d'organisme assembleari ha d'existir amb certa personalitat que pugui apoderar uns síndics per a tractar d'un afer determinat amb la Senyoria.

Per la seva part a Horta, el 1296, quan la Senyoria i la Universitat pacten en relació amb l'administració de justícia a la Comanda, en l'acte intervenen dos jurats i un total de 46 homes habitants al lloc. Tots ells són convocats en Consell, sense especificació de cap tipus i els intervinents com deien actuen en tant que homes habitants del lloc.

D'altra banda la concessió dels Costums d'Horta que té lloc en la mateixa data de 1296 s'adreça a "universis et singulis hominibus ville de Orta et terminorum eius" i en la seva acceptació intervenen 2 jurats i 47 veïns en nom propi "et totum consilio ac Universitatem hominum de Orta"; i dit codi al·ludeix als homes del lloc, i com a càrrecs municipals fa esment als jurats i als "procuratores".

Efectivament el cap. XX estableix que els jurats i els procuradors poden ordenar bans i cots, aprovar ordinacions i imposar "calonie" segons era costum. I aquells procuradors són els "prohoms" que amb la mateixa facultat i en iguals termes i també amb els jurats apareixen als caps. 41 de Miravet i XXXVI de la Torre de l'Espanyol (162).

Per la nostra part creiem que els prohoms als que es refereixen aquells textos són els membres d'un Consell municipal més restringit, diferent de l'assemblea dels homes del lloc que després es coneixerà com dels "caps de casa".

D'altra banda, a Riba-roja l'any 1299, també en concedir-se un privilegi a la comunitat (que d'altra banda era íntegrament sarraïna), el comanador del lloc s'adreça al "çaliçala", als dos jurats, a 7 veïns citats nominalment i "ominum aliorum sarracenorum". Efectivament ens referim a una comunitat sarraïna, però que s'organitza de manera idèntica a les cristianes (163), per això volem destacar que aquells 7 veïns citats individualment tot i que no s'especifica, deuen constituir ja una mena de Consell restringit diferenciat de l'assemblea de la comunitat.

Aquesta mena de Consell reduït el trobem també a Horta l'any 1319, integrat per 10 veïns del lloc quan atorguen poders a favor d'un síndic perquè intervingui davant el sobrejunter de Saragossa per a oposar-se a l'integració de la Batllia en la Junta d'aquella Ciutat (164).

Ja en un document de 1347, sobre la formació d'un exèrcit a la Comanda d'Ascó i en concret a la Fatarella, intervenen els jurats i uns consellers de l'Universitat local (165). L'ús del terme "consellers" faria evident

l'existència formal d'un Consell, com a organisme de govern diferenciat del que seria l'assemblea dels caps de casa.

I finalment en documents dels anys 1348 a 1351 apareix la referència a jurats, "consiliarii", i un Consell general de tots els homes veïns en diversos llocs hospitalers, que intervenen en uns actes d'homenatge i jurament de fidelitat a l'Orde de l'Hospital (166).

Al nostre entendre, aquell Consell general segueix sent l'assemblea dels caps de casa, mentre que a part hi ha aquell altre Consell restringit, precedent segurament del que ja el s. XVI es denomina Consell General. Efectivament, en un dels documents citats de 1348, concretament de Vilalba es refereix que s'ha convocat Consell general amb l'assistència dels jurats del lloc, d'uns consellers (són 6) i "omne generale et Universitas predictam dicti loci": els càrrecs municipals com són els jurats i els consellers es reuneixen en Consell general amb tots els homes del lloc (167).

Subsisteix doncs l'assemblea dels homes del lloc, que integra tots els caps de família per bé que té una intervenció limitada en afers d'especial transcendència o com a cos electoral dels càrrecs municipals. No coneixem els criteris exactes que s'usen per a atorgar aquest estatus especial d'"home" amb capacitat per a intervenir en els afers de la comunitat, però suposem que es refereix als caps de família i en tant que tenen uns recursos econòmics determinats. Aquests "homes" són els que el s. XVI es denominen "caps de casa" (168).

Si ens remetem a aquells documents de 1348 a 1351 el Consell general com a assemblea dels homes del lloc intervé per a atorgar poders especials a uns síndics que seràn els que prestaran l'homenatge i el jurament de fidelitat que requereix l'Orde de l'Hospital en nom de la Universitat i de tots els particulars del lloc.

Altres exemples de Consells generals que comprenen tots els homes o caps de família del lloc dels s. XIV i XV els tenim a Flix:

- El 17 de març de 1384 el batlle convoca a Consell general "ad vocem Alii de Mora preconis publici" a tot els homes de Flix per tal d'aprovar la concertació d'un censal per part del senyor Francesc de Sant Clment amb l'obligament de la Baronia. El document relaciona els jurats d'ambdues comunitats cristiana i sarraïna existents al lloc i després tots els homes del lloc "omnes vicini et habitatores predicti loci de Flix et Universitates chrispianorum et sarracenororum". Almenys en aquest cas es declara que els assistents celebren Consell "tanquam major et sanior pars" dels homes del lloc.

- El 23 de novembre de 1400 es convoquen per separat els caps de casa de Flix i la Palma per tal de retre jurament de fidelitat i homenatge a la Ciutat de Barcelona com a nova senyora dels llocs (169).

Tenim doncs un Consell general integrat per tots els homes del lloc que subsisteix el s. XVI com una assemblea dels caps de casa de cada lloc, mentre que ja apareix en aquell moment altre Consell titulat "General" però reduït. En tot cas d'aquella assemblea dels caps de casa i de la seva intervenció en tenim constància per exemple per mitjà d'una Sentència de la Reial Audiència de 1562, recollida i confirmada per altra de 1570: aquella resolució es refereix justament al sistema d'elecció dels càrrecs municipals de Vilalba i la Fatarella (170).

La referida Sentència disposa que cada any "abans de fer la electio de iurats de alguna de dites viles de Vilalba et Fatarella ad veu de publica crida en cada una de dites viles per manament de dit comanador o del balle de aquella vila sien convocats en lo lloch acostumat de tenir Consell General tots los homens cap de cases pus sien de edat de vint-i-sinc anys, et per aquells que y seran congregats o la maior part de aquells mitensant iurament en poder del dit balle o del comanador prestador sien elegits vint quatre homens per al consell que es dit general".

Primera funció doncs de l'assemblea dels caps de casa de la localitat, almenys a l'Edat Moderna, és l'elecció del Consell General de la Universitat. També hem de dir que no coneixem quins criteris regeixen per a fixar aquesta categoria; reiterem que cal ser titular d'una unitat familiar amb certs recursos econòmics. A part veiem que la capacitat de participació política a la comunitat solament es reconeix als majors d'edat, és a dir, a aquells que tenen més de 25 anys.

D'altra banda, segons la mateixa Sentència citada observem que l'assemblea: és convocada per ordre del batlle o del comanador i per mitjà de crida pública; que es reuneix al lloc acostumat (casa del Consell); i que ho fa davant o sota la presidència del batlle o del comanador, als que deuen de prestar el jurament habitual segons es desprén en aquells casos, consistent segurament en proclamar que procediran degudament i amb la fidelitat corresponent (171).

Un cas excepcional és la constitució de la nova Universitat d'Ascó, segons acords de 1595 i per l'unió de les antigues Universitats de cristians vells i de nous; efectivament, en aquell moment en que es constitueix una nova Universitat seràn uns representants especials de cada comunitat els que procediran a elegir els membres del Consell General de la Vila (172).

Altres exemples d'intervenció d'aquelles assemblees generals els tenim en l'aprovació de les Cartes de població que es concedeixen a Benissanet, Ascó i Miravet entre 1611 i 1623, on intervenen tots els

"singulars" caps de casa i signen els documents conforme accepten i juren el seu contingut i s'obliguen a respectar-lo.

I finalment un altre exemple en el que es convoca aquella assemblea dels caps de casa el trobem a la Pobla de Massaluca on l'any 1628 apareix la referència a aquesta assemblea en un afer d'especial transcendència (173), del que hem d'assenyalar que:

- Els caps de casa són convocats pels jurats amb la prèvia autorització, i es reuneixen sota la presidència del batlle el 13 de setembre de 1628 a la Casa del Consell municipal, tal com sempre es feia "pro similibus et aliis negociis Universitatis eiudem villae comunibus negociis".
- Diguem que l'autorització per a la convocatòria la dóna el batlle per mitjà de decret, signat el mateix dia de la celebració de l'assemblea.
- S'assenyala que tots els assistents representen tota la Universitat o almenys la major i més sana part d'ella, és a dir, més de les dues terceres parts dels "caps de casa" habitants de la Pobla (presents o absents del lloc).
- El document no es refereix en cap moment als Consells Secret i General, però suposem que els consellers s'hi troben inclosos.
- L'objecte de la reunió no és altre que el d'apoderar especialment a uns veïns de la vila perquè puguin negociar i concertar un censal. I efectivament adopten l'acord de designar uns síndics, de la manera següent: "constituimus, creamus, deputamus et solemniter ordinamus in procuratores, syndicos et actores nostros et dictae Universitatis et eius singularium presentium et absentium, et futurorum, certos et speciales (..), vos Bartholomeum Granyena, Petrum Valls -abientes absentes-, Bernardum Llop, Josephum Domenech, Joannem Llop -filius Joannis Lluch-, et Philipum Pons -presentes-."

En definitiva es convoca l'assemblea per un objectiu molt especial com és per a constituir un censal a càrrec de la Universitat per a poder adquirir blat i altres tipus i espècies de gra, necessaris per viure i per sembrar i recollir de la terra. S'indica que cal fer-ho amb urgència, per subvenir les necessitats de la població, i finalment s'autoritza els apoderats a negociar un censal de fins a 20000 sous i per una pensió anual de 1000 sous.

Finalment l'acord estableix l'obligament general de tot el terme i dels béns particulars de tots els veïns en garantia de l'operació que es concerta. Suposem que aquest és el motiu essencial de la intervenció dels caps de casa; tanmateix el cas de la Pobla és excepcional, doncs no en coneixem d'altre atès que sempre és el Consell General el que acorda la concertació de censals amb obligament de tots els béns de la Universitat i dels particulars del lloc.

En altres aspectes que ens permeten conèixer l'amplitud dels poders que s'atorguen podem destacar el següent:

- S'autoritza als apoderats o síndics a negocia l'operació en qualsevol "Tabula Cambii sive Depositorum Civitatis Barchinonae", o a qualsevol altra Taula de canvi i dipòsits, bancs, Universitats, corporacions, col.legis i persones singulars que en definitiva es dediquin a prestar diners (rebin i tinguin diners), arreu del Principat.

- Finalment però es concerten tres operacions: una el mateix dia 13 de setembre de 1628, amb Francesc Peris, mercader de Tortosa, per un capital de 250 lliures barceloneses, i amb una pensió anual de 18 lliures i 15 sous de la mateixa moneda (suposem que ja estaria preparada); altra el 22 d'octubre de 1628, amb el prevere Lluç Peris, per 350 lliures, i una pensió de 26 lliures i 5 sous; i, la tercera, s'estableix l'11 de desembre de 1630, amb Agustí Puig, també veí de Tortosa (però, com a administrador dels béns de la seva esposa, Francesca Jerònima Giner, que és la veritable prestamista), per un censal de 100 lliures, i un cens anual de 150 sous.

- En resum, i malgrat els acords adoptats, es formalitzen 3 operacions per un total de 14000 sous (s'autoritzava fins a 20.000), i amb unes pensions anuals en conjunt de 1.050 sous (i se'n preveien 1.000) (174).

No dubtem en definitiva del caràcter excepcional de la convocatòria de l'assemblea dels caps de casa.

2) El Consell General:

En tractar de l'assemblea dels homes del lloc hem vist com aquella constitueix un primer organisme assembleari, que suposa la participació immediata dels "homes" vassalls en els afers del govern municipal.

Però ja a la darrera del s. XIII observem que apareix un Consell més restringit, integrat per un número determinat d'homes veïns del lloc; els seus membres són nomenats "consellers" en documents del s. XIV i no dubtem que es tracta dels "procuratores" dels Costums d'Horta amb facultat de dictar ordinacions al lloc juntament amb els jurats, o el "prohoms" o "prohomens" que apareixen als Costums de Miravet de 1319 amb funcions municipals, d'assessorament i assistència als jurats i al batlle en afers judicials (175).

En tot cas aquell Consell reduït de la darrera del s. XIII serà el primer organisme polític de la comunitat després de l'assemblea dels homes o caps de casa del lloc, i és sens dubte el precedent immediat del Consell que el s. XVI es denomina "General". També és probable que es dongui tal denominació de General al referit Consell per a distingir-lo d'altre encara més reduït que rep el nom de "Secret" u "Ordinari" i que també apareix el s. XVI integrat però per consellers del General (176).

I com s'indica en aquell document d'Ascó de 1595 referent a la seva nova Universitat que abans hem citat, el Consell General és l'encarregat del "govern de la Vila". I en el conjunt de les seves atribucions destaquen les que li reconeixien conjuntament amb els jurats el cap. XX del codi d'Horta, i els caps. 41 i XXXVI dels de Miravet i Torre de l'Espanyol: aprovar ordinacions per al bon govern de la comunitat, imposar cots o bans i calònies o sancions econòmiques en el marc de la Universitat i de les funcions de govern que se'ls reconeix.

Més endavant tractem particularment sobre les ordinacions municipals, i veurem llur contingut de manera que també ens permetran conèixer amb més detall l'àmbit competencial dels organismes municipals. Avancem en tot cas que es refereixen a qüestions comunitàries d'ordre públic, de sanitat, de guarda dels termes i llurs elements, mercats i control de pesos i mesures i de mercaderies, i fins i tot judicials; ja per l'inobservança d'aquelles ordinacions es disposen les sancions econòmiques a imposar als infractors. De fet podem parlar d'una mena de delegació del "ban" senyorial en els Consells municipals en l'àmbit estrictament comunitari (177).

D'altra banda i com hem vist a Vilalba i la Fatarella el 1562, suposem que arreu aquell Consell és elegit pels homes del lloc (després titulats caps de casa), representant la "maiorem partem" de la població com s'indica en un document de la Poble de Massaluca de 1588 (178).

A la mateixa Poble de Massaluca l'any 1535 és el Consell General el que aprova un conveni amb el castellà d'Amposta arran la concessió senyorial feta a favor de la Universitat perquè hi construeixi un molí d'oli (179).

Ja en altre conveni signat el 1553 entre el comanador hospitaler i la Universitat de la Fatarella, per aquesta intervenen els jurats i els consellers. Encara es fa esment al Consell sense més especificació i en aquell moment el de la Fatarella compta amb 11 membres; i en tot cas intervenen tots els representants municipals en nom de la Universitat "convocati et congregati ad Consilium in domo Consilii ubi pro similibus et omnibus actibus et negociis Universitatis dicte ville (..) soliti sumus congregati consilium ibi tenentes consiliantes et celebrantes" (180).

Aquesta vegada es tracta d'aprovar uns capítols sobre diferents aspectes del dret local vigent a la Fatarella, i d'entre ells hem de destacar els següents:

- Els jurats i els consellers renuncien a un recurs que havien presentat davant la Reial Audiència sobre "çerts agravis, alteracions e rompiments de practiques y costumps" dels que gaudia la Universitat.

- La Senyoria confirma a la Universitat les "libertats, costums e practiques axi scrites com per escriure", vigents fins aleshores, i en particular aquelles que fan referència a l'elecció de jurats i consellers municipals.
- En conseqüència, es confirma que els jurats i consellers de la Universitat han de ser elegits "lo dia de Cinguesima" (Pentecosta), tot segons altre conveni anterior de 1552.
- Es confirma especialment una practica segons la qual els síndics o procuradors de la Universitat han de ser elegits d'entre els membres del Consell municipal.

Tanmateix els conflictes no acaben aquí, i també es produeixen a Vilalba, subjecta segons sembla al mateix règim. I així s'insta un nou litigi que clourà amb la ja referida Sentència de la Reial Audiència de Barcelona de 1562 segons la que:

- Els consellers designen els dos jurats del lloc: "Facen electio de dos promens per a iurat de aquells any y dists iurats puguen esser de dits vint y quatre conselles o de altres de aquella vila".
- Correspon al Consell General: aprovar "totes manlleutes de dines y altres obligaciones alienacions que alguna de dites viles hauran de fer, (...) compresos los dos iurats, y de consentiment de aquells o de la maior part de aquells se haie a determinar"; i el mateix "se haie de servar quant se haura a posar alguna gitada o gitades peytes o talles" als veïns o terratinents del lloc.
- Acabat el mandat dels jurats el Consell ha de designar 3 homes "abils y de bona fama" que revisaran els comptes d'aquells; els individus que faran l'auditoria podran ser membres del mateix Consell sempre i quan cap d'ells sigui "pare o fill, sogre o gendre, germa o cosinger seu de algu de dits iurats".
- Revisats els comptes dels jurats, els homes designats hauran de presentar-los (suposem que amb el seu informe) al Consell General perquè aquest faci "diffinitio de dits comptes als dits iurats vells".
- El mateix procediment establert pels comptes dels jurats se seguirà pel que fa als botiguers que tinguin "administratio de les botigues o altres coses de la administratio de la villa".
- Per últim es diposa que "si se haura de comensar algun plet contra la Senyoria com contra alguna Universitat o particular, se haie de comensar ab parer de dit consell de vint y quatre o la maior part de aquells exceptati plets que se haguessen de comensar per a exhibire les peytes talles y altres emoluments de les dits Universitats" (en qual cas suposem que podrien executar-les els jurats).

La Sentència encara es refereix a altres qüestions:

- Que en tots els casos anteriors "haie a esser demanat y convocat tot lo dit Consell de vint y quatre homes".

- Que "en la segona e altres elections fahedores dels vint-y- quatre homes per al dit Consell puguen esser elegits los matexos que foren elegits los anys passats per a dit Consell o algu o alguns de aquells o altres homes; e per a dita electio de dits vint-y-quatre homes aquells haien de fer y per a la cual faran dits iurats que no sien dos germans, pare y fill ni sogre y gendre".

- Que si elegeixen jurats a membres del Consell, aleshores "elegiran dos altres homens per a dit Consell en los dels quen trauran".

En definitiva, a Vilalba i a la Fatarella els Consells municipals exerceixen almenys les funcions més amunt indicades, però en cap moment s'indica la durada del càrrec com tampoc es fa esment al Consell Secret que sí apareix a altres llocs dels dominis hospitalers. Tanmateix, suposem que el mandat és anual, a l'igual que el dels jurats, tal com refereix una Sentència de la Reial Audiència de 1600 afectant a la Universitat de Pinell i que indica que el dia de Nadal de cada any prenen possessió dels seus càrrecs els jurats, els consellers i el mostassaf (181).

També hem de dir que no a tots els llocs és aquell Consell el que designa els jurats, doncs per exemple a Horta ho fan el Consell Secret i els jurats sortints com es declara en Capbreus dels s. XVII.

Però el cert és que fins la darrerria del s. XVI no tenim notícies d'un Consell Secret, no abans.

Efectivament en aquells actes afectants a Vilalba i la Fatarella d'entre 1553 i 1570 s'està fent referència sempre als consellers i a un Consell de la Universitat, i mai es distingeix entre un Consell General i altre Secret. En altres actes d'establiment de les Universitats de Miravet, Benissanet i Ginestar que se celebren entre els anys 1544 i 1566, els documents també es refereixen als jurats i als consellers en general (182).

Encara el 1578 el comanador d'Ascó autoritza els jurats i el Consell d'Ascó (un de sol) a construir a càrrec de la Universitat un nou edifici per a ubicar-hi la Cort local on justament el batlle i el sots-batlle senyorial han d'administrar justícia (183).

En canvi i també a Ascó però segons els pactes de constitució de la nova Universitat de 1595, el seu Consell General està integrat per 30 membres i es disposa el següent:

- Que la durada dels càrrecs és de 3 anys.
- Que el Consell Secret s'elegeix d'entre els membres del General (12 dels 30).
- Que d'entre els seus membres també s'han de designar els jurats (que són 2), el clavari i el mostassaf.

- Que el Consell tindria un "Llibre de inseculament" on enregistrar les eleccions dels càrrecs anteriors.
- Que en les eleccions al Consell i a les altres no podien concórrer dos germans alhora, com tampoc aquell que fos deutor de "roba de la Vila" (184).

Aquella documentació referent a Vilalba i la Fatarella del s. XVI, és la que més informació ens dóna sobre el Consell municipal que es denomina General; i ja el document d'Ascó de 1595 a partir d'un projecte municipal de 1594 fa esment al Consell Secret, elegit d'entre el Consell General.

Després tenim dades particulars aïllades des del s. XV i ss., que en conjunt ens permeten ampliar la relació de funcions d'aquells Consells Generals tenint en compte que existeixen peculiaritats a cada districte i encara en els diferents llocs. També cal tenir en compte que la gestió de la Universitat, salvada alguna rara excepció, és conjunta entre jurats i consellers.

Així per exemple a Flix, en virtut d'un privilegi de 1464 concedit a la Universitat sobre la designació del batlle (185), en dos pactes es disposa que:

- Els jurats i el Consell General han de presentar a la Ciutat de Barcelona una llista de candidats al càrrec amb 3 noms, perquè aquella designi l'oficial que l'ha d'exercir.
- I que per tal de procedir al judici de taula sobre la gestió del batlle una vegada ha acabat el seu mandat, talment els jurats i aquell Consell han de presentar altra llista amb 4 persones laiques perquè d'entre elles la Ciutat nomeni dos jutges "de la taula".

També a Flix l'any 1593 el batlle general convoca els jurats i el Consell General perquè aprovin un conveni pel pagament dels deutes de la Universitat existents a favor d'un mercader de Tortosa (186).

D'altra banda és comuna arreu la norma de que en ocasió d'un Capbreu ha celebrar els Consells Generals i/o els Secrets quan existeixen, apoderin especialment als jurats, a un síndic i/o a altres prohoms membres d'aquells Consells perquè compareguin i formulin les declaracions pertinents. Un exemple el tenim en ocasió del Capbreu tingut a Miravet el 1606: els jurats que intervenen en les declaracions han estat designats "per provisio, determinatio y conclusio y delliberatio de tot lo Consell Secret y General de dita vila (..), per a dit effecte congregat y ajustat".

I justament per algun defecte en el compliment d'aquest requisit previ, les Universitats d'Ascó, Vinebre i la Torre de l'Espanyol impugnen el Capbreu de 1558, i la de Flix el tingut l'any 1624 (187).

Després podem veure allò que disposen les Cartes de població del s. XVII, que s'ocupen especialment de l'organització i funcionament dels organismes de les Universitats respectives, particularment en els casos de Benissanet i Miravet.

- Ascó: La Carta d'Ascó és la que menys atenció presta als organismes de govern municipal, i encara és complimentada per altres disposicions senyoriales pactades el 1616. Així veiem què es disposa:

- El cap. 2 estableix que el batlle "a de entrar en Consejo", i talment es disposa que quan el batlle deixi el càrrec sempre ha de passar a ser membre del Consell "proveyendole en primer lugar de consexero vacante".

- Tanmateix el cap. 1 de les disposicions complementàries de 1616 indiquen que a les sessions del Consell hi ha d'assistir el comanador, el seu procurador o el batlle d'acord amb Sentència obtinguda per un comanador anterior, fra Jaume de Montcada a la darrera del s. XVI); això no obstant s'afegeix que si ni el senyor ni els seus representants al lloc hi volen assistir, el Consell podrà reunir-se "sin incurrir en ninguna pena".

- El mateix cap. 1 complementari assenyala que cal demanar llicència per a tenir Consell Secret com General, i que ha de donar-la el comanador, el seu procurador o el batlle; s'afegeix que en hi ha prou en què la demani almenys un jurat.

- El cap. 33 disposa "que no se puedan sacar" els membres del Consell sense llicència del senyor. Entenem que solament amb el vist-i-plau de la Senyoria es pot expulsar un conseller del seu càrrec.

- Segons el cap. 53 correspon als jurats i al Consell (General -?-) establir "peytas" i altres impositcions als pobladors, i disposa que "miraran por los pobres y viudas".

- El cap. 54 disposa que jurats i Consell puguin "ordenar en sus bienes a guardar y polisia de la Villa, con decreto de la Señoria, y poner penas pocas o muchas de hacer ordenamientos de bienes a guardar, y que puedan poner carneig, asi a los habitantes como a los forasteros con tal que (..) no exceda de diez arreses adelante". El mateix capítol declara però que ni el senyor ni el seu governador estaràn subjectes a tal ordenaments.

- El cap. 55 també atribueix als jurats i al Consell "el fitar" les terres, bé que amb decret de la Senyoria.

- El cap. 70 ordena que existeixi un llibre en el que "escriban (..) antes de salir de la casa de la Villa lo que se ha en otro Consejo determinado, y los nombres de los consejeros que en el han entrevenido"; encara s'afegeix que ha de fer-se "por abuso que ha sido en lo pasado de no hacerlo, en perjuicio de la Señoria y bien publico".

- El cap. 74 prohibeix als cristians nous que resten a la vila i a llurs descendents "entrar en Consejo ni tener ningun oficio publico ni privado de la Villa, ni ser oficial del señor".

- El cap. 11 de les normes complementàries disposa que el clavari de la Universitat ha de ser elegit "a votos" dels Consells General i Secret.

- Benissanet:

- El cap. 34 disposa que correspon al Consell insacular 10 caps de casa de la vila per a elegir els jurats primer i segon (10 per a cada borsa), i davant seu es farà l'extracció dels que seràn designats.

- El cap. 40 indica que per aquell any 1611 serà la Senyoria qui designarà els nous jurats pel mateix procediment d'insaculació, i després afegeix que l'extracció es farà davant del Consell General "o la mayor parte d'el".

- El cap. 41 estableix que una vegada designats els nous jurats, per a l'elecció dels següents s'ajuntaran aquells jurats i el Consell General per a nomenar 10 persones caps de casa conforme s'ha disposat en el cap. 34.

- El cap. 42 es refereix al cas que s'elegeixi com a jurat algú que aquell dia no es trobés al terme de Benissanet, aleshores els jurats sortints i el Consell poden decidir si l'admeten o en altre cas disposar que s'extregui un altre nom.

- Els caps. 44, 45, 46 i 47 contenen unes normes d'incompatibilitat:

-Que sols poden formar part del Consell General aquells "que vivieren dentro de la villa (..) y que tengan mas de veynte quatro anyos de edad" (188).

- Que no pot ser conseller aquell "que estuviere en poder de padre o curador o sirviere amo" (189).

- Que no pot ser conseller aquell que és deutor de l'Universitat, però en tot cas el Consell podrà decidir si l'admet o no.

- I que no pot ingressar al Consell aquell que hagués estat condemnat a presó pel castellà, el seu governador o el batlle, excepte si fos per causa de deutes en qual cas sí que podria ser conseller.

- Segons el cap. 48 no es pot convocar i reunir els Consells General ni el Secret sense tenir llicència del batlle, qui per la seva part està obligat a donar-la; i si no els hi dóna, aleshores els jurats poden acudir davant del castellà o el seu governador o procurador a la Batllia perquè els ho concedeixi i es sancioni al batlle.

- El mateix capítol anterior afegeix: que el batlle haurà d'estar present a la reunió i presidir-la ("precedera a los jurados y consejeros en el asiento"); les propostes les formularan els jurats; en les votacions primer votarà el batlle, després els jurats i finalment els consellers; i encara es dóna un vot de qualitat al batlle si es produeix un empat en les votacions ("hayan de estar al parecer y voto de dicho bayle sin replica").

- El cap. 49 refereix que una vegada elegit el jurat primer de la mateixa borsa i davant del Consell General (en el mateix moment) s'extraurà el nom de qui exercirà de mostassaf.

- Segons el cap. 50 els consellers una vegada elegits han de jurar davant la Senyoria o dels seus oficials que compliran amb llurs càrrecs bé

i lleialment, amb "todo amor, temor, rancor, parentesco y sobornacion a parte puestos".

- El cap. 53 disposa que cada any o quan la Senyoria o el seu governador vulguin poden demanar els comptes de la Universitat als jurats i al Consell de la Vila, els que estan obligats a donar-los en el termini de 8 dies.

- El cap. 55 concedeix als jurats i al Consell el dret de designar "guardias en los dichos terminos" de Benissanet i Salvaterra, per bé que juraran llurs oficis i denunciaran "los danyos que allaran" al senyor o al seu representant.

- El cap. 78 atribueix a "todo el Consejo" la facultat d'establir imposicions econòmiques als pobladors del lloc, per a subvenir a les necessitats de la Universitat.

En tot cas cal destacar que res es refereix en aquella Carta sobre l'elecció dels membres del Consell General i del Secret, a excepció de les disposicions sobre incompatibilitats i altres aspectes diversos que hem vist.

- Miravet: La Carta de Miravet conté pràcticament les mateixes disposicions que la de Benissanet: caps. 84, 129, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 146, 147, 149 (que segueixen quasi bé el mateix ordre que aquella altra Carta).

Encara podem afegir una dada que ens dona el Capbreu tingut a Miravet el 1702: el Consell General pot fer ordinacions "en conservacio dels fruits y demes coses tocants a la politica de la present vila y conservacio de aquella". Després s'afegeix que una vegada aprovades aquelles ordinacions s'han de presentar al castellà o al seu batlle perquè "aquelles decrete" de manera que "tinguen forsa de lleis irrevocables".

No dubtem en tot cas que l'Orde de l'Hospital aprofita la concessió de les noves Cartes de població per a regular suficientment aquell Consell, com farà amb altres càrrecs i oficials municipals i senyorials, i evitar conflictes que sens dubte se li han presentat amb anterioritat i que han causat els evidents litigis (190).

3) El Consell Secret:

Un altre organisme del govern municipal el constitueix el Consell Secret, espècie de comissió de govern reduïda i integrada per consellers del General, que com hem apuntat també reben la denominació de "prohoms" i que apareix a la primeria del s. XVI segons un testimoni de Corbera de 1534 (191).

Sobre l'elecció d'aquest altre Consell ens podem remetre al document constitutiu de la nova Universitat d'Ascó de 1595:

- Els membres d'aquest Consell s'han d'elegir d'entre els del General, així els noms de tots els seus 30 membres s'han d'introduir en una borsa, i d'ella s'han d'insecular 12 "redolins" que són els que constituiràn el nou Consell. L'inseculació l'ha de fer "un minyo de menor edad de deu anys", i en tot cas n'han de figurar 4 de cristians vells.
- No poden concorrer a l'elecció dos germans alhora, ni aquells que siguin deutors "de roba de Vila" (192).
- En cas de mort d'un conseller es faria nova elecció pel mateix procediment d'inseculació.

Pel que fa a les funcions d'aquest Consell poden dir que bàsicament són les d'assessorar i assistir als jurats com una mena de comissió permanent; en ocasions deuen ser executives en substitució dels mateixos jurats, com ser en cas d'absència; i els acompanyen en les atribucions judicials que tenen reconegudes. Probablement també siguin aquells prohoms del Consell Secret els que exerceixin el conegut "judici de prohoms" com a instància judicial d'apel.lació contra les resolucions del batlle i que es practica a la major part de la nostra zona (193).

Però són molt escasses les notícies que tenim d'aquest Consell, atès que acostuma intervenir conjuntament amb el Consell General i els jurats, formant un plenari.

Com a funcions especials: a Horta, és el Consell Secret amb els jurats sortints els que designen als jurats de l'any següent segons es declara en documents de la Comanda des del s. XVII; els anys 1607 i 1639 a Ascó i la Torre de l'Espanyol és el Consell Secret u Ordinari el que apodera als jurats i a altres dos prohoms de cada lloc per a representar les Universitats respectives en els Capbreus que s'hi celebren; i el 1636 són els jurats i el Consell Secret de Flix els que reben el nou batlle general de la Baronia i prometen obeïr-lo i tenir-lo "sobre lo cap", jurant-lo com a batlle (194).

Després les Cartes de població del s. XVII en fan al.lusió però molt genèrica, a excepció potser de la de Miravet. Passant a cadascuna d'aquelles Cartes:

- Ascó: En tractar del Consell General hem vist com s'estableix que per a convocar i reunir Consell, tant aquell com el Secret cal la llicència prèvia del senyor o del seu representant, i que un o altre han de presidir les sessions que se celebren. Així mateix, els dos Consells conjuntament havien d'elegir el clavari de la Universitat, i talment es disposa que en tots dos ha d'haver-hi un llibre d'actes (caps. 70 de la Carta i l'1 i 11 de les normes complementàries).

- Benissanet: Solament en una ocasió es fa esment al Consell Secret i es per a referir-se també a la necessitat de que les seves reunions s'han de celebrar amb llicència senyorial i sota la presidència del batlle (cap. 48).

- Miravet: En aquest cas la seva Carta dedica al Consell Secret part del cap. 148, i disposa que: una vegada designats els nous jurats (1623) i havent jurat la fidelitat deguda a l'Orde, ells mateixos designaran d'entre els membres del Consell General 12 persones "quatro de cada mano" que integraran el Consell Secret. Però aquell capítol es un tant confós doncs afegeix que els designats seran "habilitados con abas blancas y negras, y aquellos tales habilitados seran consejeros para el Consejo Secreto"; al nostre entendre s'està indicant que aquells 12 consellers seran elegits d'entre els individus que havien estat insaculats per a l'extracció de jurats i que no havien sortit elegits per aquells càrrecs.

Continua el mateix capítol de Miravet indicant que tal procedir serà el que se seguirà en els anys successius, fent-se l'elecció al cap de 2 o 3 dies després que jurats hagin pres possessió de llurs càrrecs, o més si a aquells els sembla necessari. Ja un cop designats, els consellers haurien de jurar llurs càrrecs davant del batlle, comproment-se a acudir al Consell sempre que siguin cridats i a intervenir-hi donant "su pareser como mejor conbiniere y sus conciencias les avisare, todo odio, amor, temor y subornation a parte puestos".

A més d'aquell capítol, el 142 també fa esment al Consell Secret però en els termes del cap. 48 de Benissanet, és a dir sobre la convocatòria dels Consells municipals i la presidència del batlle.

D'altra banda cal indicar que el cap. 148 de Miravet introdueix una novetat: refereix que el Consell Secret estarà integrat per 12 membres del Consell General i seran "quatro de cada mano". És la primera i única vegada que es fa al·lusió a les "mans" com a estaments entenem de la societat local i que talment constituiria la base estructural dels Consells municipals; a aquesta qüestió ja ens hi hem referit més amunt, indicant aleshores i reiterant ara que aquella és l'única vegada en la que es fa referència a una possible divisió estamental de la comunitat i dels seus Consells municipals.

4) Els jurats:

Els càrrecs de jurats apareixen en documentació de la nostra zona de la darrerria del s. XIII, moment en el que s'han degut consolidar ja alguns nuclis de població, assolint una organització pròpiament municipal.

Així per exemple són els jurats d'Horta amb el Consell municipal els que intervenen en el conveni sobre l'administració de justícia i en la concessió dels Costums locals l'any 1296 (195).

Però no és sinó a la primeria del s. XIV, concretament en un llibre de monedatge de data imprecisa que situem vers l'any 1315, quan veiem que almenys a tots els llocs dels dominis hospitalers figuren els jurats com a representants de les comunitats respectives declarant els focs existents, fet que deu ser comú als altres dominis (196).

4.1 Elecció dels jurats:

Sobre l'elecció dels jurats, podem veure primer com els codis d'Horta, Miravet i la Torre de l'Espanyol autoritzen els homes del lloc a tenir i elegir jurats com a màxims representants de les comunitats respectives:

- Cap. XV d'Horta: "Item, quod dicti homines habeant et habere possint juratos in villa Orta qui presentetur comandatori; et si comandatori videantur sufficientes esse jurent in eius posse in eorum officio legaliter se habere ad commodum et salvamentum juris Templi et vicinorum".

- Caps. 28 de Miravet i XXVII de la Torre de l'Espanyol: "Item, que los homens dels lochs puxen a lur volentat nomenar e elegir e aver jurats (..), qui per lur governament (..) mester auran; que sien tenguts de fer sagrament en poder del senyor, que's menaran be e feelment en lo offici a ells comanat, a profit de la Senyoria e dels veyns".

El contingut d'aquests capítols és quasi bé idèntic, doncs atribueix als homes dels llocs el dret a tenir i elegir jurats que s'encarreguin del govern municipal, i en tots els casos es disposa que els designats han de jurar llurs càrrecs davant del comanador assegurant que actuaran lleialment (a Horta) o bé fidelment (en els altres dos casos), i que ho faran tenint cura dels drets de la Senyoria i dels veïns. L'única diferència és que a Horta els candidats han de ser presentats al comanador i solament si aquell els considera aptes ("sufficientes") els nomenarà i prendrà jurament.

Pel que fa a Ascó, almenys en la nova Universitat constituïda el 1595, regeixen les normes següents:

- Hi ha dos jurats elegits pel Consell General, per bé que un haurà de ser cristià vell i l'altre nou, alternant-se en cada un dels càrrecs de jurat un membre de cada comunitat.

- L'elecció ha de fer-se davant del senyor o del seu batlle per tal d'evitar possibles discordies, car en aquell cas seria el comanador o l'oficial senyorial els que decidirien sobre l'afer i designarien les persones a ocupar els càrrecs.

D'altra banda, les Cartes del s. XVII també es refereixen als jurats de cada vila:

- Benissanet: El cap. 33 estableix que a la vila han d'haver-hi dos jurats "primero y segundo".

- Ascó: La Carta de 1615 únicament disposa en el seu cap. 31 que "la extraccion de jurados" es faci com fins aleshores, exceptat en aquell moment en el que serà directament la Senyoria qui ho farà.

- Miravet: El seu cap. 128 també estableix que hi hagin dos jurats.

Ja feta l'extracció i designats els jurats, aquests han de jurar llurs càrrecs davant del senyor o del seu representant "de bien y lealmente haverse en sus officios, todo amor, temor, rancor, parentesco y sobornacion aparte puestos" (caps. 52 de Benissanet i 146 de Miravet). En el cas de Rasquera, segons el cap. LXI dels seus Ordenaments de 1601, els jurats electes han de jurar els càrrecs davant del batlle "dins un dia", i si no ho fan han de pagar una multa de 10 sous (a repartir en un terç per la Cort, la Vila i l'acusador) (197).

També tenim notícies sobre l'elecció dels jurats a altres llocs:

- A Vilalba i la Fatarella són els Consells Generals els que elegeixen els jurats, segons hem vist més amunt conforme dues Sentències de la Reial Audiència de 1562 i 1570. I els elegits "iurare habent et facent ad dominum Deum tactis sacrosantis evangeliis de bene et legaliter se habendo in administrat (...) officiorum, et baiuli iuramenta illorum modo predicto recipiant recipere habeant" (198).

- A Pinell, com es declara als Capbreus, els jurats són nomenats pel Consell General de la Vila, i "presten sacrament y homenatge en poder del batlle"; després segons una Sentència de la Reial Audiència de 25 de maig de 1600, els jurats prenen possessió del càrrec el dia de Nadal de cada any, a l'igual que els consellers i el mostassaf (199).

- A Horta segons documents del s. XVII, també s'elegeixen dos jurats i ho fan els jurats cessants amb el Consell Secret, (200). L'elecció es fa la festivitat de sant Tomàs, i feta la designació van al castell a comunicar-la al comanador o al seu "alcayde" en absència d'aquell perquè ho aprovi, cosa que té lloc el dia de Nadal a l'església després de la missa major; si el senyor o el seu representant accepta els candidats presentats, allí mateix aquells juren els càrrecs de genolls als peus del comanador assegut "en su banco" (o de l'"alcayde"). Veiem doncs com se segueix allò disposat pel cap. XV dels Costums de 1296.

- Als altres llocs de la Comanda d'Horta com són Bot, Arnes, Caseres i Prat de Comte el procediment és el mateix, però en aquells casos el ritual es fa davant del batlle.

En tot cas el càrrec té una durada d'un any, i encara pel que fa a Ascó en crear-se la nova Universitat el 1595 es disposa que els jurats sortints no podran optar al càrrec els tres anys següents; la mateixa norma recullen

les Cartes de Benissanet en el seu cap. 35 i la de Miravet en el 130. També hem de dir que a Benissanet (cap. 42) i Miravet (cap. 137) aquell que sigui elegit ha d'acceptar forçosament el càrrec sota pena de 25 escuts, els quals es repartiran en una tercera part per a l'oficial del senyor que assisteixi a l'acte i les altres dues terceres parts per a la Universitat (afegim que a Miravet encara es dóna una hora de temps a l'elegit perquè pugui decidir-se).

Cal dir que sempre són dos jurats per Universitat, i es distingeix entre el jurat "primer" i el "segon", o el "major" i el "menor", i encara a Vilalba es diu jurat "en cap" i jurat "segon". Tanmateix no podem delimitar possibles diferències entre un i altre; el primer o el major deu tenir certa preeminència respecte del segon o menor, però no sabem si existeix algun repartiment específic de funcions. De fet sempre intervenen tots dos, i encara per exemple: a Ascó es reconeix en Capbreus dels s. XVI i XVII que qualsevol d'ells pot demanar al batlle la llicència per a convocar els Consells; i a les Cartes de Benissanet i Miravet s'indica que seran els jurats, sense distingir un de l'altre, els que formularan les propostes a debatre pels Consells.

D'altra banda, també és freqüent la figura del "subrogat de jurat" que substitueix al que ostenta el càrrec "per impediment" o absència d'aquell; suposem que el substituït és un prohoms del Consell, potser del Secret o del General (201).

Sembla doncs que ens trobem davant d'una magistratura municipal mancomunada: tots dos jurats han d'intervenir conjuntament salvades algunes rares excepcions com aquella indicada d'Ascó i sols per a demanar permís per a reunir els Consells.

Difícil és en definitiva atribuir al jurat primer o major alguna preeminència respecte del segon si no és per exemple en qüestions com ara el seu seient al costat del batlle en les reunions dels Consells, o que li correspongui dirigir les seves sessions, o que hi tingui la iniciativa a l'hora de formular propostes (202). Tampoc podem dir pròpiament que aquell jurat sigui el president del Municipi, en tant que la presidència dels seus organismes l'ostenta el batlle (203).

D'altra banda, i pel que fa al sistema d'elecció dels jurats almenys des del s. XVI i als dominis hospitalers és el sistema insaculatori o per sorteig de borses. I el procediment és similar als llocs on es practica:

- Ascó: En aquest cas coneixem el sistema vigent segons l'acte fundacional de la nova Universitat de 1595, i que es manté després segons la Carta de població de 1615 (cap. 31) que es concedeix als nous pobladors, malgrat que el 1616 es dicten unes disposicions

complementàries a aquell document que concreten algunes qüestions sobre l'insaculació dels jurats.

1) D'acord amb aquell primer document de 1595:

- El Consell General ha de designar 12 candidats d'entre els seus membres, 6 per a jurat major i 6 per a jurat menor.

- Els noms dels candidats es posen en "redolins" (de faves) blancs els que opten a jurat major i negres els candidats a jurat segon.

- Els redolins es posen per separat en dues borses, i seria un minyó menor de 10 anys l'encarregat de treure amb la mà el redolí corresponent de cada borsa; això no obstant com ja hem dit, un jurat hauria de ser cristià vell i altre nou, alternant-se els membres d'ambdues comunitats en un i altre càrrec de jurat cada any (204).

2) I segons el cap. 10 de les normes aprovades el 1616:

- Que com "se les concede bolsas de jurados, (..) estas se hagan en la forma antigua", per la qual cosa entenem que es confirma el procediment anterior.

- Que per a l'extracció dels jurats s'han d'insacular 8 persones cada any el dia o festa de sant Marc (25 d'abril), per a exercir els seus càrrecs a partir del 3 de maig següent "que es el día de Santa Cruz".

- I finalment es disposa que "el que saliere de la bolsa de jurado primero siempre haya de prevalecer al de bolsa de segundo, aunque sea de menos años que el (que) saliere de bolsa de segundo".

- Benissanet: El cap. 34 de la seva Carta disposa que a la Casa de la Vila hi ha d'haver dues borses, una per a elegir el jurat primer i altra pel segon; i després afegeix:

- El Consell (suposem que el General) "ensiculara" cada any vuit dies abans de la festa de sant Andreu deu homes caps de casa (i segurament en aquella diada prendran possessió dels càrrecs els elegits).

- El dia que s'assenyali, davant de tot el Consell un "muchacho" de 8 anys o menys, elegit pels jurats (sortints) treurà un nom de cada borsa.

- Si la persona que s'ha triat resulta incompetent pel càrrec per qualsevol de les causes que la mateixa Carta preveu, aleshores es treurà un altre nom.

- Miravet: Segons el cap. 129 de la seva Carta de 1623 es procedirà igual a com es preveu a Benissanet; les diferències entre un i altre lloc són que a Miravet no es fixa quan es procedirà al sorteig i que el noi que ha d'extraure els noms ha de ser de 7 anys o menys. Després s'estableix que els elegits han de jurar llurs càrrecs per la festa de Reis, al començament de l'any, a presència del comanador o del batlle.

Encara aquelles Cartes de Benissanet i Miravet s'ocupen de les borses que s'han d'usar per a l'insaculació i extracció dels jurats (i altres càrrecs municipals), i en tots els casos és diu que dites borses es guardaran en una "arquilla" tancada amb dues claus, de les que estarà en poder del batlle i altra dels jurats (caps. 39 de Benissanet i 134 de Miravet).

4.2 Règim d'incompatibilitats:

Altra qüestió a tenir en compte en l'elecció dels jurats és el règim d'incompatibilitats que regeix; però no hi ha un règim general, i solament en algun cas s'estableixen algunes normes. Així tenim breus referències pel que fa a Vilalba i la Fatarella, mentre que en canvi les Cartes de Benissanet i Miravet del s. XVII fixen un veritable ordenament al respecte:

- Vilalba i Fatarella: No poden ser jurats alhora dos germans, ni un pare i el seu fill, i tampoc un sogre i el seu gendre, d'acord amb la Sentència tan referida de 1562 que ho disposa.

- Benissanet: Segons la seva Carta de població no poden ser jurats:

- Els cecs (cap. 36).

- També s'inhabilita pel càrrec aquell que hagi estat condemnat a presó pel batlle o el senyor, sempre i quan no sigui per deutes en qual cas no hi ha cap impediment (cap. 37).

- Tampoc pot ser jurat aquell que degui quelcom a la Universitat, si no és que ho hagi liquidat tot 8 dies abans de fer-se l'extracció (cap. 38).

- No poden ser-ho el mateix any dos germans, pare i fill, ni dos cunyats si viuen les dues esposes (cap. 38) (205).

- Miravet: D'acord amb la seva Carta de població:

- No pot ser jurat "el que fuere siego, mudo, furioso o tubiere otro qualquier impedimento de drecho" (cap. 131) (206).

- Tampoc ho pot ser aquell que hagi estat condemnat a presó pel castellà o el batlle, sempre que no sigui per causa de deutes ("que en tal caso podra sello") (cap. 132).

- Resta inhabilitat talment aquell que deu quelcom a la Universitat, i com a Benissanet podrà concórrer si ha pagat tot el que devia 8 dies abans d'aquell en el que es faci l'extracció (cap. 133).

- No poden ser-ho el mateix any dos germans, un pare i el seu fill, ni dos cunyats si les dues esposes viuen.

4.3 Funcions dels jurats:

Com hem indicat és difícil comprovar si cada jurat té atribuïdes unes competències determinades a títol individual en funció del càrrec. De fet, tot i que es distingeix entre el jurat primer i el segon, o el major i el menor,

actúen tots dos alhora, i sens perjudici de que en ocasions es permeti a un de sol dur a terme una tasca concreta però d'escassa magnitud com ocorre a Ascó: un sol d'ells pot tramitar la llicència del senyor o del seu representants per a convocar els Consells municipals (207).

Altra excepció és que normalment un sol d'ells sense distinció entre el primer i el segon, formi part dels patronats creats per a regir capellanies parroquials o les Confraries (208).

Salvades aquelles excepcions, en general intervenen tots dos jurats, i bàsicament la seva missió és la defensa dels veïns i de la Universitat i de llurs interessos. Tres són fonamentalment els àmbits d'actuació dels organismes municipals: l'ordre polític, l'administració dels béns de la Universitat, i la defensa general dels interessos comunitaris davant del senyor i de tercers.

Però sempre són competències compartides pels jurats i els Consells; de fet és el Consell General el veritable organisme de govern de la comunitat, mentre que els jurats constitueixen els executors de la política municipal establerta pel Consell.

Això no obstant, és òbvi que els jurats esdevenen els caps naturals de la comunitat i que de fet seràn ells els que proposin les línies de conducta i les actuacions a dur a terme. En principi han d'informar sobre els afers de la comunitat i sotmetre'ls a consideració del Consell General; així els caps. 48 i 142 de Benissanet i Miravet respectivament ja especifiquen que els jurats són els encarregats de presentar propostes al Consell General i informar-les per a després passar-les a votació.

Aquella manca de personalitat o capacitat suficient es palesa per exemple quan intervenen en Capbreus o en actes de presa de possessió senyorial del lloc: ho fan especialment apoderats pels Consells municipals, tot i que de vegades també intervenen els mateixos consellers i/o altres síndics amb l'autorització pertinent.

Primen doncs uns principis de participació col·lectiva i co-responsabilitat en tota la tasca de govern i d'administració de la comunitat, i encara supervisada per la Senyoria o pel seu batlle, president efectiu dels organismes municipals.

Fins i tot en les facultats judicials que se'ls atribueix, els jurats sempre intervenen acompanyats de prohoms o consellers. Però a aquestes atribucions ens hi referim amplament més endavant en tractar de l'organització i de l'administració de la justícia.

Centrant-nos en les funcions específiques assignades pel que fa a la gestió municipal hem d'acudir fonamentalment als codis de Costums

vigents i a les Cartes de població atorgades el s. XVII. Però no hem d'oblidar que la majoria de funcions són compartides, i molt escasses són les que tenen assignades directament i exclusivament:

1r.- Codis de Costums:

- Horta: El cap. XX disposa que els "iurati et procuratores ville de Orta, cum consilio et voluntate comendatoris, possint ponere cotos sive bannos, et calonie qui inde exierint dividantur prout ibidem esse fieri consuetum".

- Miravet:

- El cap. 34 concedeix als jurats "o aquelles persones que ordenades seran a plegar e ajustar los comuns o les gitades dels lochs", plenes facultats ("poder e licencia") per a embargar, "tancar portes" i "forçar les gens" per a cobrar les imposicions comunitàries establertes; s'afegeix que ja per a dur a terme aquelles tasques podran designar un missatger.

- El cap. 41 estableix que els jurats i prohoms del lloc poden fer "establiments, cots, bans e ordenaments" que siguin justos i raonables per al "regiment e a governament de lurs bens e de lurs possessions o terres"; tament ells mateixos podran revocar tals disposicions; però en tot cas la Senyoria deurà aprovar tot allò que s'acordi.

- El cap. 60 atribueix al batlle i als jurats ensemps la tasca de reconèixer els pesos i les mesures, així com les mercaderies a vendre als llocs de la Batllia.

- Segons el cap. 61 també correspon al batlle i als jurats o "ab la l d'aquells" (qualsevol) controlar el pes del pa que ven la flequera.

- El cap. 82 disposa que els jurats han d'estar presents en l'acte de jurament dels escrivans designats per la Senyoria quan van a prendre possessió del seu ofici al lloc.

- Torre de l'Espanyol: Es tracta de les mateixes disposicions que les referides de Miravet, i que es corresponen amb els caps. XXXIII, XXXVI, LV, LVI i LXXVII.

2n.- Cartes de població del s. XVII:

- Benissanet:

- El cap. 23 preveu el cas de que la Universitat hagi de comprar blat per a proveir als veïns, aleshores disposa:

- Que han de demanar llicència al senyor o al seu governador (els jurats i Consell -?-), i que en cap cas se'ls negarà.

- Que els jurats i el Consell han de designar un col·lector encarregat de rebre, repartir el blat i cobrar el preu assignat, previ dipòsit d'una fiança (la que es disposés) davant l'escrivà de la Universitat.

- I que sobre el preu de cost aquells carregaran certa quantitat per a pagar el salari del col·lector; en tot cas es restituirà a la Universitat el cost del blat adquirit.

- El cap. 44 encomana als jurats el control de les persones que han d'accedir al Consell municipal, doncs els ordena que vigilin i no permetin l'accès d'individus que no resideixen al lloc o que siguin menors de 25 anys.

- El cap. 48 disposa que els jurats són els encarregats de convocar els Consells amb la llicència prèvia senyorial.

- Ascó:

- El cap. 32 disposa que si el senyor decideix fer presó per a dones al lloc, se'n faràn dues claus i una la guardarà el comanador o "sus ministros" i l'altra un jurat.

- El cap. 47 estableix que el dia en què es designin els jurats se'ls fixarà quina suma de diners poden "distribuir en limosnas", i si gasten quelcom més d'allò que s'estipuli serà al seu càrrec.

- El cap. 48 prohibeix als jurats adreçar-se als veïns en execució dels deutes tributaris que tinguin envers la Universitat, funció que resta reservada exclusivament al clavari l'únic que respon de la gestió recaptatòria.

- El cap. 56 disposa que no es pot vendre cap producte al lloc "sin que den precio los jurados o mustafaz", sota pena de 10 sous.

- Miravet: La Carta de Miravet recull en els seus caps. 34, 139 i 142 els mateixos preceptes que abans hem vist de Benissanet. I n'afegeix dos més:

- El cap. 38 es refereix a la cessió a la Universitat d'unes heretats per la Senyoria pel sosteniment de l'església parroquial, i es disposa que els jurats i el Consell hauràn de nomenar un administrador especial que se'n faci càrrec.

- I ja el cap. 148 atribueix als jurats la facultat de designar els membres del Consell Secret d'entre els del Consell General.

Veiem doncs que són comptades les funcions que s'atribueixen particularment als jurats, i que la majoria són conjuntes amb els Consells municipals. Però fins i tot pel que fa a la gestió econòmica: si el codi de Miravet de 1319 els facultava per a dur a terme la gestió recaptatòria finalment l'exerceix altre càrrec municipal com és el clavari; i per la seva part la Carta d'Ascó sembla que sols els assigna la disponibilitat de la part dels ingressos municipals destinats a almoines.

D'altra banda, també hem de dir que els càrrecs són remunerats:

- El cap. LXI ja citat dels Ordenaments de Rasquera els jurats tenen assignada una soldada anual de 20 sous.
- I en una sentència també esmentada sobre els jurats de Pinell de 1600, reconeix que una vegada que els nous jurats, consellers i mostassaf han de fixar els seus salaris el dia de la segona festa de Nadal.

4.4 La substitució dels jurats:

D'una banda ens referim al cas més o menys habitual de que un jurat no pugui exercir el seu càrrec en situacions transitòries com pot ser malaltia o absència; en aquestes circumstàncies és habitual l'aparició del jurat "subrogat", càrrec que deu correspondre a un prohoms conseller de la Universitat (209).

Però també es pot donar el cas de que el jurat elegit mori durant l'any del seu mandat, com preveu la Carta de Benissanet; o talment que es mori un insaculat abans de l'extracció dels jurats com es contempla a la Carta de Miravet. Cada Carta preveu un d'aquells casos (no tots dos) i estableixen el procediment a seguir per a designar al substitut:

- El cap. 43 de Benissanet preveu el cas de mort d'un jurat exercent, i disposa que en el termini de 6 dies "si justo impedimento no huviere" després la mort d'aquell, s'ha d'insacular un altre jurat de la borsa que correspongui (del primer o del segon). Es procedirà en la forma ja referida, com si d'una nova extracció es tractés, i el càrrec s'exercirà pel temps "que faltava al difunto".
- El cap. 136 de Miravet en canvi, al·ludeix solament a la mort d'un insaculat i no d'un jurat exercent. Aleshores disposa que cada jurat sortint designarà un possible substitut del difunt; tot seguit els noms dels dos nomenats s'han "de meter en redolines" i a sorts aquell que surti (ignorem el procediment) es posarà a la borsa a la que corresponia el candidat mort.

5) El mostassaf:

Els codis de Costums com els d'Horta, Miravet i la Torre de l'Espanyol estableixen ja algunes normes afectants als pesos i mesures, i així mateix contenen unes disposicions sobre la venda de pa i vi i els possibles fraus que es puguin cometre. Ja el control de totes aquelles activitats s'encomana al batlle i als jurats; en cap cas es fa esment al mostassaf, sinó que les competències de control dels pesos i mesures i de les mercaderies s'encomanen al batlle i jurats (210).

El mostassaf apareix tardanament a la nostra zona i ho fa com un nou càrrec municipal; té unes atribucions determinades i per a llur

desenvolupament se li reconeixen unes especials potestats normatives i sancionadores. També hem de dir que té competències judicials en qüestions de llinars i servituds de finques rústiques i urbanes almenys a la Batllia de Miravet i a la Comanda d'Ascó; però a aquest aspecte ens hi referim més amplament en tractar més endavant de l'administració de justícia.

En tot cas el mostassaf el localitzem per primera vegada a Ascó l'any 1520, en ocasió d'uns Ordenaments que aprova la Universitat del lloc i en els que s'estableixen amb certa amplitud les funcions i facultats pròpies del càrrec (211).

Bàsicament les seves funcions se centren en l'àmbit mercantil local: reconèixer i controlar pesos i mesures; reconèixer productes a vendre i fixar llurs preus; i sancionar a aquells que defrauden en la venda. Ja per a l'exercici d'aquestes atribucions poden fer ordenaments amb total independència de la Senyoria i dels seus oficials, prohibint-se fins i tot al batlle i altres oficials senyoriais que els infringeixin i contravinguin. En tot cas hem de dir que tals ordinacions serien de ser aprovades pel Consell General i després pel comanador (212).

Hem de recordar però que els Costums de Miravet i els de la Torre de l'Espanyol atribueixen aquella missió de control de pesos i mesures i de les mercaderies per les que aquells s'han d'usar, al batlle i als jurats locals ensemps. Així ho disposen els caps. 60 i LV respectivament, establint també que poden imposar penes a aquells que defrauden d'alguna manera, sense indicar cap quantia determinada (deu restar a llur arbitri).

Tenint en compte que els codis citats són el primer de 1319 i el segon de 1517, més la circumstància de que per exemple no trobem el mostassaf a la Torre de l'Espanyol ni a molts altres llocs de la nostra zona, dedduïm que el càrrec té una aparició molt tardana a la nostra zona, potser el mateix s. XVI com és el cas d'Ascó, i no hi ha dubte de que no té una implantació general.

En definitiva, les nostres notícies sobre aquell nou càrrec municipal es limiten a Ascó i als llocs de la Batllia de Miravet, i bàsicament a partir d'aquells Ordenaments d'Ascó de 1520; a les Cartes de població concedides el s. XVII al mateix lloc, a Benissanet i a Miravet; i a un conveni de 1690 sobre l'exercici de la jurisdicció senyorial.

A part tenim el cas de Pinell, on segons una Sentència de la Reial Audiència de Barcelona de 1600, el mostassaf és elegit cada any i pren possessió del seu càrrec conjuntament amb els jurats i els consellers el dia de Nadal, i percep un salari (213).

Pel que fa als Ordenaments d'Ascó, es refereixen al mostassaf en regular diferents aspectes de l'activitat mercantil i de comerç en general al lloc, principal objectiu del càrrec:

- Cap. I: Es refereix a la venda de conills i perdius, estableix uns períodes en que es prohibeix la venda del conill i fixa el preu que s'ha de cobrar; en cas de cobrar-se un preu més elevat de l'autoritzat, els mostassafs imposaran una multa de 5 sous a l'infractor (la tercera part serà de la Senyoria).

- Cap. II: Recull una disposició similar sobre la venda de peix, i també en cas de que no es respecti el preu fixat s'imposarà la mateixa multa.

- Cap. V: Els mostassafs han de pesar la seda que s'ha de vendre al lloc, i per cada lliura que es vengui se'ls ha de pagar dos diners (un qui compra i altre qui ven).

- Cap. VIII: Estableix que per a pesar la seda de la Vila el mostassaf ha de rebre juntament amb el lleuder (encarregat dels drets de lleuda), 3 lliures i 12 sous (1 lliura i 4 sous cadascú).

- Cap. XIV: Per tots els llegums que es vulguin vendre a la plaça, els mostassafs tenen un dret d'una "mesureta" per cada quartera, i si no s'arriba a la quartera percebran "mitja mesureta".

- Cap. XV: S'ordena que el vi sigui tastat pels "tastados" de la Vila, i els mostassafs han de "donar-li preu" cobrant "mig quarta".

- Cap. XVI: Es refereix a l'aiguarent del que també els mostassafs han de donar preu, i cobren mitja lliura del producte.

- Cap. XVII: Estableix que els mostassafs han de fer crida pública a primers d'any perquè tothom tingui ajustats els seus pesos i mesures, o que en altre cas que les dugui a afinar; ja per fer-ho aquells oficials cobren de cada mig quartà 2 diners, o un diner per cada "dinal". En cas de que n s'observi la crida, es pot imposar una sanció de 5 sous (amb el terç de la Senyoria).

- Cap. XVIII: Tot mercader foraster ha de demanar permís als mostassafs abans de vendre al lloc; aquells oficials s'encarregaran així mateix de refinar llurs pesos i mesures.

- Cap. XXIII: Es prohibeix treure fems dels estables des de l'ú de maig fins els últims d'agost; aquell que no ho respecti serà sancionat pels mostassafs.

- Cap. XXX: Els mostassafs han de controlar les fleques i comprovar el pes del pa que es ven ("veure si es bo y rebedo"); per cada "falta" que trobin poden imposar una multa de 5 sous.

- Cap. XXXI: Correspon als mostassafs controlar la carn que es ven i les "pedres" de la cernesseria (usades per a pesar).

- Cap. XXXII: Igualment han de controlar la venda d'oli i vi, tan pel que fa al producte en sí com a les mesures que s'usen.

- Cap. XXXIII: Si arriben mercaderies a la plassa "del Pes y Mesura" els mostassafs hauràn de fer "pedres y afinar mesures", i quan a les pedres: si es tracta de peix fresc seràn "pedres de un diner, dos, quatre y les

lliures se agen de menester"; els venedors pagaran 18 unces de peix "so es nou onses per a cada hu" dels mostassafs.

- Cap. XXXIV: Pel peix sec o salat la lliura ha de ser de 12 unces, es faran pedres fins a 6 com a mínim, i es pagaran 2 diners per pedra.

- Cap. XXXV: "Sempre que vindra arros, formatge y especies, com es pebre, clavells, canella, zafra y altres", els mosatssafs cobraran 2 diners per pedra "y obligar-los a pende'n fins a sis".

- Cap. XXXVI: Per tota fruita i verdura que es vulgui vendre, els mostassafs cobraran una lliura "si portaran cantitat", i sinò "una lliura de la que ells voldran".

- Cap. XXXVII: Disposa que els mostassafs han de donar preu dels fruits secs que arriben a la plaça ("del Pes y Mesura") per a vendre, cobrant una mesura ("com son sal, nous, ametlles, castanes, avellanes, abellotes y altres mercaderies que sien de mesura").

- Cap. XXXVIII: Estableix que els mostassafs han de donar preu de tot producte que s'hagi de vendre al lloc, encara que no estigui relacionat expressament en els Ordenaments de la Vila i cobrant llurs drets.

- Cap. XXXIX: Es refereix a la carn salvatge "tant dels naturals com dels forasters", a la cansalada, a la carn de bou "y altres", i assenyala que correspon talment a aquells donar preu "y fer pedres" (per a pesar).

Veiem doncs, d'acord amb aquests Ordenaments d'Ascó, que el mostassaf exerceix pròpiament funcions d'ordre mercantil: pesar mercaderies, donar preus i controlar els pesos i mesures dels veïns. Però també en té de sanitàries quan ha de vigilar que ningú tregui fems dels seus estables en un període determinat de l'any.

Malgrat tot, la Carta de població que es concedeix a Ascó el 1615 solament fa esment una vegada al mostassaf al seu cap. 56 i en disposar que ningú pot vendre mercaderies a la plaça del lloc que siguin de "peso y mesura" si no han estat taxades pels jurats o el mostassaf. Si no es fa així, aleshores s'imposarà una multa que és de 10 sous, dels que un terç serà pel senyor (la resta suposem que correspondrà al mostassaf). Malgrat tot observem que es fa esment alternatiu a jurats o mostassaf; ignorem el motiu, però tal funció d'acord amb aquells Ordenaments de 1520 era pròpia dels mostassaf.

Quant a les Cartes de població de Benissanet i Miravet també es refereixen als mostassafs i amb major profussió, en termes ben bé idèntics entre sí, i assignant-los funcions estrictament mercantils:

1r.- Sobre l'elecció del mostassaf:

Els caps. 42 i 137 respectius preveuen el cas de que el candidat insaculat que finalment s'extreu per a ocupar el càrrec de mostassaf o "almutasen" no es troba al lloc aquell dia; aleshores en aquest cas es disposa que els jurats (sortints) i el Consell poden optar per admetre'l (i

esperar això no bstant a que l'elegit accepti el càrrec formalment), o bé disposar que se extregui un altre insaculat en lloc d'aquell. I la persona elegida ha d'acceptar el càrrec, tot i que si no ho fés se li imposaria una sanció de 25 escuts.

D'altra banda els caps. 49 i 143 assenyalen que el primer mostassaf després la concessió de les Cartes respectives serà nomenat per la Senyoria (a Miravet seràn els mateixos comissaris de l'Orde encarregats del poblament) de manera excepcional. Els anys següents el mostassaf serà elegit una vegada s'han extret els jurats i justament també per sort de la borsa del jurat primer.

Finalment, feta l'elecció els designats han de jurar el càrrec davant del batlle, comproment-se a exercir el càrrec bé i fidelment.

2n.- Com atribucions ordinàries del mosatssaf:

Els capítols ja citats 49 de Benissanet i 143 de Miravet estableixen que els mostassafs elegits gaudiran de "todas las fuerças, preheminencias y otras qualesquier jurisdicciones al dicho officio tocantes".

Ja aquestes facultats i jurisdiccions es concreten en altres capítols:

- Els caps. 109 i 115 respectius estableixen que cap veí podrà tenir a casa seva (com a propis) "mijeras, almudes, quarteras, quarterolas, cantaros ni otras qualesquier medidas o pesos" sense que abans els hagi "mirado y reconocido" el mostassaf, que a més els haurà de marcar amb "un senyal que para esto terna la Villa". S'afegeix que aquell poblador que no respecti aquelles normes serà castigat amb una sanció de 60 sous (la meitat pel mostassaf i l'altra per la Senyoria).

- Els caps. 112 i 118 complementen els anteriors quan disposen que el mostassaf pot requerir els veïns en qualsevol moment per a "reconocer las medidas y pesos de los particualres de la presnete villa".

- Els caps. 110 i 116 estableixen que el mostassaf pot "tomar de juramento a los particulares por cosas de su officio", sense necessitat de que intervinguin ni els batlles ni altres oficials senyorials.

- També correspon al mostassaf posar preu al vi com assenyalen els caps. 114 i 120 respectivament; però tal extrem es converteix en requisit previ inel.ludible per a tot aquell que vol vendre el seu vi (214).

D'altra banda els caps. 111 i 117 que reconeixen implícitament que els mostassafs poden dictar ordenances o "capitulos" en allò que fa al seu càrrec, estableixen que aquells han de ser respectats pel batlle i tots els oficials senyorials, i encara si ells mateixos els infringeixen podran ser denunciats al senyor "para que los castigue". Curiosament en aquells casos no es disposa, ni es fa esment al requisit general que afecta als

jurats i Consell de la Universitat de que tots els seus ordenaments siguin sancionats per la Senyoria (215).

Per últim, ja en el cas de que es descobreixi o es provi que un veí del lloc està usant pesos o mesures falsos el mostassaf amb el batlle, al seu "arbitrio", establiran la sanció a imposar; diguem que aquella multa es graduarà "conforme el caso fuere". Així ho disposen els caps. 113 de Benissanet i 119 de Miravet, però encara afegeixen que aquella sanció :

- Podrà apel·lar-se al senyor o al seu governador.
- S'executarà conforme es fa amb tota sanció imposada pel mostassaf (suposem que mitjà del batlle),
- I que les sancions en qüestió es repartiran entre la Senyoria i el mostassaf per meitats.

Cal destacar en tot cas que la Senyoria estableix com podem veure algunes mesures de control directe sobre l'activitat del mostassaf, tot i ser un càrrec municipal.

D'altra banda, com ja hem dit més amunt, el mostassaf ostenta altres atribucions que podem considerar de naturalesa extraordinària. Una pot ser aquella de control sanitari pel que fa a la vigilància dels estables perquè ningú tregui fems en un període determinat, com disposen els Ordenaments d'Ascó.

Però en hi ha una altra que considerem més important, doncs va molt més enllà de les funcions i atribucions de caràcter mercantil que tradicionalment s'assignen als mostassafs: ens referim a les funcions de fitar heretats, resoldre qüestions sobre l·lindars de finques, i talment atendre els litigis que se suscitin en raó de servituts entre finques urbanes i rústiques. Es tracta de funcions que exerceixen a Ascó i a tota la Batllia de Miravet:

- El cap. XIII dels Ordenaments d'Ascó disposa que els mostassafs tenen assignada la funció de fitar les heretats i resoldre les qüestions que pels l·lindars de finques es puguin suscitar. Si els afectats o alguna de les parts no està conforme amb allò fixat, pot acudir al batlle i aquest haurà de cridar dos prohoms perquè resolguin l'afer; si encara no s'està d'acord amb el que resolguin els prohoms, llur resolució es pot apel·lar als jurats del lloc que podran "posar y llevar fites sens encorre en pena ninguna".

- A tots els llocs de la Batllia de Miravet, exclosos Miravet i Benissanet, segons un conveni de 1690 els mostassafs de cada Universitat per un costum que es diu immemorial tenen funcions pròpiament judicials: aquells oficials resolien les qüestions que se suscitaven per l·lindars de terres i sobre servituts rústiques i urbanes "en casas y heredades". Podem dir que es tracta pròpiament de funcions arbitrals, doncs els veïns també poden acudir directament al batlle, però la resolució dels

mostassafs és immediatament executiva i no cal ser confirmada pel jutge ordinari; això no obstant pot ser apel·lada en una segona instància davant els jurats i prohoms de l'Universitat, després encara es reconeix una tercera instància que constitueixen altres "prohoms forasteros", i finalment s'admet una quarta i última instància que és l'anomenat jutge d'apel·lacions de la Batllia (senyorial).

6) El clavari:

Altre càrrec municipal és el clavari o col·lector encarregat de la recaptació dels tributs i ingressos municipals en general. Aquesta nova figura municipal apareix a les Cartes del s. XVII, i no el trobem gaire definit doncs no podem dir si es tracta d'un càrrec o d'un més de l'administració municipal.

El precedent d'aquell clavari serien els antics "plegadors dels comuns o gitades" als que es refereixen els caps. 34 del codi de Miravet i XXXIII de la Torre de l'Espanyol.

Aquells plegadors eren les persones "ordenades" per la Universitat per a "plegar e ajustar los comuns e gitades dels lochs", és a dir per a recaptar les càrregues tributàries i imposicions fixades per aquella als veïns i terratinents. I per a poder complir amb llur funció gaudien d'una sèrie d'atribucions fins a l'execució del deute en constrenyiment; podien procedir si era necessari al tancament de les cases dels deutors; a embargar-ne els béns, i a subhastar-los (216). Aquestes funcions, però, les poden exercir els mateixos jurats segons els ordenaments abans indicats; els capítols citats al·ludien als jurats i a aquells recaptadors alternativament, com si la funció recaptatòria fos en principi una funció pròpia dels jurats i optativament la Universitat pogués encomanar-la a tercers.

D'altra banda pel que fa a les Cartes del s. XVII cal distingir cada cas. A la d'Ascó per exemple s'hi recullen unes disposicions sobre la recaptació dels tributs i les càrregues municipals; però a les de Benissanet i Miravet es dedica poca atenció a aquella qüestió, i a part encara es refereixen a un col·lector especial.

Cal veure en tot cas cada document:

- Benissanet: La Carta d'aquest lloc no es refereix al clavari de la Universitat:

- El seu cap. 77 disposa que es pugui fer "una bolça comun" per a subvenir a les despeses i càrregues de la Universitat.

- I el cap. 78 estableix que la Senyoria "les dara" un o dos nuncis per a executar les imposicions no satisfetes sense necessitat de que intervingui el batlle.

En canvi sí que es preveu un col·lector especial per a un cas molt determinat, que no necessàriament haurà de ser un membre del Consell i potser tampoc veí del lloc: el cap. 23 es refereix a quan la Universitat degui proveïr de blat al "pueblo"; aleshores després d'indicar que sempre cladrà comptar amb l'autorització senyorial, disposa que s'haurà de nomenar un "colector con poder de la Universidad" encarregat de rebre el blat "a su cargo" i distribuir-lo. Res es diu de com es designarà aquell col·lector especial, però es deixa clar que és ell qui adquirirà el blat i qui després el vendrà.

Aquella disposició segueix indicant que la persona elegida deurà dipositar una fiança suficient "en poder del scrivano de dicha Universidad", si és que els jurats i Consell municipal ho consideren necessari, i en funció de "la quantitat valiere lo que se les encomendare". Una vegada nomenat i en el seu cas després de dipositada la fiança en qüestió, el col·lector procedirà al repartiment i venda del blat, disposant-se que sobre el preu de cost del blat es carregarà quelcom per a pagar el "salario" d'aquell més les despeses que es puguin causar, però sempre a coneixement i d'acord amb els mateixos jurats i Consell.

Acabada la venda del blat, el col·lector ha de presentar els comptes corresponents al senyor o el seu representant en un termini no superior a 2 mesos. Per últim s'assenyala que el col·lector ha de deixar pagades totes les despeses causades, com a molt dins els 8 dies següents a la presentació dels comptes; i de no fer-ho així "puedan executarles y le executen inremissiblemente el senyor o su oficial del dicho lugar".

- Ascó: En aquest cas la situació és diferent, doncs s'estableix un procediment recaptatori regulat per la mateixa Carta de 1615 i els capítols complementaris de 1616:

1) La Carta de població:

- El cap. 44 disposa que ha d'haver un clavari, que exercirà el càrrec durant un any i que una vegada sigui designat ha d'aportar fiadors suficients "a contento del señor y la Villa". S'afegeix que acabat el mandat haurà de presentar els seus comptes en el termini màxim de 8 dies; i tot "lo que le alcansare", és a dir tot el saldo negatiu de caixa, deurà restituir-se a la Vila en 15 dies, o bé "subir a la carcel" ell i els seus avaladors fins que el liquidi el dèbit.

- El cap. 45 disposa que tots els diners que vagi liquidant als jurats ha d'estar justificat per mitjà d'un "albaran". De no fer-ho així "no se le pasara" quan presenti els seus comptes.

- El cap. 48 anterior justament prohibeix als jurats que reclamin ells directament cap deute comunitari, i estableix que tal funció correspon únicament al clavari. S'indica que els jurats solament poden "mandar pagar, y no recibir"; l'única excepció seria si el deutor subornès al clavari: "a pena que el que diere el dinero le pierda".

- El cap. 50 prohibeix en general, i entenem que també pel que fa als deutes a favor de la Universitat, que s'executin deutes sobre "ninguna suerte de acero que toca a la labranza, como son aradas, axadells, aladros, destrales y demas cosas a este proposito, ni armas ni a ningun menestral todo lo que tocara a su oficio". S'afegeix que així es disposa perquè els pobladors addueixen tenir un privilegi reial en tal sentit.

- El cap. 53 de la Carta, després de referir-se a les peites que pot imposar la Vila, disposa que el senyor "se accontenta (..) las cobren quien la Villa señalare, viniendo todo en poder del clavario o collector que dicha Villa ordenare".

A continuació el mateix capítol 53 estableix que el col·lector designat podrà executar els deutes tributaris "en la hera y en los molinos del aceite, y la fruta en los sequeros, y el capill en sus casas o en seda, como mas quisiere". Obviament també s'assenyala que tal execució es durà a terme després de que el senyor hagi cobrat del mateix deutor els seus drets dominicals i altres deutes que pugúes tenir.

A més es disposa que quan el clavari degui procedir en constrenyiment contra algú, primer haurà de demanar llicència al senyor, i que l'execució material la durà a terme el nunci de la Cort local.

Se segueix després indicant que en cas d'embargament de mercaderies, aquelles s'han de taxar, i tot seguit donar un termini de 15 dies al deutor perquè pagui allò que se li reclama. Passat aquell termini, si el deute no s'ha satisfet la Vila es farà amb les mercaderies com a pròpies en pagament del deute.

També hem de citar el cap. 74 per quant disposa que cap cristià nou ni els seus descendents podran mai ocupar un càrrec públic o privat de la Vila.

2) Finalment la disposició complementària núm. 11, de les aprovades el 1616: en primer lloc es refereix a que fins aleshores el clavari "salia a rodolino"; i després disposa que a partir d'aquell moment el clavari sigui elegit pels Consells General i Secret, donant-los llibertat perquè puguin designar pel càrrec a un conseller o un tercer aliè. La referència a l'elecció per "rodolino" al·ludeix al sistema insaculatori (els redolins s'usen per a elegir els jurats i el mostassaf), i podriem deduir si ho considerem conjuntament amb la segona part d'aquella disposició que fins aquell moment el clavari era un càrrec municipal ocupat segurament per un conseller.

- Miravet: La Carta de Miravet segueix pràcticament la mateixa línia que la de Benissanet, així:

- El seu cap. 34 és un trasllat del cap. 23 d'aquella altra Carta.
- I els caps. 83 i 84 usen els mateixos termes que els 77 i 78 de Benissanet.

Però el cap. 5 que imposa uns drets d'entrada per les cases que s'establiran als nous pobladors, assenyalava que aquells tributs han "de entrar en manos de un clavario del dicho lugar". No sabem però si es tracta del càrrec de clavari de la Universitat, o també d'un col·lector especial per a aquells drets; en tot cas, també ha de donar fiances suficients davant del senyor i de la Vila, i sempre deurà donar compte d'allò que rep i del que paga amb aquells diners que forçosament s'han de destinar a les despeses de la Universitat.

Com sigui que és un dret únic a pagar quan s'estableix un habitatge, i que no està limitat al moment en que es produeix la població sinó que es descriu com un dret fixo també pel futur, òbviament quan es refereix a un clavari del lloc està al·ludint al que té en cada moment la Universitat.

7) Altres oficials municipals:

Dins l'organització municipal hi trobem altres i diferents oficials, no càrrecs sinó funcionaris com avui diríem, amb objectius determinats.

7.1 L'escrivà:

L'escrivà és l'encarregat d'aixecar les actes i de donar fe dels acords i actuacions dels organismes municipals. Ell serà l'encarregat de dur els llibres "de inseculament" i els coneguts com "del boto" o "de determinacions" dels Consells municipals (217).

Els Costums de Miravet i de la Torre de l'Espanyol es refereixen en general als escrivans en els seus caps. 82 i LXXVII respectius, sota el títol "D'escrivans" i disposen que abans d'exercir llurs funcions han de jurar "en poder del senyor e en presencia dels jurats aver-se lealment en son offici".

Tanmateix cap dels codis no esmenten expressament l'escrivà de la Universitat, i sembla que aquells preceptes es refereixen més pròpiament als escrivans públics o notaris i als de la Cort judicial (218).

D'altra banda, quan els senyors de la nostra zona nomenen notaris públics per als seus dominis s'assignen les escrivanies de les Corts judicials i les notaries locals, però en cap moment es fa al·lusió a les escrivanies de les Universitats.

En tot cas creiem que l'escrivà de la Universitat és un oficial designat pels mateixos organismes municipals, i segurament ho és un veí o tal vegada un conseller; d'altra banda desconeixem si com és habitual ha de jurar davant del senyor o del seu representant al lloc abans d'exercir les seves funcions conforme ho farà bé i fidelment (219).

Pel que fa a les Cartes de Benissanet i Miravet s'hi refereixen en alguns casos:

- Benissanet:

- El cap. 23 disposa que el col·lector encarregat de rebre blat i repartir-lo per la població ha d'aportar fiances suficients davant l'escrivà de la Universitat "con todos los pactos necesarios".

- I el cap. 34 disposa que "la Villa haya un scrivano" que nomenarà el senyor per un període de 3 anys.

- Miravet: Els seus caps. 34 i 129 reproduïxen els caps. 23 i 34 de Benissanet.

En aquests casos doncs de Benissanet i Miravet els escrivans municipals són oficials designats pel senyor, i exerciran l'ofici durant 3 anys el mateix període que el batlle (220).

7.2 Els vinyogols i els veladers:

Els vinyogols i els veladers són oficials de la Universitat, encarregats de vigilar: els primers les vinyes; i els segons qualsevol part del terme o tot ell segons se'ls encomani.

A ells s'hi refereixen els codis de Miravet i de la Torre de l'Espanyol, així com les Cartes de Benissanet i Miravet:

- Els caps. 28 de Miravet i XXVII de la Torre de l'Espanyol autoritzen als homes dels llocs a elegir vinyogols i veladers, per bé que deuran de jurar els oficis davant del batlle conforme els exerciran bé i fidelment en "profit" de la Senyoria i dels veïns.

- I les Cartes de Benissanet (cap. 55) i de Miravet (cap. 149) autoritzen als jurats i al Consell de cada lloc a elegir i nomenar "guardias para el termino", els quals hauràn de jurar els càrrecs davant del batlle conforme procediran bé i lleialment. D'altra banda, a Benissanet es disposa que els guardes han de denunciar tots els danys que trobin al senyor, al seu governador o al batlle; i el text de Miravet indica que els guardies han de fer "verdaderas relaciones" i que han d'actuar "mirando por la utilidad del comun".

En definitiva aquells guardes són oficials municipals en tant que elegits pels veïns, i venen a exercir funcions de policia del terme com agents de l'autoritat en l'àmbit de l'ordre públic. Funció si es vol delegada en la Universitat però controlada per la Senyoria (221).

7.3 El missatger:

El missatger constitueix una figura conflictiva doncs coneixem dos tipus de missatgers:

- Els que són encarregats de dur a terme i executar les ordres dels jurats o d'aquells "plegadors dels comuns" en la recaptació dels ingressos municipals. Aquells recaptadors poden nomenar-los directament, però han de presentar-los prèviament al comanador i jurar el seu ofici davant seu (així ho disposen els caps. 34 i XXXIII dels codis de Miravet i de la Torre de l'Espanyol respectius).
- I els missatgers també coneguts com nuncis, oficials adscrits a la Cort judicial, designats pel senyor i que també solen exercir de corredors; ja per aquests oficials en la majoria dels llocs es paga l'anomenat "dret de missatge" (222).

En qualsevol cas aquí ens referim pròpiament als primers, que són els únics que apareixen adscrits a una tasca municipal, designats a més pels jurats o pels recaptadors, segons qui sigui que s'encarregui del cobrament de les taxes municipals.

Això no obstant, les Cartes de Benissanet i Miravet justament per a l'exercici de les mateixes funcions recaptatòries, en els seus caps. 78 i 85 respectius disposen que el senyor els donarà un o dos nuncis per a executar a aquells veïns "que no pagaren". Els mateixos preceptes afegeixen que així no caldrà que intervingui el batlle.

No dubtem que el missatger del s. XIV és el nunci que apareix ja el s. XV, concretament al Capbreu de 1495 tingut en alguns llocs de la Batllia de Miravet, també titulat "saig"; i hem vist com a molts llocs es reconeix que l'oficial "missatger" també és saig i corredor. D'altra banda una de les funcions del saig o nunci segons aquell Capbreu de 1495 era dur "lletres" i altres documents que no necessàriament es referien a afers judicials.

En definitiva, no tenim la certesa de que existeixi realment un missatger municipal; és probable que realment sigui un oficial senyorial que acumularia aquelles altres funcions de saig i corredor.

Encara hauriem de distingir els missatgers com a oficials al servei del senyor o del Municipi, d'altres missatgers especials que són prohoms i als que la Universitat encomana la seva representació per a una qüestió concreta. Així veiem per exemple com l'any 1464 la Universitat de Flix

envia a Barcelona dos missatgers veïns del lloc (prohoms segurament) per a discutir un privilegi que finalment és concedit sobre la designació del batlle general de la Baronia (223).

7.4 Els tastadors de vi i l'encarregat de "cridar les coses":

Ens referim a altres dos oficials que s'esmenten en diferents textos, ja amb unes funcions molt específiques, i justament en relació amb la venda del vi:

- El tastador de la Vila s'esmenta als Ordenaments d'Ascó de 1520 com a encarregat de "tastar" o provar productes, i concretament s'esmenta en relació al vi que es vol vendre. Una vegada provat i segons el resultat, els mostassafs fixaràn el seu preu de venda (cap. XV).

- Els Costums de Miravet i de la Torre de l'Espanyol (caps. 63 i LVIII) disposen que qui vulgui vendre vi "en menú" abans l'ha de fer cridar públicament "a aquell que usara de cridar les coses", amb un salari d'un diner i donant-li un quart de mitgera per que el pugui donar a tastar.

Almenys pel que fa a aquest darrer oficial encarregat de cridar les coses pensem que pot ser el mateix corredor del lloc, però els codis usen aquella altra expressió general quan bé podien referir-se al corredor tal com fan en altres casos. En definitiva, creiem que es tracta d'un pregoner municipal que precisament sí trobem als municipis del s. XVIII (224).

B.3 El funcionament dels òrgans de la Universitat

Comptem amb escasses notícies en ordre al funcionament dels òrgans de govern de la Universitat, i concretament sobre com s'adopten els acords.

Anem a veure doncs els diferents aspectes que coneixem, alguns dels quals ja hem referit més amunt en tractar dels diversos òrgans municipals.

1) Pel que fa a les reunions:

Les reunions dels òrgans municipals són convocades pel senyor o el seu representant al lloc quan es tracta d'afers relacionats amb la Senyoria; i si s'han de resoldre qüestions estrictament municipals normalment ho són pels jurats prèvia llicència senyorial que aquells han de demanar (a Ascó ho pot fer un sol jurat). Ja aquella llicència es demanarà directament al senyor, i en la seva absència al seu procurador o al batlle (225).

Cal demanar i obtenir la llicència doncs és requisit inel·ludible per a poder celebrar la reunió en qüestió; però a més el senyor, el seu procurador o governador o el batlle ha d'assistir-hi i justament presidir-la, com a norma general ja que a Ascó no es necessari segons es declara als

Capbreus amb remissió a una Sentència de la Reial Audiència de 1592. El representant senyorial és el president dels organismes municipals, doncs ocupa el lloc preferent de l'assemblea i fins i tot té vot en les sessions. I encara més: en llocs com Benissanet i Miravet, segons llurs Cartes, el batlle té vot de qualitat en cas d'empat en la primera votació general (226).

Donada la llicència senyorial per a celebrar la reunió, es convoca els membres de l'assemblera en alguns llocs per mitjà del toc de campana en uns casos o en altres per crida pública feta pel pregoner del lloc. Tenim alguns exemples:

- A Gandesa, almenys el 1275 el Consell el convoquen els jurats amb el toc de campana.
- A Horta, els anys 1296 i 1319 es convoquen els Consells per pregons ("preconizato") adreçats als homes del lloc.
- A Batea l'any 1340 es declara que el Consell ha estat convocat "ad vocem Berengarii Blanch cussoris seu precons publici loci".
- A la Fatarella, també el 1347 es fa "ab campanas repiquam publicuament" i fent crides orals "en aquels lochs hon cridar son acostumades".
- A Riba-roja, vers 1348 s'usa el mateix sistema del pregoner.
- De Flix tenim notícies dels anys 1384 i 1593: en el primer cas el Consell es convocava "ad vocem Alii de Mora precons publici dicti loci qui alta voce clamabat per dictum locum"; i en l'altre any el batlle general convoca els jurats i Consell General "ad sonum campane et vocem tube ut moris" (227).

Pel que fa al lloc de celebració de les sessions en general sempre se fa esment al lloc acostumat o habitualment usat per a tractar dels afers comunitaris; és a dir, es tracta d'una sala o habitació de la Casa del Consell o de la Vila habilitada a l'efecte. Però el s. XIV i en els casos de Batea i Riba-roja:

- A Batea se celebren a l'església de sant Bertomeu.
- I a Riba-roja "ante ecclesiam beati Bartholomei" (228).

2) L'adopció dels acords:

Com ja hem apuntat, els acords es prenen conjuntament seguint en un primer moment un criteri de majoria; i ja a partir del s. XVI és fa referència primer a la necessitat de que hi sigui present la "major y mes sana part" dels veïns del lloc si es tracta de l'assemblea dels caps de casa o dels consellers quan es reuneixen els Consells, i després se segueix el mateix criteri de "la major y mes sana part" dels assistents per a l'aprovació dels acords.

Cal doncs una assistència i concurrència determinada de veïns o de consellers segons l'assemblea que es convoqui, i després serà precisa altra majoria per a la presa dels acords. En lloc es refereixen unes regles més específiques sobre la celebració de les reunions i l'adopció dels acords, i encara cal veure com s'avalua aquell criteri de la major i més sana part, d'evident contingut quantitatiu i qualitatiu a la vegada (229).

Correspon en tot cas als jurats presentar i formular les propostes d'acord, que després són debatudes i sotmeses a votació. Hi ha talment un ordre preestablert per a l'emissió dels vots: primer el batlle, després els jurats i finalment els consellers segons l'ordre dels seients respectius. I en tot cas com dèiem el batlle com a tal ostenta un vot de qualitat que resol els empats que es produeixin; la norma es recull expressament a les Cartes de Benissanet i Miravet, però creiem que és general atesa la condició de president que ostenta el batlle i al que tots, jurats i consellers, deuen obediència (230).

Finalment el batlle que presideix la reunió, i té aquell vot de qualitat, ha d'acabar donant el seu vist-i-plau a l'acord pres i l'ha d'autoritzar mitjançant un decret (231).

En definitiva i retornant al sistema de votació, segons una "longeva et antiqua" costum observada pel Consell General (com es declara en un acte de la Pobla de Massaluca), els acords s'adopten per la "major et sanior pars et plus que due partes consiliatores dicti Consilii Generalis dicte Universitatis", tots "unanimes et concordés" sense discrepàncies de cap mena. S'afegeix, després, que l'acord es pren considerant-ne la utilitat per a la Universitat, com a qüestió que a la "Republicae nostrae concernunt" (232).

En uns acords del Consell General de Flix de 1593 s'afirma que els seus membres es reuneixen, tenen, fan i celebren Consell com a "representantes tanquam maior, hidonea et sanior pars hominum et singularium dicte ville". I en altre acord de 1692 del Consell de la Pobla de Massaluca s'assenyala que els reunits han adoptat l'acord en qüestió, "representant com a major part y mes vells y mes de dos parts, y de dits singulars y particulars de la dita vila" (233).

Ja hem dit que aquell criteri de la major i més sana part devia aplicar-se al nostre entendre tant per a la fixació del quorum necessari per a la celebració de l'assemblea, com després per a l'adopció dels acords. Però aquell principi té un doble sentit quantitatiu i qualitatiu:

1r.- L'element quantitatiu:

D'una banda, la constitució de l'assemblea requereix l'assistència d'un quorum determinat i després el vot favorable d'una majoria.

Els documents citen un element quantitatiu com és que l'acord es pren per "plus que due partes" dels consellers i en altre s'indica que els assistents al Consell prenen l'acord representant "mes de dos parts" dels singulars del lloc.

Cal esbrinar a que fa referència aquella al·lusió a més de dues parts. Per la nostra part d'una banda segons càlculs comparatius que hem pogut fer entre els focs censats (aproximat) i el número total de jurats més consellers de diferents llocs, observem que el total de càrrecs municipals equival a dues terceres parts del total de caps de casa del lloc; però d'altra banda en documentació municipal del s. XVIII, instaurada la Nova Planta, l'Ajuntament borbònic manté el mateix sistema per a fixar el quorum de les reunions i les majories de la "mayor y mas sana parte y mas de las dos partes de las tres" dels regidors (o del veïns si es reuneix l'assemblea o la junta generals).

Ho veruem en tractar del Municipi sorgit arran la Nova Planta, però és evident que la majoria que sempre es precisa a tots els efectes és la de les dues terceres parts:

- Els representants municipals constitueixen un col·lectiu que equival a les dues terceres parts dels caps de casa del lloc.
- Els Consells es poden constituir i celebrar reunions en tant que hi assisteixin com a mínim les dues terceres parts dels seus membres.
- I els acords que s'adoptin cal que ho siguin per una majoria qualificada que ha de ser superior a les dues terceres parts dels assistents.

Encara, pel que fa a aquesta última qüestió ens és útil la declaració que el 25 de setembre de 1627 fa el claviari de la Ciutat de Barcelona, Francesc Bru, sobre un requeriment formulat per un conseller sobre determinats pagaments fets afectants a la Baronia de Flix: "sia cert que en tots los actes de Universitat lo vot que la major part segueix, aqueix s'enten esser estat fet ab consentiment de tots", per això una vegada adoptat l'acord ja no es pot plantejar si "la menor part ha contradit o no" el mateix (234).

Segons això, després d'afirmar que s'ha adoptat l'acord per majoria, és òbvi que s'afegeixi que tots els concorrents han estat "unanimis et concordis".

El problema però es planteja quan no s'aconsegueix la majoria dels dos terços, o quan hi ha empat en les votacions. En aquest darrer cas i almenys a Benissanet i Miravet les seves Cartes de població preveuen tal possibilitat i disposen que la qüestió es resolgui amb el vot de qualitat del batlle (235).

2n.- I l'element qualitatiu:

D'altra banda, l'expressió de "més sana part" apareix vinculada a expressions com la de més "hidonea" i la de "mes vells", com fent referència efectivament als "caps de família" però potser als més grans i experimentats i, per tant, els més savis; tanmateix no resta prou definit aquell concepte de la més sana part.

També podria entendre's que el sol fet de que hi hagi una majoria coincident i equivalent ja a les dues terceres parts dels votants constitueix la més sana part de tots en tant que és una majoria ampla, tenint en compte que els membres de l'organisme (entre presents i absents) per sí mateixos representen la major i més sana part dels veïns que integren la comunitat.

Excepcionals deuen ser els casos de Benissanet i Miravet que ja hem citat abans, perquè segons les seves Cartes el batlle té un vot de qualitat en cas d'empat. En conseqüència, aquest vot podria entendre's com el de la més sana part; però també és cert que el seu vot afegit a un dels dos sectors empatats comporta una majoria simple.

B.4 Els Ordenaments i la potestat sancionadora dels Municipis

La Senyoria per la jurisdicció que ostenta als seus dominis també és titular d'una potestat legislativa que li permet fixar l'ordenament jurídic que regeix els seus vassalls, i en posseeix altra potestat derivada i inherent a l'anterior de naturalesa reglamentària en allò que afecta a la convivència dels pobladors i en els àmbits de policia i de govern i administració en general de la comunitat.

Però aquella potestat reglamentària l'acaba delegant a favor dels organismes de govern municipal i en tant que es tracti del regiment de la Universitat; a més i amb aquella facultat també cedeix parcialment el "bannus" i la facultat sancionadora propis de la seva autoritat (236). Tot i així, el senyor es reserva les facultats de control, supervisió i aprovació última.

En un principi podem veure allò que disposen els codis d'Horta, Miravet i Torre de l'Espanyol:

- Horta: El cap. XX disposa que els jurats i prohoms "cum consilio et voluntate comendatoris" poden posar cots o bans i calònies o sancions econòmiques.

- Miravet i la Torre de l'Espanyol:

- D'una banda els caps. 30 i XXIX respectius estableixen que ni el batlle ni els altres oficials senyorials no "pusquen posar pena, cot ni ban ni fer establiments sobre nostres bens a guardar aquells e defendre sino ab nostra volentat e ab nostre consentiment".

- I els caps. 41 i XXXVI titulats "De fer establiments", disposen que els jurats i prohoms puguen fer "establiments, cots, bans e ordenaments just e rasonables a regiment e a governament de lurs bens e de lurs possessions o terres, e aquells crexer e minvar e revocar, e la Senyoria que'ls conferm".

D'acord amb aquells preceptes resulta doncs:

- Que els jurats i prohoms poden fer ordinacions, bans i establiments pel govern i regiment o administració dels béns i possessions dels vassalls, modificar-los i derogar-los, sempre i quan s'acompleixin dos requisits fonamentals: que siguin justos i rasonables, i que després els aprovi el senyor.

- Que allò no obstant, la Senyoria segueix sent la titular de tal potestat; pot exercir-la respectant les facultats atorgades als vassalls i en tot cas els ordenaments ja aprovats per la Universitat.

Considerem que de fet aquella potestat reglamentària acaba sent compartida si així ho podem dir; encara que la Universitat projecti uns ordenaments aquests no entraran en vigor ni tindran "força de lleis irrevocables" fins que el senyor o el seu representant (governador o batlle) no els aprovin.

Potser en sí hem de parlar més pròpiament d'un dret municipal d'iniciativa, que no d'una atribució particular en tant que està subjecta a l'aprovació última de la Senyoria. I d'altra banda, aquella facultat es complementa amb altre dret que es reconeix als vassalls: que han de ser consultats i han de donar el seu consentiment als ordenaments que dicti directament la Senyoria o els seus oficials si afecten als vassalls i a llurs béns. Talment aquella facultat dels vassalls de fer ordinacions comporta a l'hora la de poder-les modificar i derogar, amb l'aprovació última del senyor.

A tot l'exposat hem d'afegir que la facultat d'ordenar implica també la de sancionar a aquells particulars, veïns o no del lloc, que no respectin les ordinacions; és un medi coercitiu necessari per a assegurar la correcta aplicació d'aquelles normes.

D'altra banda, cal advertir que no ens consta que existeixi un límit quàntic a les sancions que poden fixar els vassalls en l'àmbit de les seves competències. De fet no coneixem cap disposició que estableixi límits

sancionadors en funció de les competències de cadascú; això no obstant, en tant que aprova les ordinacions, el senyor també confirma el règim sancionador que es contempla, sense oblidar que en general la Senyoria participa econòmicament de les multes que es disposen.

Ja consolidada l'organització política de la comunitat aquella competència reglamentària l'exerceixen els jurats i el Consell General com a norma general, per bé que a Móra com veurem són els jurats i el Consell Secret els que aproven inicialment el projecte i després ha de rebre la sanció del Consell General.

I en tot cas no oblidem que el batlle hi té una triple intervenció: primer ha d'autoritzar la reunió dels Consells, després els ha de presidir amb dret a veu i a vot, i finalment ha d'autoritzar i "decretar" els seus acords. En tot cas volem destacar el fet de que si el batlle o tal vegada el procurador o governador senyorial són presents a la reunió on s'aproven les ordinacions i assisteixen als debats i discussions que es practiquen, no dubtem que deuràn exercir la seva influència (237).

Comptem amb la Sentència de la Reial Audiència de 25 de maig de 1600, dictada resolent una reclamació presentada pels jurats i prohoms de Pinell; l'objecte de la demanda era reivindicar la facultat de la Universitat i dels homes de Pinell de "faciendi ordinationes pro regimine dicte Universitatis et bono publico, eiusdem taxandi salaria procerum seu visorum in dicendi banna, et illa taxandi moderandi et obrogandi ad eorum libitum voluntatis". I finalment aquella resolució judicial reconeix la vigència dels Costums de Miravet i disposa que la Universitat i els homes de Pinell han de seguir "in possessionem seu quasi" de fer "ordinationes et stabilimenta faciendo pro bono publico et gubernio dicte Universitatis bonorum suorum et terrarum et banna imponendi et illa augendi, minuendi, revocandi et interpretandi, taxandi et moderandi salaria secunda die festivitatis nativitatis domini singulin annis que debent habere prossequendi anno jurati et ediles corcelles seus mostassaff et aliis oficiales". Encara s'afegeix que una vegada s'acorden les ordinacions, el batlle les ha de decretar "ad solam verbalem juratorum requisitionem" (238).

Diguem també que aquella facultat d'ordenar o reglamentar se segueix recollint en les Cartes de població del s. XVII; i la continuen ostentant els Ajuntaments del s. XVIII, com única expressió de les seves facultats normatives i del seu ordenament local, i que en ocasió de la presa de possessió de nous senyors aquests juren respectar les ordinacions municipals (en lloc dels antics costums i privilegis que integraven un dret local derogat quasi íntegrament) (239).

Per la nostra part tenim referències de 4 ordenaments: 2 prou amplis com són els d'Ascó i de Rasquera del s. XVI, i 2 més de Vilalba i Móra del s. XVII amb notícies parcials (240).

Sobre l'aprovació i contingut d'aquells ordenaments municipals ens pot ser orientatiu l'encapçalament dels que s'aproven a Ascó el 1520: "Ordenaments fets y ordenats per los honorables jurats y prohombres de la Vila de Ascó, los quals Ordenaments son fets sobre les tabes que's faran en lo terme de dit lloch, aixi per persones com per besties grosses, bestiers menuts, com encara per qualsevol altra cosa; los quals son fets ab expres consentiment del noble fray don Martin de Lanuça, comanador de Asco".

El contingut és certament divers, per bé que també es poden aprovar ordenaments específics per a qüestions determinades. De tots els que coneixem o tenim referència els més extensos són els de Rasquera amb 113 capítols, fet que pot donar idea de l'importància d'aquests reglaments municipals. Passant a cada cas i seguint un ordre cronològic d'antiguitat, podem veure més específicament el contingut dels textos:

1r.- Ascó:

Dels Ordenaments d'Ascó de 1520 s'ha conservat un trasllat parcial de 1727, que comprèn 39 capítols; justament que se'n faci un trasllat el s. XVIII i pel secretari de l'Ajuntament ens pot fer suposar que segueixen en vigor (241). Diguem també que els casos en els que es preveuen penes o sancions econòmiques (normalment de 5 sous), la Senyoria hi participa en la tercera part.

Recordem que més amunt en tractar del mostassaf ja hem recollit els capítols d'aquests ordenaments que s'hi refereixen; però es regulen altres aspectes de la vida comunitària d'índole ben diversa: la venda de productes com peix i carn de caça; el manteniment dels camins rurals (no llaurar-los ni plantar-hi arbres); es disposen mesures de seguretat pels carrers de la vila (per a assegurar el lliure trànsit o evitar possibles danys als vianants); s'estableixen mesures sanitàries (sobre enterrament de bèsties mortes, extracció de fems dels corrals, cremar llits o fumar al carrer); i talment s'ocupen de qüestions diverses com ara que no es diguin paraules deshonestes en públic, sobre el ball públic o l'ornament de les dones casades i vídues, o fer escombrar els carrers als veïns (242).

Aquest text fou aprovat el 6 de febrer de 1520, i encara se'n fa una còpia l'any 1727 com hem dit perquè segurament segueixen vigents dos segles després; si això és així podem parlar d'un cert caràcter de permanença i continuïtat de les ordinacions municipals.

2n.- Rasquera:

En el cas de Rasquera els seus Ordenaments constitueixen el text més llarg dels que tenim constància a la nostra zona amb un total de 113 capítols, per bé que el document que es coneix és incomplet.

Quant a la seva aprovació es considera que va ser el 22 de maig de 1573 (243). Tanmateix aquesta data es correspon pròpiament amb la d'aprovació de la festa local de santa Quitèria com consta al cap. I del text; per la nostra part creiem que la seva aprovació seria posterior i abans del 10 d'agost de 1601 que és quan els confirma el governador general de la Batllia de Miravet.

Hem de dir també que el seu últim capítol, el CXIII, declara que el text va ser elaborat "conforme lo libre de Costum" concedit el seu dia a la Batllia de Miravet, és a dir el 1319. I després apareix el decret d'aprovació del governador: "Yo, fray Carlos Ferran, gobernador general de la Bailia de Mirabete, firmo y dechreto las retroeschritas ordinaciones, asi como me aconseja mi acesor".

D'altra banda, les sancions que s'imposen normalment es reparteixen a parts iguals entre la Cort judicial, la Vila i el denunciador de l'infracció. En els casos on no se segueix aquella regla ho indiquem.

Fent un resum sistemàtic de les matèries que es regulen (244), diguem que: es disposen festivitats locals (santa Quitèria i sant Roc) i s'ordena que es guardin els diumenges i festes de dejuni (245); es regula extensament l'ús de les basses d'aigua per a mantenir-les netes; es preveuen beneficis sobre la compra de mercaderies a favor dels veïns (246); es dicten mesures de protecció dels terratinents i sobre les indemnitzacions a rebre per danys causats a les seves terres i cultius (247); sobre el bestiar es recullen disposicions diverses afectants al seu trànsit per camins veïnals i s'estableixen diferents prohibicions pel que fa a la pastura per tal d'evitar danys als terratinents o la introducció al terme de ramats forasters (248); talment s'ocupen de les arnes d'abelles, fixant la seva ubicació (249); es prohibeix als veïns acollir a bandolers; es fixen unes normes a seguir pels "esmenadors" de danys, així com els imports d'algunes indemnitzacions (250); també es contenen algunes disposicions afectants en general a la vila, als camins i als béns comuns: alguns preceptes es dediquen a la tributació municipal i a la recaptació ("peytes", tancament de portes, per residència) (251); així mateix es fixen 3 capítols que afecten al procediment judicial (s'imposa una sanció per una demanda injusta, s'al.ludeix a la penyora judicial a càrrec del condemnat per la Cort, i s'estableix una sanció contra aquell que no comparegui degudament a la Cort) (252); pel que a la Universitat es fixen les assignacions dels jurats i missatgers designats a càrrec d'ella; s'ocupen de l'explotació de la fusta del terme per a evitar tot abús (253); i encara

podem referir-nos a diverses disposicions afectants a qüestions ben variades (aprofitament dels rostolls dels sembrats; la caça del "toxó", l'"adalach", la "rabosa" i l'"aguila";

3r.- Vilalba:

Abans de 1690 l'Universitat de Vilalba ha aprovat unes ordinations "en lo tocant a ditas ayguas y pasturas" del terme, i prohibeix als terratinents que són de la Pobla de Massaluca que reguin amb elles, posant-los-hi una sanció el 2 de juny de 1690. Els terratinents de la Pobla addueixen que tenen dret a regar amb aquelles aigües i que tals ordinations municipals no poden perjudicar-los; afegixen que les ordinations es poden fer a petició dels terratinents veïns del lloc o dels de la Pobla amb l'objecte de què "no se ensusien ditas ayguas y que lo us de ellas sia sens dany de uns y altres" (254).

4t.- Móra: Coneixem almenys unes ordinations de 1689 sobre el servei de la barca de pas que es refereixen: a l'ordre d'accés a aquella per part dels seus usuaris i del bestiar; els deures i els drets del barquer, i l'exempció dels veïns del lloc de tota taxa fixada per l'ús del servei (255).

B.5 Prestacions assistencials de les Universitats

Hi ha una sèrie de serveis de tipus assistencial i de caràcter comunitari en general que presta la Universitat. Ens referim a prestacions com el servei d'hospitals, o a l'establiment de fons per a dotar a noies pobres, o talment d'assistència religiosa.

Però també hem de tractar aquí un deure general com és el d'ocupar-se de l'obtenció de gra necessari per a sembrar i viure els veïns del lloc en períodes d'esterilitat com se'n diu. Potser no es tracti pròpiament d'un servei comunitari, però el cert és que tal deure constitueix una càrrega per a la Universitat per tal d'evitar l'estat de pobresa dels seus veïns i el possible despoblament del lloc.

1r.- Els hospitals:

Comú als llocs més importants sembla ser el deure de la Universitat de tenir un hospital on acollir i donar assistència mèdica i sanitària en general als veïns i als forasters. Sembla però que tal servei es presta als "pobres de Cristo" com declaren els jurats de Flix en el Capbreu de 1624, i que a més està exempt de tota tributació senyorial.

L'establiment d'aquest servei a les Universitats de la nostra zona no deu ser tardà, si tenim en compte que el 10 de març de 1314 el rei (extingit l'Orde del Temple) autoritza la construcció d'un hospital a Horta cedint dos solars a l'efecte i amb exempció de tot cens ("francha et quitia"). Però

a Flix el seu hospital s'està construint l'any 1555 (ignorem si n'havia un altre abans); està "per acabar", i justament per a poder fer front a les obres que manquen (com també per altres a executar a l'església i per a l'adquisició d'un retaule), s'han d'imposar unes contribucions especials per a cobrir un total de 2.500 lliures (256) a aplicar de la manera següent: dos diners per lliura de carn que es compri i d'oli "que vendra en dita vila" i per cada rova de fruits com són les panses i les figues; i talment un "vintè" sobre totes les collites del terme ("pagats primer lo dret del senyor y així mateix del prior").

La Universitat de Flix encara demana permís per a designar un col·lector per a recaptar aquells drets o bé poder arrendar el servei (257).

Pel que fa a Ascó, el cap. 49 de la seva Carta de població també es refereix a l'hospital del lloc, i disposa que quan arribin pobres i se'ls hagi de dur allí "con cavalgaduras" en cap cas es gastaran diners, sinó que han de ser els mateixos veïns els que se'n facin càrrec "por torno por las casas de la villa y para esto haya un libro en que asienten el dia que los envian y que casa ha dado la cavalgadura"; talment disposa que si correspongués prestar aquell servei a una casa que "tuviere poder" però no tingués "cavalgadura", aleshores que se'n llogui una al seu càrrec.

2n.- El deure de dotar:

Sent el dot, prestació obligada per a tota dona a casar, almenys el 1595 l'Universitat de cristians vells d'Ascó és creditora de dos censals destinats a cobrir "una almoyna (..) per a donzelles a maridar" (258).

3r.- El deure de proveïr de blat i altre gra per sembrar:

També és general per a tota Universitat és el deure de proveïr les poblacions del gra necessari per sembrar en èpoques de carestia i esterilitat de la terra com es manifesta.

A aquest deure s'hi refereixen les Cartes de Benissanet i Miravet en els seus caps. 23 i 34 respectivament. I s'estableix que caldrà demanar llicència prèvia al senyor, "la qual no se les pueda negar"; a més es disposa que s'ha de designar un col·lector especial per a fer-se càrrec de la distribució del gra i del cobrament de les quotes que corresponguin, sens perjudici de que ell mateix n'obtingui algun benefici (259).

Hem d'afegir per a aconseguir el diner necessari per a adquirir el gra, moltes vegades les Universitats recorren a establir censals o a imposar una contribució especial amb càrrec a la producció dels fruits i/o del bestiar que s'obté al terme. A aquests medis de finançament ens hi referim més endavant.

Particularment podem fer referència a un ja citat més amunt: el de la Poble de Massaluca l'any 1628. En dit any la Universitat es veu precisada amb urgència per a concertar un censal d'import de 20.000 sous per tal proveir a la població de blat i altre gra necessari per a alimentar-se i sembrar les seves terres (260).

Aleshores és l'assemblea dels caps de casa del lloc la que amb el batlle i els jurats acorden apoderar uns veïns perquè s'adrecin a la taula de dipòsits de Barcelona o qualsevol altra per a negociar l'obtenció dels diners en qüestió. El sistema elegit serà la constitució d'un o més censals fins arribar a aquella suma.

En definitiva, quan la Universitat intervé en casos com el que ens ocupa ho fa en nom de tots els veïns i s'obliguen llurs béns i els de la Vila de manera solidària. Però és la Vila la que s'encarrega de la recaptació de les quotes dels veïns i del pagament després de les pensions censals corresponents; i altra cosa serà després que la Universitat no pugui fer front al pagament de les pensions, procedint aleshores amb certa freqüència a l'establiment de nous tributs o de convenis amb els creditors per tla d'evitar en definitiva l'execució dels deutes.

4t.- Deure d'assistència religiosa:

Ens referim a un cas concret: la Universitat de Vilalba funda un benefici "de les Animes del Purgatori" vers l'any 1622. Probablement ocorre el mateix als altres llocs de la nostra zona, però ho ignorem.

Els jurats que eren aquell any vàn constituïr un benefici eclesiàstic, del que sempre més serien patrons els jurats de la Vila, i es disposava que s'havia de lliurar "a estudiants y fills de vila constituïts y ordenats tant solament en corona o quatre menors", i no a preveres "ordenats en ordens sacres". L'objecte seria pregar per la salvació dels difunts de la Vila.

Ja el 22 de maig de 1635 els jurats del lloc convoquen el Consell General, "ab autoritat y decret de l'honorable March Coll batlle y jutje ordinari", i acorden ampliar els possibles beneficiaris a aquells que inicialment ho tenien prohibit.

I en la mateixa data de 1635, el jurat sub-rogat Montserrat Borràs, en compliment de la comissió encarregada pel propi Consell de la Vila constitueix un censal de 21 lliures de pensió anual per a fer 75 misses matinals en sufragi de les Ànimes del Purgatori.

Anys després, el 12 de maig de 1695 els jurats del lloc convoquen el Consell General de la Vila, amb l'autorització del batlle del lloc, per tractar d'aquell benefici. L'acta de la sessió refereix "lo poc consol tenen los

agonisants en lo transit de la mort", i disposen que aquella persona que obtingui el benefici tindrà "un gravamen de ajudar a ben morir a tots los agonisants de dita vila en la hora de la mort"; aquesta càrrega afegida, però, es compensa amb un increment de la remuneració econòmica que percep el beneficiat, i així es fa "redotant per este efecte lo capbreu de dit benefici en deu lliures de plata quiscun any" a pagar per la festa de sant Miquel de setembre (261).

B.6 El finançament de la Universitat

La Universitat, la Vila o el Municipi requereix també d'uns medis de finançament per a fer front a les despeses comunes que es poden causar. Despeses que responen als serveis comunitaris que aquella presta, als del personal al seu servei, als dels serveis assistencials que dona, etc.

Hem d'afegir especialment aquells que es deriven de les càrregues assumides per la Universitat conjuntament amb els veïns en temps d'esterilitat o de necessitat econòmica, per exemple per a l'adquisició de blat i altre gra per a la població.

Aleshores hi ha diferents medis de finançament, i en tot cas hem de partir de la norma general de que els veïns han de contribuir a aquelles despeses i càrregues comunitàries d'acord amb un principi equitatiu de capacitat econòmica: tots han de contribuir efectivament segons llurs possibilitats econòmiques.

1) El deure dels veïns a contribuir:

Conseqüentment per tal de subvenir al manteniment de les despeses de caràcter comú que s'ocasionen, els codis de Costums de la nostra zona estableixen el deure de tot veí i talment dels terratinents que no siguin pobladors del lloc a contribuir econòmicament a la Universitat.

Així els caps. 33 del codi de de Miravet i el XXXIII del de la Torre de l'Espanyol disposen: "Item, los dits senyors donen e atorquen a nos fermament e manen que si comu o messio alguna farem en qualque manera o per qualsevol raho, que tots los habitants o habitants dels lochs e aquells que possessions ne heretats dins los termes dels dits lochs tendran e auran, meten equalment el dit comu o messio segons la quantitat de les sues riqueses. E d'aço no sia null hom escusat, sino aquells qui continuament seguexen la Cort del senyor, exceptat lo batlle que no pach en ço que'l senyor n'age, mas el veynal".

En conseqüència s'autoritza als homes del lloc a establir "comu o messio", és a dir a establir tributs per a subvenir a les càrregues de la comunitat. I ja d'acord amb aquesta disposició tot veí i terratinent (encara

que no sigui veí) ha de contribuir a les càrregues comuns de la Universitat; el criteri que se seguirà serà però el de la capacitat econòmica de cada contribuent, i ningú resta exclòs de l'obligació a excepció d'aquells que formen part de la Cort senyorial i del batlle en raó d'aquells béns del senyor que té cedits en explotació en raó del seu ofici.

I aquella facultat és confirmada per una Sentència de la Reial Audiència de 23 de novembre de 1584 dictada en una reclamació formulada per la Universitat de Pinell. Segons aquesta resolució els jurats del lloc tenen dret a establir contribucions i de designar oficials amb "facultatem et licentiam (...) imponendi honera, impositiones et tallia et instandi et requirendi (...) compellantur ad solvendum dictas impositiones et honera eligendo nuntium", i en tot cas el batlle ha d'autoritzar al nunci o saig del lloc a exigir el pagament de les imposicions i a fer les execucions necessàries.

Un dels arguments que sustenta la reclamació dels vassalls de Pinell i que es decisiva per la Reial Audiència és justament que el 5 de maig de 1582 l'aleshores castellà d'Amposta en prendre possessió del lloc va jurar "servare promississe juramento mediante juratis et Universitatis hominum del Pinell privilegia, libertatis, consuetudines scriptas et non scriptas", i entre aquells costums escrits referien el codi de la Batllia de 1319 (262).

Per la seva part el cap. CII dels Ordenaments de Rasquera de 1601 disposa que tota persona que hagués estat veí del lloc pel temps que fos però que ara l'havia abandonat, devia contribuir també a les càrregues municipals en la part proporcional "fins lo dia dels comptes de sant Vicent, y si lo contrari voldria fer que pague de pena sinch sous" (la sanció es repartirà en un terç per la Senyoria i la resta per la Vila). La referència al dia de sant Vicent deu fer-se perquè és el dia en què cessen els jurats i han de presentar els seus comptes.

I ja les Cartes del s. XVII, concretament els caps. 77 de Benissanet, 53 d'Ascó i 83 de Miravet també es refereixen a la facultat dels jurats i Consell municipals d'establir borses comuns i exaccionar tributs. I almenys a Benissanet i Miravet s'eximeix al batlle de tota tributació mentre ocupi el seu càrrec ("no estara obligado a pagar dicha tasa").

En qualsevol cas, l'imposició d'unes contribucions i de tot tribut en general requerirà la llicència o autorització senyorial. Justament tenim constància d'una ocasió en la que el governador de la Batllia de Miravet es nega a donar permís als jurats i consellers de Batea per a acordar l'imposició d'unes talles; i finalment la Reial Audiència per resolució de 28 de novembre de 1601 obliga aquell a donar-los la llicència necessària i indica que la reunió s'ha de celebrar "in loco decenti et honesto" (263).

Cal destacar en tot cas el cap. 53 de la Carta d'Ascó quan estableix:

- "Siempre que hayan de echar peytas o echadas comunes para gastos de la Villa, se haya de hacer con asistencia del bayle, (...) y no pueda exceder por cada vez de trescientas libras".
- "Y de ahí adelante hayan de pedir decreto al señor o a su procurador".

Aquell capítol exigeix efectivament l'autorització senyorial per a l'imposició de tributs, però després distingeix segons l'import total que es preveu recaptar qui ha de donar aquella llicència: el batlle, o el senyor o el seu procurador directament.

D'altra banda els mateixos capítols esmentats ens informen del procediment a seguir per a fixar la quantia dels tributs:

- Benissanet i Miravet: Per a determinar la contribució de cadascú s'autoritza als jurats i Consell a que "puedan tasarse lo que huviere de pagar cada uno mas o menos conforme su hazienda fuere".

- Ascó: S'exigeix que alhora d'establir imposicions els jurats i Consell han de "mirar por los pobres y viudas"; i així mateix es disposa que l'import o quantia de les "peytas" deuràn de ser equivalents com a màxim a un sou per cada lliura de valor que tinguin els béns dels contribuents.

Així, les imposicions han de respectar la capacitat econòmica dels contribuents; en conseqüència caldrà taxar o avaluar els béns i patrimoni en general de cada subjecte passiu i en funció del que en resulti s'establirà allò que cadascú ha de pagar a la Universitat. Solament a Ascó es disposa que la taxa a d'equivaldre com a màxim a un sou per lliura de valor patrimonial.

Ja pel que fa a la recaptació dels tributs en principi es competència dels jurats, sens perjudici de que puguin designar un oficial que el s. XIV es denomina "plegador dels comuns" i després clavari o col·lector; a ell ja ens hi hem referit més amunt, així com a l'exercici de la recaptació, en particular en via de constrenyiment.

En tot cas hem de destacar el fet que el s. XVI se segueix practicant i més concretament per a la recaptació dels tributs municipals l'antic sistema de tancament de portes. Ens ho confirmen els Ordenaments de Rasquera aprovats l'any 1601, que d'altra banda és un dels molt escassos testimonis que tenim d'aquell antic mitjà coercitiu (264); en definitiva aquell text municipal en el seu cap. LXXIX reconeix que: els jurats poden ordenar el tancament de portes "per a plegar ho demanar la peyta ho la gitada que aura hordenat la villa", i si algú obre les portes tancades en contra d'allò executat serà castigat amb una sanció de 3 sous a repartir entre la Cort (1 sou) i la mateixa Vila (2 sous).

Encara el mateix text contempla dos tipus d'exaccions municipals molt concretes que s'apliquen al lloc:

- El seu cap. LXXXII es refereix a una "peyta del moble", i estableix que el terratinent que no hi sigui obligat ha de pagar 1 sou mentre que aquell que "no te res" ha de donar "1 (diner -?-) per porta".
- I d'altra banda, amb caràcter fix, el cap. CXII estableix que tot foraster que s'instal·li al lloc per a "a poblar" haurà de pagar 50 rals a la Vila (5 lliures) (265).

2) Les "talles" o "sises":

D'altra banda, hi ha un tipus de contribució especial que l'Universitat pot imposar als veïns i a forasters i que rep el nom de "talles" o "sises"; tanmateix en aquest cas, suposem que pel seu caràcter excepcional, correspon exclusivament al rei autoritzar-les a instància de l'Universitat interessada.

Almenys a la nostra zona és freqüent el recurs a aquella imposició sobretot entre els s. XIV i XV, per bé que tenim altres testimonis dels s. XVI i primera del XVII. Diguem també que en els casos que coneixem d'aquells s. XIV i XV el rei autoritza l'imposició a prec del senyor del lloc afectat, mentre que després es fa directament amb la simple sol·licitud de la Universitat.

Com dèiem, es tracta d'unes contribucions especials a imposar per unes necessitats determinades i per un període de temps determinat:

<u>Any</u>	<u>Lloc</u>	<u>Causa</u>	<u>Període</u>
1372	Horta	Per a fer front a " <u>reditoribus</u> " causats pel rei	5 anys
1384	Flix	Per a costejar " <u>fabricacionis et construccionis</u> " de defenses als llocs i castell de la Baronia	3 anys
1384	Palma	ídem	3 anys
1391	Gandesa	Per deutes de 200.000 sous	10 anys
1393	Horta	Per a satisfer deutes	10 anys
1393	Horta	Per a pagar " <u>talles</u> " del rei	10 anys
1393	Batea	ídem	10 anys
1393	Vilalba	ídem	10 anys
1395	Corbera	ídem	10 anys
1395	Pinell	ídem	10 anys

1395	Miravet	ídem	10 anys
1395	Benissanet	ídem	10 anys
1395	Móra	Per a satisfer deutes	10 anys
1395	Tivissa	ídem	10 anys
1399	Móra	Per a fortificar el lloc	10 anys
1399	Tivissa	Per a satisfer deutes	10 anys
1400	Gandesa	ídem	10 anys
1405	Tivissa	ídem	10 anys
1410	Gandesa	ídem	10 anys
1420	Gandesa	Per a cobrir " <u>expensas non modicas</u> "	10 anys
1421	Móra	Per fer " <u>muros et vallos loci (...) quos intepistis frabricare et facte infortitudine et altitudine satis pulcra et iusdem in condiretto tenere</u> "	5 anys
1429	Móra	Per a satisfer deutes	20 anys
1429	Tivissa	ídem	20 anys
1430	Gandesa	ídem	20 anys
1453	Gandesa	ídem	20 anys
1453	Batea	ídem	20 anys
1477	Flix	ídem	5 anys
1510	Gandesa	Per a pagar deutes de 4.000 lliures	40 anys
1551	Gandesa	Precisen 300 lliures per a adquirir " <u>calissem argentum pretio triginta quinque librarum ad opus et hornamentum ecclesie parrochialis dicte ville</u> "	20 anys
1577	Flix	Per deutes de 6.264 lliures barna.	20 anys
1581	Gandesa	Per a satisfer deutes	20 anys
1595	Tivissa	Per a poder refer les torres i fortalesa de defensa de la vila, atesos els atacs que sofreixen dels infidels	20 anys
1602	Flix	Per deutes de 10.000 lliures	20 anys

En definitiva segons aquesta relació dels casos que hem localitzat, veiem com és prou habitual establir aquest tipus de contribucions especials, almenys la darrerria del s. XIV i el primer terç del XV. L'objecte sempre són les necessitats econòmiques: per a pagar deutes als que no es poden fer front com és el cas més freqüent; per a poder pagar altres despeses com les ocasionades per la necessitat de fortificar ell lloc, o per a adquirir

ornaments per l'església parroquial. És de destacar però la concessió feta l'any 1393 als homes de Horta, Batea i Vilalba en la que es concedeix la llicència reial perquè en altre cas "ad depopulationem de facili devenire". I també pot veure's com des de 1400 fins a 1430 la Universitat de Gandesa demana i se li concedeix permís per a imposar sises en 4 ocasions i per períodes cada vegada de 10 anys; pensen que en realitat no es tracti de successives pròrrogues.

Aleshores, i suposem que justificadament, el rei autoritza als jurats i prohoms de la Univresitat interessada a "imponere, statuere et ordinare impositiones sive adiutas illas ville" o els dóna "licentiam et facultatem plenarias et valiatis liber et licite iudicere, statuere et seu imponere ac etiam ordinare impositionem sive sissam".

Diguem també que mai es fixa un límit màxim sobre allò que es pot recaptar; és més, en la majoria dels casos ni tan sols s'esmenta la quantia dels deutes que es volen satisfer. Hi ha en tot cas una excepció com és de la llicència donada a Gandesa el 1510 en la qual es disposa un límit de 4.000 lliures que no es podrà sobrepassar.

També és cert que segons els resultats recaptatoris els jurats i prohoms deuràn poder reduir l'imposició o fins i tot renunciar-hi, com es recull en l'autorització que també es donava a Gandesa el 1410.

En tot cas aquelles imposicions s'estableixen sobre "illis victualibus, mercibus et aliis rebus" o com és més freqüent "in pane, vino, oleo, tertico, farina, carnibus, piscibus, et aliis vitualibus et mercibus" que "ementur (et) vendentur" o que "vendentur, ementur aut aliaquomodolibus contractabatur" al lloc. Com a excepcions destaquem dues concessions fetes a Gandesa: una de 1430 en la que solament es permet que s'estableixin "in carnibus et piscibus (..) et non in aliis rebut et mercibus"; i en altra de 1551 es disposa que s'apliquin "super pane, vino, carnibus, piscibus tam ressentibus quam salsis, oleo, melle, sera, bestiariis et aliis quibus cumque rebus et mercibus cuius cumque (..) existants".

Pel que fa als subjectes passius d'aquestes imposicions en general sempre són els habitants del lloc o "universas personas in dicta villa stantes et habitantes ementur vendentur", però en alguna ocasió també s'inclouen les persones "extranee" i tots els "negotiantes" que es dediquen a contractar, vendre o cultivar les terres del terme. I sols en les concessions fetes el s. XVI es declara que no estan subjectes "clericis et religiosis et aliis personis per sacros canones exemptis".

D'altra banda l'autorització sol incloure també la llicència a les Universitats en qüestió de que puguin "vendre o arrendar" els drets concedits o la seva recaptació, però sempre "in encantu publico" (per subhasta); tanmateix en alguna ocasió es limita temporalment aquella possibilitat: a

Pinell, Corbera, Miravet i Benissanet l'any 1395 en períodes anuals, i a Gandesa el 1551 en terminis de 4 mesos o anuals a opció dels jurats i prohoms.

Hem d'afegir que únicament en la concessió que es fa als jurats i prohoms de Flix l'any 1577 es disposa que en cas de voler vendre o arrendar els drets hauràn de demanar autorització al mestre racional.

Per la seva part i almenys des del s. XV, el rei sempre es reserva la cinquena part d'allò que es recapti en concepte de "pretia ut alia comodo et emolumenta", a ingressar al "nostro erario" o a la "Regie Thezaurie" com s'indica en la concessió feta a Flix el 1602.

També hem de dir que solament en l'autorització abans citada que es dona a Flix l'any 1602 s'inclouen aquests extrems:

- Que el canceller reial havia informat prèviament de manera favorable la sol·licitud feta pel síndic de Flix.
- Que si bé la llicència és per 20 anys, els jurats i prohoms hauràn d'informar cada 5 al mestre racional sobre les exaccions que s'hagin acordat i la forma en què s'han distribuït (o repercutit).
- Que talment els jurats i els prohoms del lloc podran "exigere, collegere et levare seu collegi, exigi aut levare, facere" les sises que s'imposin.
- I sobre la facultat de vendre o arrendar la facultat que es concedeix: "aut venderie seu arrendare in encantu publico quibusuis persone seu personis pretio ac pretii quibus cum arrendatoribus (...) poteris concordare et pretia seu pecunie quantitates".

I seguint a Flix, però en referència a una llicència donada el 1577, s'estableix allò que com a màxim podran imposar els jurats i prohoms sobre els productes gravats:

- "Trium denarium pro una quaque libra carniū".
- "Totidem denarium pro singulis cantaribus vini".
- "Sex denarium pro qualibet modio sive fanega panis".
- "Duorum denarios pro quassis arroba fructum aridos prout sunt ubes, passes et ficus" (266).

3) L'ajornament dels deutes:

Hem de parlar també d'una altra forma de finançament, al nostre entendre, de les Universitats almenys en forma indirecta: l'ajornament del pagament dels deutes i amb l'afegit de què mentretant aquelles resten alliberades per un temps del pagament de deutes i sense interessos. En qualsevol cas la seva concessió correspon talment al rei.

Considerem que per a la concessió d'aquests ajornaments han de concórrer causes d'extraordinària importància i gravetat. Aquest el cas de les Universitat de la Batllia de Miravet i a les Comandes d'Horta i Ascó, durant el regnat de Ferran I.

Concretament coneixem 3 concessions dels anys 1412 (2) i de 1413 (1) (267), i la causa sempre és la mateixa: per la impossibilitat de fer front als pagaments dels deutes en qüestió, i "pro compacienter affectu proprio et pauperatis desolatione ac oppresionibus dampnus et expensis", o també perquè els llocs es troben en l'"inopie et pauperata (..) desolata".

Pel que fa als beneficiaris, import dels deutes i període d'ajornament, són:

- Un de 5 de setembre de 1412 es concedeix a instància dels jurats i prohoms cristians i sarraïns dels llocs de les Comandes d'Ascó, Miravet i Horta i per uns crèdits deixats per jueus; els deutes ajornats ascendeixen a 50.000 sous jaquesos i es disposa que tal import es pugui tornar en 4 anualitats (iguals) i sense interessos.
- Altre de 17 de novembre de 1412 s'atorga als jurats i prohoms d'Ascó, per un import de 10.000 sous a liquidar en el període referit de 4 anys.
- I un tercer ajornament de 30 d'agost de 1413 refereix que es tracta d'un conjunt de deutes que en total ascendeixen a 50.000 sous, i que corresponen novament a les Universitats de les Comandes d'Ascó, Miravet i Horta. També s'informa que els deutes són per diners prestats per jueus a les comunitats cristianes d'aquells districtes, i el termini d'ajornament talment és per 4 anys.

Almenys el primer dels documents indicats deixa clar que tal ajornament no inclou altres deutes "pro dotibus seu sponsalitis mulieribus, nec per vendicione bonorum immobilium seu redditibus, nec per pignoribus suis traditis creditoribus (..) ab ipsis possessis nec legata testamentore seu comandas, nec violarios ad censualium mortuore pensiones".

Ferran I en definitiva concedeix cadascún d'aquells ajornaments per uns deutes segons una quantia que s'indica, sense més detall i tampoc s'especifiquen els creditors afectats.

4) Els censals:

Altra via de finançament, aquesta de caràcter extern, és la constitució de censals, pràctica habitual des del s. XV. De fet els primers testimonis documentals que posseïm són del mes de maig de 1499 quan els jurats del Pinell redimeixen dos censals un de 45 lliures i altre de 50; i després tenim altre testimoni ja de constitució de l'any 1534 que correspon a la Universitat de Corbera (268). No dubtem que ja es vindria usant, però potser encara no es recorre gaire al censal, i el cas és que del s. XVI tenim pocs exemples posteriors a l'indicat de 1534; segurament prima el

recurs a les talles o sises a les que abans ens hem referit, fins que ja el s. XVII el censal és el mitjà general, qüasi únic, usat per a aconseguir ingressos extraordinaris.

En tot cas l'adopció de l'acord en qüestió requereix seguir els requisits habituals sobre la reunió dels òrgans municipals, i la posterior aprovació de l'acord pel batlle o el senyor (que a més presideixen la sessió).

Els motius per a concertar aquestes operacions de crèdit es troben en situacions d'extrema necessitat degudes per exemple a l'esterilitat de la terra que minva els recursos econòmics dels veïns, o per a subvenir a despeses imprevistes de naturalesa comunitària, o de caràcter extraordinari que ultrapassen les possibilitats econòmiques de la Universitat. En contractes del s. XVII és habitual al·ludir a l'existència de molts deutes contrets per les "guerras, ruinas, sterilitates etiam generales depopulationem seu deshabetationem dicte ville (..), etiam propter maximam debitorum inopiam seu aliam (..) urgentissimam causam cogitatam vel incogitatam".

De fet no podem parlar d'operacions de crèdit en termes actuals però els censals tenen un objectiu similar qüasi idèntic: el contracte consisteix justament en la "venda" d'una pensió anual o cens a canvi d'una quantitat de diner determinada. Són contractes perpetus en el sentit de que no hi ha establert un termini d'amortització en concret; la Universitat (com en el cas dels particulars) ha d'anar satisfent cada any el cens o pensió pactat, sens perjudici de que en qualsevol moment vulgui amortitzar o "quitar" el censal en tot o en part.

Normalment són els jurats amb el Consell General els que acorden aquestes operacions directament, i en alguna ocasió s'asenyala que la constitució del censal ha estat aprovada pels jurats i els Consells General i Secret.

En el cas indicat de Corbera l'acord l'adopten els jurats i els "consiliarii Consilii Secreti et Generalis, omnes vicini et habitatores dicte ville Corbarie, Castellanie Emposte", amb "licencia auctoritate et decreto honorabile Jacobi Riba baiuli dicte ville"; i l'import del censal és de 60 lliures barceloneses i la pensió de 80 sous. Diguem també que són tots els jurats i els consellers de Corbera amb el batlle els que intervenen en l'escriptura de constitució del censal.

En tot cas i sobre la constitució d'un censal, podem prendre com a referència un contracte de 1623 per un import de 200 lliures barceloneses, realitzat pel síndic apoderat d'una Universitat en compliment de l'acord municipal previ i amb l'autorització del batlle del lloc, i que en la part central s'expressa de la forma següent: "Vendo et ex causa venditionis huiusmodi concedo vobis (..), pro vobis et vestris eo pro

aliis etiam personis omnibus et singulis (..) et vestris successoribus et quibus volueritis, perpetuo instrumento tamen gratie seu pacto redimendi mediante ducentum solidos monete barcinonensis censuales, annuales, rendales, et perpetuales de censuali mortuo vulgariter nuncupatos in nuda tamen perceptione ipsorum, hoc est absque omni firma, fathica, laudimio, tertio et foriscapio, sed cum omni jure et cohertione habendi et percipiendi eosdem a me dicto venditore et a dicta Universitate ert singularibus personis prefati oppidi (..), principalibus meis secundum consuetudines (..) et generales Constitutiones Cathalonie; solvendos vobis et vestris in presenti civitate (..) in moneta argentea seu auri et non in denariis sive menutos, ni ardots, ex pacto (..) convento et intus domum habitationis vestre et vestrorum intus successorum francos, siquidem et quitios, liberos et immunes non solum quo ad vos respectu vestre emptionis, sed etiam quo ad quoscunque alios in huiusmodi censualis successores ab omni videlicet peyta, questia, cisa, dono, servitios, subsidio, morabatino, hoste et cavalcata, ac redemptionibus censualium, reparatione murorum, et vallorum (..) et pontium, impositione et de communi ac ab omni alio genere servitutis et pactionis realium dominicalium et personalum, usarum et utendarum, impositarum et imponendasum, quocumque nomine censeantur seu etiam nuncupentur" (269).

En definitiva, es ven una pensió anual de 200 sous en moneda de plata o d'or, no en "menuts" ni ardots, que es pagarà a la casa del censaler; s'afirma que la pensió està lliure de tota càrrega senyorial, és a dir, que es pagarà íntegra i sense subjecció a cap servei. És curiosa la referència a tot servei inclosos els d'host i cavalcada, així com a les prestacions personals com poden ser les de fer treballs personals en reparacions de murs, tanques o ponts.

Alguna vegada ens trobem amb què els jurats i el Consell General apoderen a un o més particulars del lloc (potser consellers) perquè negociïn els costos dels censals amb particulars directament o adreçant-se a "Taules de Canvi i Dipòsits" d'una o varies ciutats del Principat; ja en aquests casos se sol fixar uns límits quàntics màxims pel que fa al montant d'aquells censals i de les pensions a que es poden comprometre (270).

Però en algun cas que deu ser excepcional es convoca l'assemblea dels caps de casa del lloc amb els jurats, com ocorre com hem vist a la Poble de Massaluca l'any 1628; en aquella ocasió tots ells autoritzen la concertació d'una operació d'aquest tipus, per tal d'adquirir blat i tot tipus de gra per sembrar. No és però un cas habitual doncs com dèiem els representants municipals tenen facultat suficient per a aprovar-ho (271).

D'una forma o d'una altra, sempre i en garantia del compliment de les obligacions que se'n deriven, resten gravats tots els béns de la Universitat i els dels veïns del lloc. Una clàusula típica pot ser aquesta:

"Quos ego nomine meo proprio ac etiam Universitatis predicta et omnium singularium ipsius presentium, absentium et futurorum maiorumque et minorum cuiuscui sexus, estatis vel conditionis sint vel fuerint et cuiuslibet eorum in solidum vobis et vestris in his successoribus onero, (..), assigno et assevero, ac impono specialiter et expresse in et super dicta villa de (..) et illius Universitate ac omnibus et singulis ipsius Universitatis juribus, emolumentis, obventionibus, peytis et sdevenimentis ac in et super omnibus et singulis domibus, macellis, furnis, vineis et campis, terrisque cultis et incultis, extractis et extractiendis hereditatibus, mansis, herbis, herbagiis, pasturis, venationibus, amarjalibus, pratis, planis, lignis, silvis, nemoribus, fructibus, expletis, redditibus, proventibus et emolumentis quibuscumque quocumque omne censeantur et (..) nuncupentur et in futurum dici et nominari poterunt, et generaliter in et super omnibus et singulis bonis, rebus et juribus predicta Universitatis, et meis propriis omniumque habitantium et vicinorum predicta ville presentium, absentium et futurorum, maiorumque et minorum utriuscuo sexus, de (..) vel conditionis sint vel fuerint et cuiuslibet eorum insolidum mobilibus et immobilibus privilegiatis, habitis ubique et habendi. Itaque specialiter obligatio generali non deroget nec e contra imo una per aliam roborem solideter et fulciatur. Renuncians quantum ad hoc legi, juri et opinioni dicentibus que prius transeundum sit per specialiter quam generaliter obligata, et si bona specialiter obligata sufficiunt ereditori manus ad alia non extendat".

D'acord amb aquesta clàusula veiem que s'estableix un obligament general de tota la Universitat i dels singulars habitants del seu lloc, amb tots llurs béns. Especial importància té en aquest cas l'intervenció del senyor o del batlle en la sessió del Consell General i la posterior autorització de l'obligament general dels béns de la Universitat i dels dels vassalls, a més s'hi s'inclou tot el terme i els seus elements com hem vist: s'està gravant tot un territori i els diferents immobles que l'integren i sobre els que ell ostenta el domini directe.

Habitualment també s'estableix una pena o multa com a indemnització que assumeix la Universitat si no compleix amb el pagament de la pensió puntualment ("quingaginta solidorum monete predicta vobis et vestris dandorum et solvendorum pro pena et nomine pena, ac etiam pro damno et interesses vestris ratto"), així com el reemborsament de les despeses que es puguin causar per aquell incompliment ("ex solvent vobis et vestris (..) pro qualibet die qua in his vaccaverit seu vaccaverint intus dictam civitatem (..) decem solidos, et extra eandem viginta solidos dicta monete pro salario scilicet et laboribus vestris et eorum una cum omnibus expensis, damnis, etc.").

Talment s'estipula que si el censaler ha de reclamar les pensions, la part censalista: estarà a allò que es resolgui en primera instància renunciant a apel·lar-ho davant de tot tribunal secular i eclesiàstic; que renuncia al propi fur i es sotmetrà normalment als jutges i tribunals del lloc de residència del censaler; i que, amb obligament solidari per part dels veïns del lloc, estarà a allò que resulti de les "executionibus fiscalibus, (...) et de condemnatione pena quinti et tertii".

Fins i tot es fa renunciar a la censalista a que pugui acudir davant del rei, la reina o el seu lloctinent al Principat demanant qualsevol gràcia, ajornament o exempció en el pagament de les pensions adduïnt algun "favore guerre aut expeditionis (...) contra turcas infideles, aut quos cumque aliis regis hostes, aut alia quacumque ex causa expediendi vel necessaria principi aut Republicane"; i això sota pena de 100 sous.

Després ens trobem amb casos en que la Universitat ha de renegociar el pagament de les pensions censals no satisfetes, o ha d'establir contribucions especials per a fer-hi front.

Per últim, és destacable el fet que els prestamistes censalers solen ser clergues, Parròquies, convents, ciutadans adinerats, mercaders, en ocasions pagesos i alguna vegada hi trobem pescadors (272).

5) Convenis per a finançar els deutes: els arbitris

Un cinquè medi de finançament, o més pròpiament de refinançament dels debits de la Universitat, el constitueixen els convenis que s'acostumen establir amb un tercer o amb els mateixos creditors directament. Convenis o concerts que es disposen per tal d'evitar l'execució de deutes pendents impagats en raó de censos o pensions censals no satisfetes, sens perjudici de que també en ocasions atenent l'antiguitat d'aquells censals s'inclogui la previsió d'amortitzar-los en tot o en part a la bestreta.

L'objecte central d'aquests convenis és en definitiva l'establiment d'una imposició especial sobre les collites i el bestiar que es produeix al terme, a càrrec doncs dels veïns, o d'aquests i altres terratinents que no hi viuen; aquell càrrec equival a una part de la producció gravada (el setè, el vuitè, el novè, etc.), trets o descomptats els drets senyorials i els delmes i primícies, més altres despeses que s'hi relacionen. I talment s'inclou la gestió recaptatòria.

1) Convenis amb tercers:

La Universitat pot acordar amb un tercer una imposició tributària, cedir els seus drets i encomanar a aquell en les condicions que s'estipulin el pagament i liquidació dels deutes. En sí es tracta pròpiament de l'establiment d'una imposició econòmica i posterior venda dels drets que

es causin i de la seva recaptació; l'adquirent dels drets s'obliga a satisfer amb allò que obtingui els deutes compromesos (les pensions censals indicades).

Aquest tercer que actua a manera de mitjancer rep la denominació "arrendador"; als seus efectes diguem que ell "compra" un dret preferent i en exclusiva per a adquirir uns productes determinats, que pagarà segons uns preus que es fixaran segons els criteris establerts al conveni, després s'entèn que procedirà a vendre aquells productes i una part dels resultats obtinguts (aquell preu preestablert) es destinarà a la liquidació dels deutes de la Universitat contractant.

Un cas que coneixem a la nostra zona és de la Baronia de Flix, concretament del lloc de Flix, que s'estableix el 19 de desembre de 1593 (273), i que consisteix en un conveni concertat entre els jurats i consellers de Flix amb l'intervenció i aprovació del batlle general de la Baronia i el mercader Antoni Miquel Miró, de Tortosa. Diguem que són simultanis la reunió dels jurats i Consell amb el batlle per a aprovar el conveni, i la signatura del mateix.

El motiu és que "per termini de alguns anys passats per sterilitat de temps" els jurats i el Consell del lloc per tal de "sotsvenir a les necessitats de dita vila y particulars, se an carregat vuyt milia lliures, (..) de mota y propietat de censal a for de vint milia per mil les quals quiscun any aporten de carrech a dita vila quatre-centes lliures de pensio o mes si mes seran"; s'afegeix que tots els veïns del lloc estaven obligats solidàriament per aquella càrrega, i que com en dit moment no poden fer front al seu pagament, aleshores venen a aquell mercader i amb efectes a partir de l'1 de maig de 1594 fins al 30 d'abril de 1606 la setena part de les collites dels fruits que s'indiquen.

De fet el conveni no preveu senzillament el lliurament dels fruits gravats, sinó que es disposa que aquells han de ser taxats, i que el mercader en donarà per la mesura que s'indica el preu que es pagui al mercat de Lleida en unes dates determinades segons el producte més uns imports que s'especifiquen. Els productes doncs es valoren segons hem dit, i els imports fixats s'apliquen i minoren el deute existent.

En definitiva, es tracta d'establir una imposició econòmica, així com de preveure allò necessari per a la seva recaptació, competències ambdues dels jurats i Consell, amb l'autorització senyorial pertinent.

En tot cas es disposen els capítols següents:

- Els jurats i consellers "venen" a aquell mercader i per 12 anys "lo sete (..) dels grans y altres coses de baix especificades": "blat, mestura, ordi, sivada, spelta e qualsevol altre specie de grans, figues, pances, oli y seda

que colliran y faran en dita vila de Flix y del Mas de Flix los stadans y habitants de aquella" que són deutors dels censos pendents.

- Però aquells drets es liquidaran al mercader una vegada "pagat que haja primer a la sglesia y al senyor temporal lo dret que fins assi han acostumat pagar".

- Per a garantir el compliment del conveni, cap veí podrà treure res "de les heres o llochs ahont los batran y faran nets ni de altres parts (..) ans ni apres de netejar-los".

- Sobre la manera com es lliuraran els fruits s'assenyala que estaràn "nets, bons y rebedors", i s'afegeix:

- Les figues i panses seràn "seques, netes y bones y ben custodides".

- L'oli es donarà "clar y bo y rebedor".

- La seda estarà "exuta y neta".

- Els grans com el "blat, mestura, ordi y sivada" es preuaran en 2 sous i 2 diners més per quartera "mesura de Lleyda, del preu y for que en la dita ciutat de Lleyda cascun anys dels dits dotse anys valdran en los dos mercats mes props la hu ans y l'altre apres de la festa de Nostra Senyora de agost, acumulant lo preu de la hun mercat ab lo altre" (274); però si ambdues parts no estàn conformes amb els preus que es donguin en aquells mercats, aleshores els productes es taxaràn en: 4 sous i 2 diners la mixtura per quartera més que el preu que es doni en aquell mercat de Lleida (?), el blat serà en 2 sous i 2 diners de més per quartera, i l'ordi en un sou més per quartera.

- El dret de l'oli s'ha de donar al molí i tant del "llerut com del scorregut".

- Pel que fa a la seda, ningú podrà pesar-la sense la presència del mercader o d'una persona en nom seu; quan tota estigui plegada i ben eixuta aleshores es farà la setena part tant de la groga com de la blanca, i s'indica que:

- Tothom haurà de declarar la seva seda sota pena de 60 sous.

- Que el mercader la pagarà "com la seda fina al preu que anira vuyt dies ans o apres de sant Jaume, y lo adducar a la meitat, fent les differenties que se han de fer entre la defilador a la de les dones (?), ço es alpreu que cada huna anira".

- I que si al mercader no li satisfà la seda que li ofereixen, la tornarà als particulars i aquests "le hayen de pagar y donar la part li tocara en dines".

- S'autoritza al mercader a "traure" de la vila quan vulgui "sens contradictio ni enbarch" tots els fruits i grans que li corresponen.

- S'estableix que existirà un llibre que durà el mateix mercader on es controlarà allò que paguen els veïns obligats; en tot cas la Vila es compromet a donar-se'l amb la llista dels particulars obligats "ab lo que cascu de ells deu".

- Ambdues parts acorden que "per quant hi ha scrupol posar preu en les mercaderies y fruyts ans de collir-se", la Vila i el creditor 8 dies abans o després de la festa de Tots Sants cadascú deurà elegir dos homes que

taxaran les figues, les panses i l'oli el mes de gener de cada any i a un preu "mitja" (ni el més alt ni el més baix).

- Per la seva part el mercader s'obliga a presentar comptes als jurats de la vila o aquell delegat que aquells designin, "en la present casa de la Vila", amb indicació de tot quan "aura rebut y pagat per raho de la present capitulatio y concordia". Aquests comptes en tot cas es presentaran cada 4 mesos, indicant particularment allò que ha rebut així com aquells veïns que no han contribuït conforme està establert; en aquest darrer cas els jurats i el Consell veuràn que és el que aquells veïns adeuten i s'encarreguen de fer-los execució "ab assistentia dels jurats".

Concertats els pactes anteriors, tot seguit s'estableix que el mercader conforme anirà rebent els fruits en qüestió deurà anar pagant les pensions dels censals que s'han xifrat com hem vist en unes 400 lliures l'any. Però es preveu que algun any recapti menys d'aquell import o al contrari que li sobri, i aleshores s'estipula:

- Que allò que "faltara" anirà a càrrec de la Vila (entenem que de la Universitat).

- Que cada 4 anys es farà resum d'allò que ha recaptat per a veure si li ha sobrat quelcom; en aquest cas l'excès es destinarà a "lluïr y quitar algu dels censals" o bé ho dipositarà "en la taula de Barcelona" (segurament per prestar-los constituint un censal per exemple a favor de la Vila de Flix); i si no ho fa, serà "intimat, lo puguen executar y vingue a carrech de aquell de pagar entretant la pensio del censal que de aquella quantitat se podie quitar" sens perjudici de que els jurats puguin adreçar-se també contra els fiadors d'aquell.

Talment s'estableix que en cas que les collites siguin menys rentables d'allò previst, els habitants poden afegir als seus fruits una suma de diners, la que vulguin, i que el mercader estarà obligat a prendre-la i a aplicar-la igualment als deutes. De manera semblant es disposa pel supòsit que un veí vulgui donar més blat del que li correspon. Entenem que amb aquests casos es preveu la possibilitat de que els veïns puguin liquidar la part que els correspon de les pensions adeutades en diners si és que els fruits no abasten, o bé que avancin a compte quelcom suposant que s'obtingui una bona collita.

I encara es contempla la possibilitat de que alguns veïns no vulguin finalment afegir-se a aquest conveni, i en tal cas se'ls permet que puguin satisfer la part que els corespongui dels deutes en diners; el mercader òbviamment els hi cobrarà el que els corespongui.

Un altre pacte fa referència als costos de la formalització d'aquell conveni així com als dels quitaments de les pensions adeutades i de l'amortització dels censals:

- Les despeses del conveni es reparteixen per igual entre la Vila i el mercader.
- El mercader assumeix les despeses de les "apoches de les pensions", i la Vila les de les "apoches de lluytions y quitaments".

D'altra banda, el mercader o "arrendador" dels drets s'obliga a presentar "fermances" suficients en garantia dels seus deures, els quals juntament s'han d'obligar "ab scriptura de ters y ab totes altres clausules a coneguda de expert notari y los dits jurats y Consell". S'afegeix que "de les tres parts dels poblats de dita vila les dos se obliguen, així com lo dit Miro y ses fermances, les quals haja de refrescar dit Miro de sis en sis anys, a contento de la Vila".

Segueixen després ambdues parts sotmetent-se per qualsevol qüestió que es pugui suscitar en raó d'aquell conveni al judici del reverent prior de la Cartoixa (potser d'Escala Dei), "fent-lo en asso jutge sens appellatio ninguna" sota pena de 200 lliures (que en cas d'imposar-se es repartirà en una meitat per a l'hospital de Tortosa i en l'altra per a l'hospital de Flix).

D'altra banda, al conveni figura una clàusula per la que els jurats i el Consell de Flix s'obliguen a que aquella concòrdia estigui decretada per "lo senyor de dita Baronia" dins del mes de febrer següent (de 1594).

Acabant l'escriptura, el batlle, jurats i singulars persones que intervenen obliguen "omnia bona et jura ac redditus dicte Ville", així com llurs béns propis, i tots de manera solidària; tot seguit renunciem a qualsevol benefici de poguessin al·legar dels previstos pels Costums de Tortosa i els de Barcelona "et omni alii juri", i després ambdues parts signen "scripturam tertii in Curia magnifici vicarii Dertuse, obligando personas nostras et bona nostra, (..) cum clausulis necessariis et opportunis".

I ja l'últim full del document incorpora el decret del batlle (de la mateixa data que la concòrdia), pel que s'aprova la capitulació en tant que "molt utilosa"; però afegeix una condició: "que tots los dines que prossohiscan de dit sete per raho de qualsevols cosas que aquells dines sien dipositats en la taula de Barcelona, a solta dels molts illustres senyors de consellers, senyors de dita vila y dels jurats de dita vila de Flix, per a quitar mals censals de la present vila (..) y no per altre effecte".

Aquesta última condició modifica parcialment allò estipulat inicialment quan s'indicava que el mercader podia optar per quitar directament censals o dipositar-los en aquella taula. Ara s'estableix que sempre siguin dipositats a voluntat dels consellers de la Ciutat de Barcelona i dels jurats del lloc, que en faràn allò que creguin convenient (suposem que de mutu acord).

2) Convenis amb els creditors:

Especialment important és aquesta fórmula pròpiament de refinançament del deute el s. XVII; i durant aquell segle cal destacar dos moments i per dos motius ben diversos: d'una banda als llocs de Benissanet, Ascó i Miravet a causa de l'expulsió dels moriscos i dels deutes particulars i comunitaris que aquells deixen i que han d'assumir els nous pobladors; i altre moment és la darrereria del mateix s. XVII a causa o conseqüència de la passada guerra de 1640.

1r.- Pel que fa als llocs afectats per l'expulsió dels moriscos:

Efectivament les Cartes de població d'aquells llocs de Benissanet, Ascó i Miravet s'ocupen també dels deutes deixats per les antigues Universitats dels temps dels moriscos, i dels particulars d'aquells mateixos. Es produeix una subrogació per part dels nous pobladors respecte dels deutes, tant pel que fa a les de l'antiga Universitat com als particulars dels pobladors expulsats en tant que tots ells estan garantits amb els béns deixats i que ara novament s'han d'establir.

Ja pel que fa als deutes de la Universitat, el tractament que es dona a la qüestió és similar en cada cas:

a) Benissanet: Segons el cap. 1 els nous pobladors assumeixen els deutes i obligacions que "la Universidad de Benissanete tiene passivas, con las pensiones de dichas obligaciones que caheran de venyte y quatro de julio proximo pasado en un anyo en adelante" i els posteriors venciments; i ja els deutes vençuts fins aleshores els assumeix la Senyoria.

En qualsevol cas s'afegeix que l'Orde els ofereix "un dozeno sobre los frutos del termino". Aquesta referència no explica com s'exaccionarà aquell dotzè: potser vol dir que la Senyoria els autoritza a imposar aquella contribució sens perjudici de les rendes senyoriales; però en tot cas no s'especifica si aquella porció es liquidarà abans o després de satisfer els drets senyoriales.

Per últim el mateix capítol disposa que aquell precepte no vol dir que els nous pobladors hagin d'assumir també els deutes corresponents als vells pobladors que romanen al lloc; s'afegeix que tal disposició té com a finalitat el "descargo y beneficio de su Senyoria y de los castellanessuccessores suyos".

b) Ascó: El seu cap. 24 disposa que els pobladors (inclosos els antics) han d'assumir "los censales corridos y por correr, assi comunes como particulares del dia en adelante que se firmaren los autos, sin obligar sus personas"; segueix després indicant que s'obliguin solament "en persona

y bienes a pagar el nobeno en satisfaccion de los censales", i acaba indicant que dóna llibertat a la Vila perquè pugui arribar a una concòrdia amb els creditros, salvant les rendes i béns de la Senyoria i sense oblidar que els caldrà el "decreto de la Señoria".

En aquest cas els veïns hauran de destinar la novena part dels fruits que cullin al pagament dels censos adeutats, inclosos els particulars deixats pels moriscos, i s'autoritza a la Vila perquè pacti amb els creditors. Suposem que tal contribució serà després de descomptats els drets senyoriais i eclesiàstics.

El cas és que el 23 de març de 1615, poc abans de concedir-se la Carta de població, ja s'ha elaborat una concòrdia general de la que participa la major part dels creditors i amb el compromís de destinar la novena part de les cullites al pagaments dels censos adeutats.

Diguem que aquesta concòrdia és aprovada pels Consells General i Secret de la Universitat i tots els veïns del lloc terratinents (no s'usa l'expressió de caps de casa), amb el decret del comanador d'Ascó. En tot cas el contingut d'aquest document pot resumir-se de la manera següent:

- Els veïns d'Ascó s'imposen perpètuament "un nove eo la novena part dels fruyts que Deu donara e culliran, axi en lo terme (..) com en altre qualsevol terme, quadra o territori". Els subjectes passius d'aquesta contribució especial són doncs tots els veïns i en raó de tots els fruits que obtinguin per terres del terme o d'altres termes.

- Els fruits afectats són: "blat, ordi, cevada, cegol, mestura, spelta, carracho e altra qualsevol manera de fruyts, ço es faves, favons, cuirons, fesols, guixes, ametlles, pantses, figues, e tambe filasses com son llins y canems, olives, vi eo verema, dret de moreres, e finalment en altra qualsevol manera de fruyts".

- Els creditors designaran un "factor" que s'encarregarà de la recol.lecció dels drets.

- La recaptació dels drets es farà: el gra a l'era, "apres que seran batuts y nets sens detractio de alguna part de llavor, con si era balleg y grapissos"; els llegums i les olives, al molí; la verema al lloc o trull que indiquin els creditors o el seu representant, però les despeses del trasllat seràn a càrrec dels veïns; i pel que fa a les panses i els drets de les moreres el "novener" o encarregat de la col.lecta, podrà optar entre cobrar els drets en diners o en espècie però "alfarrasant" (o preuant) a casa o a l'era.

- El novè es farà una vegada descomptat el vuitè que correspon al comanador com a cens per les terres cedides als pobladors.

- Tots els fruits obtinguts s'han de vendre i liquidar-se en diners, per a després procedir al repartiment entre els creditors censalistes; en tot cas el repartiment es farà a una taula de canvi i dipòsits, sigui la de Lleida, Barcelona, Tortosa o altra segons allò que resulti més còmode pel

col·lector. En tot cas aquesta tasca correspon a aquell factor dels creditors.

- El factor que designin els creditors deurà presentar fermances suficients en garantia de les seves responsabilitats.

- S'acorda cedir al factor, per a ell, la seva família i els seu "mossos" una casa "bona y apta en bon lloch" dins la vila, "ab les officines necessaries per al ministeri que han de servir com son cambres, graners, sitges per als blats i altres grans"; i tot a càrrec de la Universitat.

- Es permet als creditors un dret exclusiu durant uns mesos l'any de vendre a la fleca del lloc del blat que han recollit, i pel preu "mes riguros de l'almodi de Lleyda, y cinch sous mes de ports per quartera". En tot cas seràn els mateixos creditors els que decidirà quan usen d'aquell dret, havent d'avisar a la Vila un mes abans; un avís similar deurà fer en el mateix termini d'un mes quan se'ls acabi el blat destinat a la fleca, tot perquè la Vila puigui fer les seves previsions.

- Per últim s'afegeix i es reconeix que en allò aquesta concòrdia pugui afectar a persones i béns eclesiàstics ha de ser el "virrey y capita general" del Principat qui ha de donar la seva autorització.

La concòrdia encara conté altres pactes que podem qualificar de jurisdiccionals per la seva naturalesa:

- Per tal d'evitar tot perjudici als creditors, el comanador els "done, traspasse y cedeix (..) plena jurisdicció civil contra los que denegaran, recusaran, ocultaran eo defraudaran en tot o en part" aquella concòrdia.

- Fins i tot els autoritza a designar un "batlle de sach" especial, amb ple poder i facultat d'executar els drets dels creditors, i que actuarà independentment del batlle i altres oficials senyorials "sens embarch ni empaig".

- Si els obligats defrauden o amaguen els drets que han de satisfer, talment s'autoritza als creditors a imposar-los multes "en pena arbitraria y a voluntat" seva.

- I s'afegeix que el factor, els seus familiars i els mossos que treballin per ell no estaràn subjectes a la jurisdicció del comanador d'Ascó, sinoó que per qualsevol qüestió estàn sotmesos a la jurisdicció del veguer de Tortosa.

El document resta doncs redactat amb aquells extrems, però després el comanador, d'acord amb totes les parts, introdueix aquestes modificacions:

- Sobre la referida immunitat del factor i els seus davant el comanador d'Ascó, aquest preveu el cas que aquella funció s'assigni a un vassall seu; aleshores ara s'indica que si tal factor fos també vassalls del comanador, l'immunitat solament la gaudirà en allò que afecti exclusivament a la seva actuació com a tal factor.

- Pel que fa a les multes que els creditors poden imposar, es limiten quantitativament en 25 lliures per cada vegada com a màxim.
- I per a evitar perjudicis als veïns obligats, en els casos dels drets sobre les panses i les moreres el "novener" deurà fer l'opció entre cobrar-los en diner o preuar-los per tot el mes de febrer de cada any (abans de l'1 de març).

Aquest conveni es refereix en tot cas als deutes que van venent des de la formalització del nou poblament; i ja pel que respecta als vençuts des de l'expulsió dels moriscos, el 1610, es fa cessió als creditors de tots els crèdits existents a càrrec d'aquells cedint-los llurs possessions perquè puguin executar-les si és necessari.

I en últim lloc, diguem que la Universitat i tots els singulars del lloc s'obliguen en garantia de tot allò pactat amb escriptura de terç, amb afectació de tots els seus béns i persones i "ab clausula de escomunicacio en qualsevol Cort ecclesiastica".

Tanmateix, no tots els creditors hi estàn conformes, fins que el mateix comanador i la Universitat han d'acudir davant la Reial Audiència demanant-li aprovi tal concòrdia i obligui a tots als creditors que no ho han fet a acceptar-la i subscriure-la, de tal manera que si no ho fan no se'ls permeti instar cap execució en raó de llurs deutes davant cap tribunal secular ni els eclesiàstics de Lleida i Tortosa.

Finalment el 22 de juny de 1619 la Reial Audiència resol la qüestió aprovant la concòrdia anterior, però exigint que en garantia de la mateixa la Universitat "tinga obligacio de fermar ab escriptura de ters y obligacio de bens y persones (..) ab clausula de sentencia de escomunicacio en qualsevol Cort ecclesiastica" (275).

c) Miravet: El seu cap. 2 s'expressa amb termes similars als de l'1 de Benissanet, per bé que en el seu cas els nous pobladors han d'assumir els deutes a partir del primer de maig de 1623 (276). Tanmateix no es diposa res sobre com els pagaran.

Per contra i segons el cap. 4, l'Orde es reserva totes "las obligaciones activas" que posseïa l'antiga Universitat, així com els crèdits dels moriscos expulsats; es declara que ho fa per tal de fer front al pagament dels deutes vençuts.

D'altra banda la Senyoria cedeix als nous pobladors, i per ells hem d'entendre que ho fa a la Vila, tots els crèdits que adeutaven cristians vells a la Universitat anterior i a moriscos expulsats. Pot ser que aquella cessió es faci com un medi perquè puguin finançar els deutes que abans se'ls feia assumir.

2n.- Altres exemples de convenis:

A part dels casos anteriors certament excepcionals, també és habitual concertar convenis directament amb els creditors pel refinançament del deute. Coneixem alguns casos en els que la causa és l'impagament de diferents pensions anuals de censals concertats, i amb els concerts que s'estableixen amb els creditors, després de reconèixer el deute existent, s'acordà establir una imposició especial als veïns i terratinents del terme que es destinarà a satisfer els debits i de vegades també a amortitzar part o tots els censals (sense oblidar les pensions que venceràn), i això en un termini determinat.

La Universitat consegueix d'aquella manera una ajornament i fraccionament en el pagament dels deutes sense interessos ni cap càrrec econòmic afegit pels imports adeutats.

Pel que fa a l'imposició consisteix també en una proporció dels fruits i bestiar que els veïns i altres terratinents obtenen al terme. I són contribucions que es coneixen sempre amb les denominacions de "setè", "vuitè", "novè", i així successivament.

Justament el cap. LXXXII (bis) dels Ordenaments de Rasquera disposa que si s'imposa un vuitè sobre els fruits "que los forastes sien tenguts pagar aquells drets que la villa y aura gitats, aixi be com los de la villa en aquel cas no sien tenguts pagar los forastes lo sou durant los sobredits drets. Los drets empero que ab decret de la Senyoria seran posats".

No tenim gaires exemples d'aquests convenis, però suposem que es deuen practicar amb certa reiteració; en tot cas volem destacar-ne 3 que corresponen a la Pobla de Massalucia dels anys 1637, 1671 i 1692 (277):

- Conveni de 1637:

Els creditors censalers de la Universitat del lloc es personen davant la Reial Audiència i insten l'execució de llurs crèdits; però el 1632 el síndic de la Vila reconeix els deutes que es reclamen i a partir d'aleshores s'inicia la negociació d'un conveni que se signa finalment el 4 de maig de 1637.

El document ja es refereix a una concòrdia similar anterior establerta aquell mateix any 1632, però s'indica que aleshores hi van haver problemes administratius pels quals no es va poder dur enterament a la pràctica. En tot cas aquest conveni té dues parts, i els trets fonamentals de la primera són els següents:

- Tindrà una durada de 9 anys, amb efectes des de l'1 de maig de 1637 fins el 30 d'abril de 1646.

- L'objecte de la concòrdia són les pensions censals que s'adeuten i aquelles que vencin en els 9 anys referits.
- La Universitat s'obliga a imposar "un dret de vuyte en lo terme" i altre del "nove" pels veïns terratinents en altres termes, a aplicar a tots els fruits que uns i altres recullin.
- S'exceptuen d'aquella imposició: el safrà, les ametlles, les nous, les figues, les magranes i els codonys, així com el bestiar.
- Pel bestiar es disposaràn aquestes contribucions: un sou per cap i any de tot "bestiar dels mascles"; del bestiar de cria es liquidarà el dotzè (1 de cada 12 caps) si es troba al terme del lloc, i un setzè si està en altres termes.
- Es recull expressament que també pagaràn de la seda filada i de la cera (sota pena de 10 lliures cada vegada que ho incompleixin), així com de la llana després d'esquilar el bestiar.
- Es cedeixen als creditors "los emoluments y profits del faydor de oli", amb llibertat d'administrar-lo i arrendar-lo; la Universitat assumeix el deure de fer-ne les obres que siguin necessàries al seu càrrec.
- La Universitat posa a disposició dels creditors els seus graners perquè hi puguin recollir els fruits, posant-los dobles pany (cada part tindrà una clau).
- Els drets es recolliràn: a les eres tots aquells que s'hi baten (gra) i després els mateixos veïns ho hauràn de dur als graners; l'oli s'ha de pagar amb olives al molí d'oli; productes com els "alls, sebes, suirons, quirons, pesols, fesols, llentilles y altres qualsevol y tot lo que paga delme", a les cases dels veïns; i el safrà allí on es delmi.
- S'estableix que tots els diners que s'obtinguin de la venda d'aquells drets s'han de dipositar a la taula "del cambi e deposits" de Tortosa, i que per ella mateixa es facin els pagaments corresponents.
- Si la recaptació no obté allò que sigui necessari per a liquidar els compromisos adquirits, els seus resultats s'aplicaràn per pro-rateig a tots els censalers. A tals efectes es designen 4 persones (3 creditors i 1 notari) com a encarregats de fer-ho. I si al final dels 9 anys no s'han obtingut els resultats esperats, aleshores serà la Universitat i els veïns els que deuràn assumir les diferències necessàries.
- Els veïns són lliures per acollir-se a aquest conveni; però si el signen després estàn obligats a no defraudar en les collites i en la producció ramadera que obtinguin sota pena de 30 lliures. I hi ha una segona part que consisteix en establir una nova imposició sobre els mateixos productes gravats per l'anterior, però que ara és del setzè i descomptats ja aquells drets; aquesta nova contribució es destinarà íntegrament a "gastament y luytio de les propietats dels censals" (amortitzar-los). En tot cas s'aplicaràn aquí les mateixes estipulacions abans referides.

I ja en general, comú a ambdues imposicions, és que les dues parts pacten també:

- Que els creditors puguin designar col·lectors per a recollir els fruits gravats; i que per a pagar els seus salaris la Universitat abonarà 10 lliures cada any.
- Que qualsevol despesa que es causi per la recaptació d'aquelles contribucions es carregaran als mateixos drets.
- Que la Universitat amb el batlle es comprometen a executar els drets que els veïns no satisfacin.
- Els creditors o els seus col·lectors hauràn de dur un llibre on es relacionarà tot allò que es recull, les despeses que es causen i tot allò que es paga als creditors censalers; acabat el període es retrans els comptes. S'afegeix que els mateixos creditors poden designar la persona que tindrà cura d'aquell llibre.
- Que la Universitat assumeix les despeses derivades d'aquesta concòrdia, incloses les notaries.
- Que mentre duri el conveni, els creditors deixen suspesa la seva reclamació davant la Reial Audiència.
- I que l'efectivitat d'aquesta concòrdia resta suspesa fins que no hagin firmat tots els veïns afectats; per contra els creditors són lliures de signar-la, i si algú no ho fa des d'un principi, es preveu que pugui fer-ho després amb els mateixos drets que els altres.

També hem de destacar que es disposa que aquell veí que no pagui la seva contribució o no vulgui fer-ho, el batlle procedirà contra ell i se li aplicarà la pena de 30 dies de presó i una multa de 10 lliures. Pel que fa a aquella multa, es repartirà en tres parts: pel col·lector dels drets, per a l'oficial que executi el deute, i per l'acusador o denunciador.

De tot allò pactat en responen en últim terme els mateixos jurats a títol personal i amb les mateixes penes abans indicades.

Finalment es transcriu el decret del batlle aprovant el conveni anterior; i segueixen les signatures de 42 creditors.

- Convenis de 1671 i 1692:

De fet aquests dos nous convenis no són més que la pròrroga successiva del de 1637; encara que s'informa que aquell altre conveni no es va poder dur a terme en la seva integritat.

També s'informa en cada un dels nous convenis que el lloc està sofrint les conseqüències de la guerra de 1640 en la que van patir "sacos e infortunis" i talment de la "esterilitat del temps", i encara en el de 1692 s'indica que el lloc es troba quasi bé despoblat.

Quan al període de vigència en tots dos es disposa que sigui de 20 anys; però els drets que estableixen varien: pels fruits i bestiar del terme es pagarà un vuitè, i per aquells que els veïns obtinguin en altres termes

pagaran el setzè, excepte els cabrits i corders dels que es donarà un dotzè.

Ara bé, s'estipula que allò que es recapti un any es destinarà a pagar pensions adeutades i l'altre a amortitzar censals.

B.7 Els comptes de la Universitat

Hem vingut veient com les Universitats tenen els seus ingressos, uns de caràcter ordinari i altres que podem definir com d'extraordinaris. També s'observa com aquells varien al llarg dels segles i per períodes.

Però sembla evident que aquells ingressos obeïen a unes despeses municipals, i que forçosament devia haver una organització econòmico-financera amb uns pressupostos i uns comptes anuals. Malgrat tot almenys d'aquesta etapa anterior a 1716 tenim molt escasses notícies sobre la gestió econòmica de les Universitats, feta excepció d'algunes dades que ens aporten les Cartes de població del s. XVII concedides als dominis hospitalers.

Així els caps. 53 de Benissanet i 147 de Miravet en termes similars disposen: "Se advierte que su Senyoria y su governador o quien su poder tuviere puedan cada un anyo o siempre y quando quisiere pedir las cuentas de la Universidad de la presente villa a los jurados y Consejo de dicho villa, los quales esten obligados a dar-las dentro de ocho dias que se les pidieren, con pena de dies escudos y otras a arbitrio de su Senyoria o de quien pidiere dichas cuentas; y podra su Senyoria passadas dichas cuentas disponer a su gusto sobre lo que hallare convenir, porque los que se allaren dever a la Universidad paguen lo que devieren".

Aquests capítols doncs es refereixen als comptes de la Universitat, i que segons ells mateixos els duen els jurats i el Consell General de la Vila; tot seguit es disposa que el senyor, el seu governador o aquell que d'ells tingui poder, poden demanar aquells comptes cada any o quan vulgui per tal de revisar-los. Curiosament però sembla que la preocupació de l'Orde és que tots els contribuents paguin degudament els seus tributs, ja que en altre cas la mateixa Senyoria disposarà allò que cregui convenient per aquells que "se allaren dever".

Continuen aquells capítols indicant que els representants municipals estan obligats a lliurar aquells comptes en un termini no superior a 8 dies; i en cas de que s'hi neguin, podran ser requerits i sancionats amb una multa de 10 escuts i aquelles altres que la Senyoria consideri adients.

Tanmateix, pel que fa a la Carta d'Ascó, aquella no conté cap disposició similar, però en recull altres quelcom més concretes:

- Cap. 46: Passat l'any del seu ofici, els jurats han de donar compte en el termini de 8 dies "de lo que han gastado, mostrando apochas de lo que hubieren distribuido". S'estaleix que aquelles despeses devien correspondre a "cosas justas" segons criteri del senyor; després i per últim es limita indicar que en l'acte de lliurament dels comptes hi ha d'estar present el mateix senyor o altre oficial seu. Aquesta disposició sembla prou explícita atès que els jurats han de retre comptes anualment, i els han de justificar; però el control o fiscalització de la gestió econòmica de la Vila correspon a la Senyoria.

- Cap. 47: Aquest capítol es limita a establir que quan s'elegeixen jurats se'ls ha de taxar allò que poden repartir en almoines amb càrrec a la Vila; i si finalment s'ultrapassès la suma fixada, la diferència "sea a sus costas".

En tot cas hem de destacar el control que s'exerceix o pot exercir el senyor sobre la gestió econòmica de les Viles. Però potser en la pràctica no deu ser així, donant lloc a un cert descontrol i a possibles abusos sobre els vassalls i per part dels gestors municipals, doncs justament l'any 1599 el procurador de la Baronia de Flix es queixava als consellers de la Ciutat de Barcelona perquè calia "saber en que es fonen los dines y grans summes que los jurats y Consel administren"; l'informe de l'oficial segueix denunciant que aquells "cotidianament talen a les persones abitants de dita Vila", les quals ja es troben desesperats i estan oprimits per uns quants "capitosis que tenen tot atirinisat" (278).

Particularment quant a les despeses, recordem el que disposa la Carta d'Ascó sobre les que es destinen a almoines, i que gestionarien exclusivament els jurats. Podem afegir que a més estan els sous dels mateixos jurats, consellers i mostassaf i altres oficials municipals com recull una Sentència de la Reial Audiència de 25 de maig de 1600 referent a Pinell; aquella resolució s'hi refereix molt marginalment i es limita a indicar que s'han de taxar i establir cada any "secunda die festivitatis nativitatis Domini" (279).

En tot cas, posseïm major informació sobre la gestió econòmica del Municipi del s. XVIII; ho veurem tot seguit.

B.8 Els sistemes de control de la Universitat per la Senyoria

Existeix un sistema de control dels càrrecs i oficials municipals; però com en altres ocasions hem de partir de la reduïda informació que ens donen les Cartes de població del s. XVIII, en concret les de Benissanet i Miravet.

Efectivament aquells textos poblacionals preveuen les "visites" per part del senyor o d'altre en el seu nom a tot oficial, i suposem que dins aquell concepte s'inclouen els càrrecs i altres oficials municipals; l'al.lusió genèrica a que el senyor pot visitar a cadascú "en su officio", sense

major explicitació, ens fa pensar que també es refereix als jurats, consellers, mostassaf i altres oficials. En qualsevol cas, es tracta d'un sistema de nova implantació, atès que no en teníem notícies anteriors, ni ens arriben de posteriors.

Concretament es tracta dels caps. 51 de Benissanet i el 145 de Miravet segons els quals el senyor, el seu governador o altre apoderat, poden "visitar" quan vulguin "a cada uno en su officio" a fi i efecte de comprovar si en el temps que han "governado" han fet algun "exceso de cohecho o agravio". De confirmar-se algun d'aquells extrems, el senyor procedirà contra l'oficial o càrrec en qüestió conforme els Costums i les lleis del Regne, sens perjudici de la responsabilitat civil o criminal en que haguessin pogut incorrer.

En tot cas ens remetem a allò exposat quan ens hem referit a aquell nou sistema de control aplicat als oficials senyorials (280).

B.9 L "unió" de les Universitats

Un altre aspecte que considerem de relleu es allò que fa referència a la possible "unió" entre les Universitats. Efectivament hom parla d'unió o d'ajuntar-se les Viles d'un Senyoriu (fet impensable sens dubte si pertanyen a dominis distints) en referència, entenem, a possibles aliances de naturalesa militar o similar (281).

Hem vist diversos casos al llarg d'aquest treball almenys pel que fa als dominis hospitalers, en els que diverses Universitats s'"ajunten" i pledejen contra la Senyoria; i se'n segueixen produint encara al llarg dels s. XVIII.

Obviament aquestes possibles aliances entre diverses Universitats deu comporta els evidents perjudicis a la Senyoria: aquelles compten amb majors recursos humans i econòmics i poden enfrontar-s'hi.

Per això tal vegada després dels enfrontaments i dels conflictes que se susciten entre el castellà d'Amposta i els vassalls de la Comanda d'Horta a mitjans s. XIV, quan l'Orde mana que se celebrin nous actes d'homenatge als seus dominis una de les exigències que presenta als vassalls de la Universitat d'Horta és que "la villa d'Orta y els altres lochs de la Vallia sien departits". Els vassalls per la seva part contesten a aquella exigència que "sie merçe del senyor castella tener-los segons que acostumat han, empero si tots ensemps no's poden concordar que sien una cossa y en alguna cossa discorden, son aparellats de feer cunnaxensa del senyor castella y de l'Orde" (282).

No sabem que ocorre després, ni que respon el castellà d'Amposta a la súplica dels vassalls d'Horta; però és evident l'intenció senyorial de que els llocs membres d'aquell districte no puguin mai estar units contra la

Senyoria. Tot i així els vassalls insisteixen en que els llocs romanguin units com era acostumat, sens perjudici de que qualsevol conflicte que entre ells es pogués suscitar es presenti al senyor perquè el resolgui.

Pot ser que els vassalls d'Horta entenguin que no cal la dissolució d'aquella unió en tant que tots ells "son aparellats avenir-se ab la Senyoria y d'estar a sa merçe", com declaren els prohoms del lloc en el preambul d'aquell document de febrer de 1348.

Tret d'aquell cas d'Horta, i en el mateix període coneixem de l'unió de les Universitats dels restants dominis hospitalers en el mateix període, unió que s'ampliava amb les Unions aragonesa i valenciana (283).

Després des d'aquell moment no trobem altra referència a la qüestió fins les Cartes de població del s. XVII, amb alguna excepció; però dites Cartes contenen justament una disposició al respecte:

- Benissanet i Miravet: Els caps. 18 i 32 respectius estableixen el següent: "Dichos nuevos moradores con la presente renuntian y prometen que no se juntaran con las villas de la Baylia de Miravete, conforme hasta aqui de poco tiempo a esta parte illurtamente han usado las villas de la Baylia presente de Miravete, ofreciendose para esto su Senyoria a encargarse y deffender a sus costas qualquier pleyto que por esto se les moviere en ningun tiempo por cualquiera Univeresidad o particular; y si lo hizieren encurran en pena de comisso, quitandoles todas las tierras y casas que tuvieren, pues se les da con este pacto y condition y no de otra manera".

- Ascó: El seu cap. 37 disposa: "Que no se puedan juntar en ningun lugar de la Baylia de Miravete ni otro de la Religion de San Juan, sin expresa licencia del señor".

Dels tres documents, els més severs són els dos primers, ja que l'Orde disposa que en cas d'infringir aquella prohibició, els pobaldors incorreran en pena de comís amb la pèrdua de tots llurs béns. Pel que fa a Ascó, no podem parlar pròpiament de prohibició: el capítol transcrit es limita a exigir als nous pobladors que si volen juntar-se amb altres llocs dels dominis hospitalers han de demanar llicència prèvia al senyor.

D'altra banda, i pel que fa a la prohibició que es formula a Benissanet i Miravet, suposant que alguna altra Universitat i particulars de la Batllia reclamin contra aquells nous pobladors en virtut de concòrdies anteriors, la Senyoria s'ofereix a costejar les despeses judicials que es causin.

Malgrat tot, els altres llocs de la Batllia de Miravet segueixen gaudint del dret d'establir unions i concòrdies entre sí. I almenys coneixem un cas de 1613 (284):

- Efectivament, el 25 de novembre de 1613 s'estableix una "unio" o concòrdia entre les Universitats de la Pobla de Massalua, Batea, Gandesa, Corbera i Pinell creant una milícia local per a combatre la delinqüència i el bandolerisme.
- El document reconeix que "lo carrech y obligatio de tenir lo present Principat en deguda pau y quietud y compliment de justícia" correspon al rei i en general i a la Batllia al castellà d'Amposta; però atenent l'increment de la delinqüència i del bandolerisme es decideix crear aquella milícia que estarà comandada per un capità de la Batllia, integrada per vassalls de cada lloc segons lleves que es faràn a cada Universitat, i que comptarà amb uns recursos i facultats determinats.
- En tot cas aquella milícia auxiliarà les forces reials i senyoriales que han de vetllar pel manteniment de l'ordre públic als termes de les Universitats intervinents.
- El conveni es preveu per 8 anys amb una durada mínima d'1 any, sens perjudici de que les Universitats signants puguin dissoldre-la per acord unànime o per majoria.
- En definitiva es pacta constituïr tal milícia integrada per veïns de cada lloc, als que s'obliga a prestar-hi el seu servei durant 2 anys seguits sota pena de 10 lliures (d'execució immediata i inapel.lable) i l'inhabilitació per a integrar-s'hi posteriorment.
- Pel que fa a l'organització de la milícia es preveu la creació de diferents unitats amb els seus caps ordenats jeràrquicament sota el comandament del capità: el "dezener", el "singuantener" i el "centener", respectivament, segons que comandin una desena d'homes, cinquanta o cent. Ja tots els oficials devien jurar llurs càrrecs davant del batlle.
- Quant als recursos econòmics, cada vila aportaria una contribució econòmica suficient per a adquirir l'armament necessari i les compensacions econòmiques precises per als milicians, així com les indemnitzacions que també es preveïen per les víctimes de la delinqüència. Res més s'especifica a aquest respecte, salvat que en tot cas les multes que s'imposin en raó de la concòrdia aniran destinades a l'unió.
- En ordre a les facultats que es confereixen a la milícia, en primer lloc hem de destacar que es declara que es respectaràn les lleis de la terra i els costums i privilegis de la Batllia entre els que és de destacar el codi de 1319.
- En la mateixa línia, talment es declara respectar la jurisdicció especial de l'Orde de l'Hospital en fets i crims que l'afectin directament a ell, els seus membres, oficials, servents i béns (285).
- Centrant-nos ja en les facultats que es confereix als milicians:
 - Podran entrar de nit i de dia, a qualsevol hora, en tota casa i hostel per tal d'escorcollar-les i cercar els delinqüents que s'hi hagin refugiat.
 - Es podrà detenir al mateix batlle senyorial si resulta acreditat que té relació amb delinqüents.

- Se'ls permet perseguir, prendre i capturar dins la Batllia (suposem que solament dels llocs signants) a tot tipus de delinqüent: "bandolers, insendiaris, lladres, saltejadors de camins, assassinos y altres homicides voluntaris, fabricadors e igualadors de moneda, vagabundos, roffians, llistayres, asseguradors de llistes, qualsevol que haje tirat escopetada o pedrenyalada en algu, (..) y altres trobats en armes prohibides y que sien de vida sospitosa, o de seguida aquadrillats o no aquadrillats", i ja tota persona que es trobi als llocs hi hagi delinquit.

- Els detinguts seràn lliurats al batlle del lloc on es trobin, i seràn empresonats i jutjats (sens accedir a la llibertat sota fiança), sens pèrjudici d'alliberar-lo si denunciava altres delinqüents.

- També s'estableix que el mitjà de comunicació entre els llocs per a juntar la milícia serà una campana instal·lada a cada ún d'ells. Es convocarà la milícia al crit de "via fos", i les campanes repicaràn tot el temps des de que els milicians surten del lloc fins que retornen (en tocar la campana tots els milicians s'han de mobilitzar sota pena de 5 lliures i 10 dies de presó).

- I per últim es preveuen unes indemnitzacions a favor de les víctimes dels delinqüents, i que seràn a càrrec de les Viles signants; això no obstant s'estableixen unes condicions:

- Que els danys siguin estimables econòmicament.

- Que els robatoris i els danys en qüestió s'hagin produït "de sol a sol en camins reals" (els únics que deuen estar vigilats -?-).

- Que les víctimes hagin declarat oportunament els danys als jurats de les viles per on passen, indicant allò que els han robat.

- Que els fets els denunciïn dins el dia natural immediat següent a aquell en el que es produeixen els fets.

- Que la quantia dels danys i perjudicis s'ha de provar davant del batlle i dels jurats on ho denunciïn en un termini no superior a 15 dies.

- En tot cas s'estipula que l'indemnització equivaldrà a una quarta part dels danys causats, i encara s'estableix que les Universitats podràn recuperar allò que aportin per a cobrir aquelles amb càrrec als mateixos béns robats si és que són trobats.

Aquest és en definitiva el projecte d'unió i concòrdia que signen els síndics d'aquells llocs de Pobla de Massaluga, Batea, Gandesa, Corbera i Pinell per a la formació d'un cos armat comú. Veiem però que no intervenen les Universitats de Benissanet i Miravet; la primera ja ho tenia prohibit amb la Carta de 1611, i en el segon cas encara s'està preparant el repoblament.

Tanmateix, no sabem si el castellà d'Amposta i el "senyor lloch-tinent general" del Principat arriben a conèixer i aprovar aquella unió, i tampoc tenim constància de que s'arribi a posar en pràctica.

C) Els Municipis a partir de 1716

El Decret de Nova Planta que promulga Felip IV (V de Castella) el 1716, afecta entre altres a l'organització municipal catalana.

Aquell Decret estableix les bases del nou Municipi català, a semblança del castellà; i és desenvolupat: per un Reglament publicat el 6 de juliol de 1717 que s'ocupa de les viles i llocs que no són caps de Corregiment (com és el nostre cas); i una Reial Cèdula del 13 d'octubre de 1718, respecte de Barcelona i les localitats que sí són caps de Corregiment (286).

Pel que fa a la nostra zona, on tots els llocs es regeixen pel primer ordenament de 1717, diguem que el seu cap. I ja disposa que "queden totalmente abolidos y extintos" els antics càrrecs de jurats i els Consells municipals del règim anterior, i resti "refundido todo el poder que ellos antes ejercian en las personas del bayle y regidores, sin concurso de otra persona alguna, a cuyas resoluciones y ordenes deberan obedecer y dar execusion todos los del pueblo; (..) y si alguno contravinere sera castigado como usurpador de regalia y de formal inobediencia" amb les penes previstes per la llei i el dret.

D'acord doncs amb el nou règim jurídic-públic que s'instaura desapareixen els antics Consells municipals General i Secret, mentre que els jurats passen a denominar-se "regidores" o "regidors" (en llatí "decuriones") (287); i el seu número varia a cada lloc en funció del seu número d'habitants. Encara al llarg del s. XVIII apareixen noves figures municipals que anirem veient com són el síndic procurador general, el síndic personer i el diputat del Comú: per la seva part el batlle, al que en ocasions ja es titula "alcalde" com a Castella, es va integrant cada cop més en l'estructura pròpiament municipal fins les reformes del s. XIX (a partir de la llei municipal de 1824).

La Nova Planta comporta així la desaparició dels prohoms i consellers en general, i s'extingeix en definitiva l'antic sistema assembleari. Ara els representants municipals són els regidors, en número variable segons la població de cada lloc.

A part aquells càrrecs, encara es mantindrà durant un relatiu llarg període el mostassaf com un càrrec municipal més, així com els altres oficials municipals de l'antic règim.

1) Els regidors:

1.1 L'elecció:

Segons els arts. 45, 46, 47 i 48 d'aquell Decret de Nova Planta de 1716:

- Els regidors (a excepció dels de la Ciutat de Barcelona), com a nova figura que substitueix els jurats al capdavant del Municipi català, han de ser nomenats per la Reial Audiència de Barcelona, a proposta dels càrrecs cessants (mitjançant terna) o dels senyors baronals segons el cas.
- El càrrec és anual (com ho era el dels jurats).
- Les seves funcions es limiten al govern polític de la comunitat i a l'administració dels seus béns.
- Estàn obligats a retre comptes de la seva gestió al batlle, qui "hará ejecuciones sobre alcances sin retardación".
- Talment, el batlle ha de controlar els regidors en l'exercici de les seves funcions, i estar present en les seves reunions (288).

I ja segons el Reglament de 1717, els nous regidors assumeixen la representació de cada comunitat "en la misma conformidad que lo eran antiguamente los concelleres, consules o jurados"; en tot cas s'imposa un únic títol per a denominar aquells càrrecs municipals per tal d'acabar amb l'antiga diversitat (cap. VI).

En tot cas han de ser elegits d'entre els veïns "los mas idoneos, habiles y que fueren de mayor satisfaccion en el real servicio" (cap. V). I s'assenyala que el número de regidors dependrà del de "casas" o "vecinos" del lloc (cap. VII).

Altre element a tenir en compte:

- Els antics jurats i consellers eren elegits pels caps de casa i la seva representativitat tenia una certa legitimitat popular, sense l'intervenció senyorial en la seva elecció i sens perjudici de que el senyor gaudís de la facultat de poder refusar-los com d'altres mecanismes de control que pugués tenir per ell mateix o per mitjà del batlle i altres oficials.
- Els nous regidors són nomenats per l'Audiència, per la qual cosa la seva legitimitat deriva del propi monarca, al que "los pueblos (..) les transfirieron toda la potestad y jurisdiccion que tenian", i segons els principis de la tradició jurídica castellana (289).

Concretament pel que fa a la designació dels regidors, el Reglament de 1717 preveu 3 supòsits, d'aplicació també als batlles i altres oficials:

- Que el senyor hagi ostentat des de sempre la facultat de designar i nomenar els jurats, sense la intervenció dels vassalls. En aquest cas seguirà ostentant aquella prerrogativa, però deurà comunicar-ho a l'Audiència, que per la seva part haurà de donar-li el seu vist-i-plau; pot mostrar-se en contra de la designació feta i obligar el senyor a presentar altres candidats, i fins i tot procedir d'ofici.
- Que el baró hagués cedit aquella regalia, de manera que els vassalls feien la designació generalment per ternes, entre les que aquell triava les

persones a ocupar els càrrecs; en aquest cas, la proposta la faràn el batlle i regidors cessants, el senyor farà la tria que cregui convenient i elevarà la seva proposta a l'Audiència en els termes anteriors.

- Que l'elecció es fés pel sistema d'inseculació i extracció, restant a favor del senyor la facultat d'acceptar els elegits i prendre'ls el jurament corresponent per a donar-los possessió dels càrrecs; en aquest supòsit es disposa que els regidors cessants hauràn de presentar ternes anuals al senyor, aquest elegeix els candidats i ho comunica a l'Audiència, amb subjecció als mateixos límits que els altres dos casos.

Encara tenim el cas de les viles i llocs de "realengo", en qual cas són el rei i l'Audiència els que fan la designació (cap. V del Reglament). Aquest deu ser el cas de Flix.

Pel que fa als altres llocs de la nostra zona, almenys als dels dominis hospitalers el règim d'elecció dels jurats que s'usava era el de l'inseculació; per tant, amb la Nova Planta els regidors cessants presentaran ternes amb els candidats a cada càrrec, el senyor farà la tria que consideri adient i elevarà la proposta corresponent a l'Audiència.

En tot cas, segons el cap. VIII del Reglament de 1717, les propostes s'han d'elevar a l'Audiència els 10 primers dies de novembre de cada any, i en cas que aquella no els hagi nomenat abans de que s'acabi el mandat dels anteriors, aquests seguiran ocupant llurs càrrecs fins que s'aprovin els nous regidors.

Tanmateix el conflicte sorgeix pel que fa als primers regidors que han de proposar-se el mateix 1717 per a entrar a ocupar els càrrecs l'any següent. I així a la Batllia de Miravet, aquell any 1717 el castellà d'Amposta assumeix la seva prerrogativa i per mitjà d'un apoderat especial requereix als vassalls de les viles i llocs del seu domini perquè li facilitin els candidats elegits per a fer-ne la designació i presentar-los ell mateix davant la Reial Audiència. Això no obstant rep la negativa dels vassalls que entenen que aquella funció no compet a la Senyoria; tanmateix suposem que aquest conflicte es deu resoldre a favor del castellà, i no tenim constància de que es reproduïxi (290).

En tot cas, encara que el nomenament correspongui a la Reial Audiència, almenys en unes "visitas de mejoras" que el castellà d'Amposta efectua a la Batllia de Miravet els anys 1743 i 1772 es declara que és ell mateix o el seu batlle els que prenen jurament i donen possessió a "los jurados (per regidors) y otros ministros que nombra la Villa" (291).

D'altra banda, entre els regidors (que en alguna ocasió, al llarg d'aquest s. XVIII, encara se citen com a jurats), es distingeix el "regidor mayor" o "regidor degà" o "regidor en orden primero" o "regidor con preheminençia", com a primer o cap de l'Ajuntament de regidors; altre

regidor és el que apareix com a "segon", i així successivament; alguna vegada es fa referència al "regidor diputado de obras y reparaciones". L'any 1834 encara s'usa aquella distinció entre el "regidor degà" i els altres (292).

Però el 29 d'agost de 1799 es publica una Instrucció sobre l'elecció dels càrrecs municipals i es modifica el sistema vigent fins aleshores:

- El cap. I estableix que l'Ajuntament s'ha de reonvar el primer diumenge després de la diada de la Mare de Déu del mes de setembre.
- El cap. II disposa que serà el regidor degà (el primer) el que haurà de proposar les persones més idònees per a ocupar els càrrecs, i tots els membres de l'Ajuntament hauràn de votar la proposta feta. Si en la votació es produeix un empat, aleshores serà el batlle o el regidor que presideix la reunió (en absència d'aquell) el que resoldrà l'afer (però sols en cas de "paridad").
- El cap. IX ordena que la proposta aprovada sigui signada per l'escrivà de l'Ajuntament o "fiel de fechos", detallant totes les dades personals dels elegits, i es remetrà a la Reial Audiència.
- Ja el cap. XI estableix que les propostes aprovades poden ser recurribles davant la Reial Sala Civil de l'Audiència.

És de destacar que a partir de 1799 els senyors no ostenten cap atribució en relació amb la designació i nomenament dels representants municipals.

Tanmateix a Móra d'Ebre, el mateix any 1799 quan deu entrar en vigor aquella Instrucció, paral·lelament a la terna de nous regidors que presenten els cessants, des de "fuera del Ayuntamiento han formado otra propuesta" i talment s'ha preparat "una sumaria de testigos" contra la que ha elaborat l'Ajuntament sortint (segurament per a impugnar-la davant la Reial Audiència). Suposem que el motiu d'aquestes actuacions deu trobar-se en l'oposició a l'Ajuntament cessant; en tot cas, els regidors i diputat del Comú que en aquell moment encara ocupen els càrrecs ho denuncien a l'Audiència, advertint de que aquella "sumaria" està feta amb testimonis "de infima plebe" i demanen que no s'ademeti cap reclamació (293).

Però aquesta situació no es particular de Móra; altres conflictes i enfrontaments entre els veïns se susciten a altres llocs com ara a Flix, i que es poden de manifest en aplicar-se les noves normes d'elecció dels càrrecs municipals: el 5 de gener de 1801 l'Audiència requereix a l'alcalde major de Tortosa perquè "mande al Ayuntamiento de Flix que dentro el termino de tres dias peremptorios hayan nueva propuesta proponiendo sugetos que no tengan impedimento legal" (294).

En qualsevol cas, la situació no es resolrà ni a Móra ni a Flix, on al final s'introdueix de bell nou l'antic sistema insaculatori i d'extracció de tots els càrrecs locals, com veruem més endavant.

I encara es plantejen problemes d'altra naturalesa a tants altres llocs el desembre de 1800 quan es presenten les propostes de nous regidors per a 1801:

- En el cas d'Ascó, l'Audiència es dirigeix a l'alcalde major de Tortosa perquè ordeni a l'Ajuntament del lloc que en les propostes que li presenti no posi les paraules "de eleccion ni de proposicion".
- I pel que fa als llocs de la Poble de Massaluca, Corbera i Pinell es recorda als seus Ajuntaments que s'han de limitar "a la mera proposicion y no a nombramiento" (295).

Finalment, el 1804, per una resolució de Carles IV que curiosament aprova una circular del Consell de Castella molt anterior doncs era del 31 de març de 1761, es disposa que totes les eleccions dels càrrecs de justícia i govern dels pobles es faci el primer dia de cada any (tant en llocs reials com senyorials); i en aquells que es venia practicant el sistema de proposició, aleshores aquella ha de fer-se un mes abans.

1.2 El número de regidors:

Quant el número de regidors, si per regla general arreu abans eren dos jurats, a partir de la Nova Planta i segons el nou Reglament de 1717 en seràn tants segons la població, fixada en funció de les "casas" o "vezinos" del lloc. I així poden veure quants han de ser segons els veïns:

- De menys de 30 veïns, 2 regidors
- D'entre 31 i 60 veïns, 3 regidors
- D'entre 61 i 100 veïns, 4 regidors
- D'entre 101 i 200 veïns, 5 regidors
- D'entre 201 i 300 veïns, 6 regidors
- De més de 300 veïns, 7 regidors (296)

Malgrat tot, en alguns llocs del Principat es considerarà excésiu el nombre de regidors assignat; i un d'aquests casos es planteja a Flix, on els mateixos regidors demanen l'any 1751 reduir els càrrecs de 5 a 3, i amb l'estalvi que s'obtingui de salaris poder contractar un mestre de primeres lletres; i ho aconseguïen en part atès que el 1768 són quatre regidors (297).

1.3 Els regidors vitalicis:

Talment s'introdueix la figura castellana del regidor vitalici o "por los dias de su vida", però aquests regidors són elegits directament pel rei (298).

Hom observa que la practica d'aquella formula constituïa un mitjà de subjecció pel que el rei s'assegurava el servilisme dels seus beneficiaris (299).

Després des de 1739 es posa en pràctica la venda dels càrrecs per "juro de heredad" (300). Així a Gandesa es ven el càrrec de regidor vitalici per 1.500 rals, i a Arnes per 1.203 rals el de regidor i 1.000 el de síndic procurador (apoderat diferent a altre càrrec al que ens referim més endavant) (301).

Però aquesta formula de venda dels càrrecs que a més són vitalicis, acaben causant nombrosos problemes i conflictes derivats dels abusos que exerceixen llurs beneficiaris:

- A Flix, el 27 de setembre de 1740 es denuncia que un regidor vitalici s'arrenda a sí mateix el servei de carnisseria.
- A Móra també el 1740, es denuncia que 4 persones d'una mateixa família es reparteixen els 4 càrrecs de regidors vitalicis (un pare i un fill, i 2 cosins germans).
- A Miravet, el 1745, es posa de manifest "los atropellamientos que han hecho (los regidores) habiendose enbolsado mucho dinero negociando con dinero del Comun" (302).

El cas és que el rei per Decret de 24 de novembre de 1741 (molt poc temps després d'introduir-se la formula), concedeix als pobles i viles del Principat el dret a "tantearse (los oficios) y quedar como antes, pagando a los compradores las cantidades que hayan contribuido con sus compras" (303).

El problema, però que ara sorgeix és que han de ser els mateixos Comuns els que retornin allò que els regidors i altres van pagar per a adquirir els càrrecs. Finalment es disposa que tals abonaments no es facin amb càrrec als béns i rendes del Comú, sino que es faci un repartiment especial entre els veïns, a prorrata entre tots segons la seva capacitat patrimonial (304).

En tot cas, alguns llocs de la nostra zona s'acullen al dret de tempteig, com ara Arnes el 1742 i Gandesa el 1744: els veïns demanen al rei llicència per a convocar "junta general de todos los vezinos cabezas de familia" per tal de fer el tempteig i remoure els càrrecs vitalicis (305).

A Arnes 6 veïns apareixen com a capdavanters del moviment veïnal, i addueixen:

- "Que en la expressada villa hay un bayle, quatro regidores y un sindico procurador, los cuales componen el Ayuntamiento de dicha villa, y estan encargados de todos los propios de ella; y respecto de haver comprado

dichos oficios de regidores (..) y de sindico procurador, (..) y desean los vecinos (..) tantear dichos oficios y bolverles como antes estavan en atencion que dichos bayle, regidores y sindico procurador ni tiran a otro que destruir y acabar con los propios del Comun, mirando solo por los provechos de sus casas".

- I que per l'anterior més la circumstància de que el fill del regidor quart exerceix de mostassaf, "ellos manipulan y hazen de los bienes del Comun como si no tenian a quien dar quantas, y como si los bienes y propios que ministran fuessen de gentes que no hazen papel alguno, y que ya se les han cedido a dichos regidores y sindico procurador para hazer de ellos como de cosa propia y convertirles a su utilidad y provecho todo lo que se le shavia tolerado y permitido hasta la hora presente, por ver que los particulares no tenian efectos para poderles capitular y que ellos con los efectos del Comun se defenderian".

Per tot l'exposat, finalment per mitjà d'un Decret del capità general del Principat de 10 de maig de 1742, s'autoritza a aquells veïns a convocar els "cabezas de familia" del lloc i reunir-los en "consejo abierto y congreso general" o "Junta de vezinos", la qual cosa té lloc a Arnes el 27 de maig de 1742, a presència de l'alcalde major de Tortosa i un escrivà públic "en las casas del Ayuntamiento". A la reunió assisteixen el sots-batlle del lloc i quasi tots els veïns dels que destaquen aquells 6 que són els capdavanters, que constituïran una mena de comissió especial que haurà de gestionar el Comú fins l'elecció dels nous càrrecs. A més, de la revocació dels càrrecs vitalicis, la reunió ha de tractar sobre com retornar als dimissionaris els diners que van pagar per a comprar els càrrecs, i s'ha d'apoderar algú que pugui acudir davant del "Real Supremo Consejo de la Camara de Castilla" per a tramitar l'expedient que s'incoa.

D'altra banda, la llicència reial imposava una condició: que la reunió havia de ser pacífica, per la qual cosa disposa que no hi poden participar el batlle, ni els regidors ni el síndic procurador, ni cap parent seu; d'aquesta manera s'evitaria "un desman y alboroto", i com declara la llicència reial els assistents han de ser "totalment libres y sus vocales fuera de todos intereses en los asuntos que en ellos se trataren".

Pel que fa a la sessió que se celebra, l'acta declara que hi són presents 75 caps de família que representen la "mayor y mas sana parte y mas de las dos partes de las tres de los vecinos cabezas de familia de dicha villa (..), excluidos los quatro regidores y sindico procurador (..) y parientes". També s'exclou el batlle, tot i que després no es planteja res sobre el seu càrrec.

I ja tots junts i feta l'exposició corresponent es posa a votació la proposta de remoure els càrrecs vitalicis i el resultat és el següent: 43 veïns estan a favor de remoure solament els 4 regidors; 29 voten el tempteig dels regidors i del síndic procurador; i 3 s'oposen a tot canvi.

Manquen però 18 caps de família que no han pogut assistir a aquella reunió, i l'alcalde major de Tortosa els convoca el següent 28 de maig; coneixedors tots ells de l'afer, voten les propostes i el resultat és com segueix: 6 voten solament pels regidors; 11 per aquells i el síndic procurador; i 4 que no ho volen fer per cap.

Del total d'aquestes dues votacions tenim el resultat final següent:

- 49 veïns volen que es remogui únicament els regidors.
- 40 a tots inclòs el síndic procurador.
- I 4 s'oposen a tot.

En virtut d'aquell resultat doncs, s'aprova la proposta de remoure solament els 4 regidors, en què coincideixen 89 dels 93 veïns intervinents (306).

Uns mesos després, concretament el 6 d'octubre de 1742 es reintegren als regidors vitalicis d'Arnes les quanties que van pagar per a comprar llurs càrrecs (1.203 rals a cadaún) amb càrrec al Comú de la Vila. I també es liquiden les dietes de l'alcalde i de l'escrivà que han assistit a l'acte, així com les despeses de paper segellat i còpies (per un total de 46 lliures, 4 sous i 6 diners) (307).

Tanmateix, com hem indicat més amunt, no es podien reintegrar els costos dels càrrecs i de la tramitació del tempteig al Comú, i finalment el capità general publica altre Decret el 17 de maig de 1751 pel que es condemna a pagar als 89 veïns que votaren a favor del tempteig els costos referits, fent un prorrateig en funció del valor cadastral dels seus immobles l'any 1742; el càlcul és de 2 diners per lliura de valor (el "que considera suficiente").

La mesura no serà ben acollida, doncs temeròs del que pot ocórrer, el capità general adverteix al batlle d'Arnes de que ell és reponsable de que "no haya disturbios ni se altere la quietud del pueblo" quan procedeixi al cobrament i possible execució d'aquelles contribucions, requerint-lo perquè posi "toda vigilancia y cuidado" (308).

1.4 Les incompatibilitats:

En un altre ordre de coses ja hem vist com els veïns d'Arnes l'any 1742 denuncien, entre altres coses, que el fill del regidor quart exerceix de mostassaf, referint-se sens dubte a un cas d'evident incompatibilitat i d'abús en l'exercici dels càrrecs públics.

Però quan a possibles normes d'inhabilitació, en principi entenem que segueixen vigents les del règim anterior, per quant no s'hi fa esment ni al Decret de Nova Planta ni al Reglament de 1717, i en virtut d'allò que

disposen els arts. 56 i 58 d'aquell mateix Decret: el primer estableix que en tot lo "no prevenido en los caspítulos anteriores (...) mando se observen las constitucoiones que antes habia en Cataluña"; i el segon article ja estableix que "lo mismo se observara en las ordenanzas que hubiere para el goierno politico de las ciudades, villas y lugares en lo que no fuese contrario a lo mandado aqui".

Tanmateix hi ha una situació en la que sembla ser que no existeix cap incompatibilitat: els càrrecs de regidors vitalicis quan es posen en venda. Ja hem referit el cas de Móra, on el 1740 es denuncia que 4 persones membres d'una mateixa família (2 són pare i fill) són regidors, i justament es contesta que "en esta especie de oficios no hay ley que prohiba la eleccion de parientes". Sembla evident que la formula de venda dels càrrecs permet a la Corona evitar les normes d'incompatibilitat (309).

En tot cas aquella Instrucció que ja hem citat de 1799 sobre la designació dels càrrecs municipals, també recull algunes disposicions relatives a incompatibilitats i talment exempcions:

- El cap. III estableix que els candidats que es proposin per a ocupar els càrrecs municipals no poden ser parents entre sí ni dels "proponentes" fins al quart grau de consanguineïtat; s'indica que no s'inclouen en aquella prohibició els concunyats. D'altra banda, en referència als llocs baronals s'assenyala que no es podran proposar persones nobles ni "gaudines".
- El cap. IV prohibeix que es proposi a aquells que no han vacat encara 2 anys en el mateix càrrec, o 1 any si era diferent a aquell pel que es proposa.
- El cap. VI inclou una relació de persones que són eximides d'ocupar un càrrec: els boticaris, els familiars del Sant Ofici, els administradors de Duanes i de les Rendes Reials, així com els del tabac, els zeladors dels monts, els mariners matriculats, els col·lectors per la Santa Creuada, etc.
- El cap. VII disposa, això no obstant, que els veïns en els que concorrin alguna de les circumstàncies anteriors podran ser proposats i optar a algun càrrec si abans se'ls hi demana i ells hi accedeixen donant la seva conformitat per escrit (s'afegeix que en el cas dels boticaris a més caldrà que tingui un "mancebo en la botica", que s'encarregui d'ella mentre aquell es dedica a la vida pública).
- El cap. VIII estableix que en cap cas podran proposar-se aquells que sigui col·lectors del Cadastre o de concòrdies entre Universitats (per deutes).

Justament pel que fa als casos de persones exemptes d'ocupar càrrecs públics, i de l'efectivitat de la norma tenim un exemple a Flix: l'any 1803 s'ha de procedir a la designació de tots els càrrecs locals per insaculació (ho veiem amplament més endavant) i es recomana que hi entrin un veí de l'"estado noble", altre que és administrador de les Rendes Reials al lloc, un tercer que és "bayle de Marina", i un quart que és administrador

de Correus i boticari; es reconeix que tots ells són exempts i se'ls demana permís per a participar en l'insaculació (310).

1.5 Les funcions dels regidors:

Pel que fa a funcions dels regidors segueixen sent fonamentalment les de la defensa i representació dels interessos dels seus veïns, però limitades al govern polític de la comunitat i a l'administració dels seus béns i rendes, segons l'art. 46 de la Nova Planta. Després una Reial Cèdula de 1718 complementa l'anterior i en el seu art. 19 es refereix "al gobierno politico y economico de sus ciudades, villas y lugares, y abasto y provision para el comun del pueblo, y lo demas tocante a la policia de ellas, y a la administracion de sus propios y rentas", amb inclusió de qüestions com ara la neteja de carrers, obres públiques, seguretat, recs i camins, vigilància del terme i la vila, salut pública, etc. (311).

I talment segueixen ostentant funcions de caràcter religiós, com ocorre a la Palma, on els regidors amb el batlle i el rector de la Parròquia "concedeixen al comu dels fadrins (...) començant de edat de catorse anys la capella y altar del senyor Christo de la iglesia de dita vila", constituïnt la "Confraria de Fadrins del Sant Cristo" (312).

Però els nous càrrecs municipals no poden exercir altres funcions com eren les de caràcter judicial que l'antic sistema atribuïa a jurats i prohoms; i justament el lletrat Joaquin Vallava emetia un informe l'any 1741 a instància del castellà d'Amposta sobre l'exercici senyorial de la jurisdicció i la "Nueva Planta de Cathaluña y su Real Audiencia" i entre altres coses assenyala:

- Que els representants municipals no poden intervenir en l'administració de justícia, que correspon exclusivament al batlle.
- I que aquells càrrecs municipals, repetint el text de l'art. 46 del Decret de Nova Planta, s'han de limitar al govern polític de la comunitat i a l'administració dels seus béns i rendes (313).

L'única excepció la constitueix el regidor degà que en cas d'absència o impossibilitat del batlle i dels sots-batlle, assumeix les funcions de jutge ordinari del lloc i passa a "regir la vara de justizia" (314).

Particularment pel que respecta al regidor degà i en l'àmbit estretament municipal, hom li atribueix la presidència efectiva de l'Ajuntament dels regidors i la major part dels seus poders, d'acord amb allò que disposa l'art. 10 de la mateixa Reial Cèdula de 1718 abans citada: "Que el regidor decano o mas antiguo competa el proponer los negocios en el cabildo o ayuntamiento, y responder a las representaciones en nombre del comun, y mandar sentar y cubrir, y dar licencia para hablar a las personas que entran en cabildo" (315).

En tot cas el regidor degà no rebrà aquesta denominació perquè sigui el més antic al càrrec com ocorre a Castella, sinó perquè és considerat el més qualificat en funció de la seva posició econòmica i social (316). I això causa algun problema com passa a Flix el 1780 quan els regidors es queixen de que el degà "es inferior en nacimiento y luces" que ells, i que per això "no tienen animos de (presentarse al publico)" (317).

1.6 Reinstauració del sistema insaculatori:

La darrerria del s. XVIII i primeria del XIX constitueixen un període especialment conflicte en l'àmbit municipal; de fet els conflictes s'han vingut succeïnt al llarg de pràcticament tot el s. XVIII amb continues i reiterades denúncies d'abusos per part dels veïns contra aquells que ocupen els càrrecs de govern local.

Però sembla que la situació és especialment delicada i insostenible a Flix i Móra, fins el punt que la Reial Audiència acaba proposant la reinstauració de l'antic sistema insaculatori i d'extracció de tots els càrrecs locals per tal d'evitar els continuats enfrontaments entre sectors de la població i els càrrecs exercents per a la proposició dels nous governants municipals.

- Flix:

L'any 1801 alguns veïns de Flix s'adrecen a la Reial Audiència i denuncien "la falta de cumplimiento" per part dels regidors dels seus deures, i els abusos que cometen "con sus parciales para manejar a su arbitrio las causas del Comun despreciando el merito de otros sujetos que podian mui bien desempeñar a satisfaccion los oficios de Republica".

Per això l'Audiència va ordenar a l'alcalde major de Tortosa que es desplaci a Flix perquè allí "hiciese salir de ella ya cinco leguas de distancia al escrivano (para que) convocase Ayuntamiento y mandase hacer nueva propuesta de personar idoneas".

Però com sigui que la situació no s'ha resolt i no s'ha pogut presentar una proposta de veïns per a ocupar els càrrecs acceptada per tothom o per la generalitat dels habitants, "le parece al Acuerdo que no hay otro medio para cortar de raiz las desavenencias que reinan en la villa (..) que el establecer la insaculación" com ja s'ha practicat en altres llocs.

Finalment, el Consell de Castella l'any 1803 accepta la proposta de la Reial Audiència, i acorda que s'apliqui el sistema d'insaculació a la vila de Flix per tal d'acabar amb els "partidos y parcialidades que huviese en ella sobre el uso y ejercicio de los empleos de justicia y gobierno".

Ja per a dur a terme tot aquest procés es designa un comissari, càrrec que recau en la persona del procurador jurisdiccional del castellà d'Amposta a Batea. Aquest representant reial s'ha de desplaçar a Flix i posar en marxa tot el procediment electoral fins a l'extracció dels nous càrrecs: batlle, sots-batlle, 4 regidors i el síndic procurador general.

En un primer moment s'ha de realitzar una enquesta per tal de conèixer quins i quants són els veïns de Flix, per a després fixar els que són "de mas providad y mejor conducta, que hayan servido dichos empleos o por su acreditada imparcialidad y en quienes no concurra algun impedimento legal, haga insaculacion de oficios de justicia y gobierno de ella por termino de cinco años", a partir de 1804.

Ja el 20 d'octubre de 1803 l'aleshores regidor degà (que a més és "regente la vara") presenta al "juez de la comision" la llista de veïns amb l'història personal de cadascun inclosos antecedents penals.

I per últim, feta la tria de veïns es procedeix a l'insaculació mitjançant "cedulas" en les que es posen els noms dels candidats i aquelles s'introdueixen "cada una de ellas en una bolita de madera"; tot seguit les boles es posen "en la bolsa correspondiente de las siete que estan dispuestas, y estas en una arca de tres llaves que por no haberla en el Ayuntamiento de esta villa ha mandado su merced construir para el efecto".

En total en número de veïns que s'insaculen per a cada càrrec és de:

- Batlle i sots-batlle: 7 per cada ún.
- Per a cada un dels 4 Regidors: 12 veïns.
- Pel càrrec de síndic procurador: 12 veïns més.

Tot preparat, el dia 27 d'octubre de 1803 el comissari ordena a l'escrivà de l'Ajuntament que publiqui un ban anunciant i convocant a tots els habitants del lloc per l'endemà a les 14,30 hores per a assistir a l'acte públic d'extracció. Aquest doncs se celebra, i serà un nen de 5 o 6 anys encarregat de treure les boles; després el comissionat "por medio de un punzon de manera prevenido para el efecto, saco la cedula" de cada bola.

En el cas del síndic procurador va resultar elegit "un pobre texedor de lino que no sabe leer ni escribir", i s'ha de procedir a una nova extracció per tal de que ocupi el càrrec "uno de los sugetos mas visibles del pueblo" conforme disposen les Reial Ordres de 1760 (318).

- Móra:

A Móra d'Ebre es dona una situació similar a l'anterior de Flix.

Efectivament, dos veïns es dirigeixen l'any 1804 a la Reial Audiència denunciant que la vila és governada "por pocos sujetos" i adduïnt:

- Que des de 1796 en què va entrar "a governar en dicha villa la pandilla de los actuales gobernantes, sola ella obtiene los empleos de Republica".

- Que el batlle, amb el regidor degà i el síndic procurador, "unidos" amb altre veí que se cita, "han sido .. los abastecedores de carnes de que resultava el abandono con que sus pastores miran las haciendas de los particulares, el depotismo con que los talan impunemente y la mala calidad de las carnes".

- I que tot aquell grup de veïns es reaprteix els càrrecs, sense importar-los ni tant sols que entre ells puguin ser parents.

L'Audiència va demanar informe a l'alcalde major de Tortosa, i aquest contesta indicant que "los males que sufre el pueblo (y) el daño que hacen los ganados" són certs; continua indicant que la vila és "populosa y que hay en ella sujetos razonables y de expedicion que (..) ninguna intervencion tienen en los oficios de gobierno" quan seria convenient que ho fecin.

Finalment, la Reial Audiència proposa al rei i al Consell de Castella "que se establezca en dicha villa de Mora la ynsaculacion de todos los oficios de justicia" (319).

Suposem que s'acaba procedint a l'insaculació i extracció dels nous càrrecs tal com ja s'havia fet a Flix, però no en tenim més notícies.

2) El procurador-síndic:

Per Ordre de 1760 es crea al municipi català la figura del "procurador síndic general" o "síndic procurador" com se'l coneix més habitualment a la nostra zona; el càrrec l'ocupen "las personas más principales de cada pueblo", amb un mandat de 3 anys, i incompatible amb les funcions de regidor. També és elegit per la Reial Audiència, prèvia terna presentada pels regidors.

D'altra banda es disposa que a l'Ajuntament en les sessions que se celebrin sigui després de l'últim regidor, i que percebi el mateix salari que els regidors.

Les seves funcions, bàsicament, són les de control dels proveïments a la població, fixació de preus per als queviures, vigilància dels arrendaments municipals, etc., i, en general, fiscalitzar l'actuació dels regidors (320).

En tot cas és un càrrec que apareix a tots els llocs de la nostra zona de manera immediata. I encara en tenim constància de la seva existència l'any 1847, quan intervé en nom de l'Ajuntament de la Torre de l'Espanyol

acceptant l'arrendament del forn que l'Orde de l'Hospital posseeix al lloc (321).

A part, per la nostra part sempre el trobem actuant amb els regidors, i de vegades amb el batlle o el sots-batlle segons la naturalesa de l'afer, però prestant la seva "intervenció" o "junt" amb aquells. Així és per exemple quan es procedeix a adjudicar el contracte d'arrendament d'un servei municipal, que s'acorda pels regidors, i el síndic solament intervé amb la seva assistència personal a l'acte sense que ens consti que participi en les votacions prèvies (322).

Diguem en tot cas que aquest nou càrrec també participa de la situació d'abús i de corrupció general que es produeix als Ajuntaments al llarg de la segona meitat del s. XVIII i primera del XIX. Justament a Flix i a Móra es denuncien les persones que ocupen els càrrecs locals inclòs el síndic procurador, i finalment s'ha de procedir a la reinstauració del sistema insacultaori com acabem de veure.

3) El diputat del Comú i el síndic-personer:

Per "Auto acordado", de 5 de maig de 1766, es creen dos nous càrrecs municipals a Catalunya, d'extracció popular, per tal de fiscalitzar la gestió municipal i en un intent d'apropar els veïns a l'administració local (323).

Ens referim al diputat del Comú i al síndic-personer, que han d'elegir-se entre veïns "seculares y contribuyentes". La designació no és, però, directa, sinó per mitjà de 24 comissaris elegits entre i pels veïns i que després procedeixen per la seva part a l'elecció definitiva d'aquells nous càrrecs.

La justificació de la creació d'aquests càrrecs es troba als caps. 5 i 7 de l'Auto referit, transcrits després a la "Novísima Recopilación", 7, 17, 1:

- Cap. 5: Pel que fa als diputats, es pretèn "evitar a los pueblos todas las vexaciones que por mala administracion o regimen de los concejales padezcan en los abastos, y que el todo vecindario sepa como se manejan, y pueda discurrir en el modo mas util de surtimiento comun, que siempre debe aspirar a favorecer la libertad del comercio de abastos, para facilitar la concurrencia de los vendedores y a libertarles de imposiciones y arbitrios en la forma posible". Segueix aquell capítol indicant que els diputats tindran vot, "entrada y asiento" a l'Ajuntament després dels regidors i han de ser convocats a les seves sessions "para tratar y conferir en punto de abastos, exainar los pliegos o propuestas que se hicieren, y establecer las demas reglas economicas tocantes a estos puntos que pida el bien comun".

- Cap. 7: En el cas dels síndics personers la causa que es declara de la seva creació és que en general els síndics procuradors generals constitueixen càrrecs alienables que solen estar en mans de famílies determinades o recaure en algun regidor de l'Ajuntament amb caràcter de privilegi u honorífic més pròpiament. Per això i als llocs on allò ocorri, segons es diu, s'ha de designar un "procurador síndico personero del publico" que seurà a l'Ajuntament després del procurador síndic general perpetu i tindrà veu "para pedir y proponer todo lo que convenga al publico generalmente e intervenga en todos los actos que celebre el Ayuntamiento, y pida por su oficio lo que se le ofrezca al Común".

Pel que fa a la nostra zona, normalment trobem la concurrència d'ambdós càrrecs de diputat i síndic personer; però no podem acreditar si on hi ha personer és perquè el càrrec de procurador síndic general es troba en alguna d'aquelles circumstàncies. Això no obstant, una resolució de 15 de novembre de 1767 reconeix que amb independència de les circumstàncies que concorrin en el càrrec de síndic procurador general, encara que no sigui perpetu, es pot elegir un síndic personer si l'Ajuntament ho proposa i l'elegeix.

Les seves funcions vénen a ser en definitiva:

- Pel que fa al diputat, intervenir en tot allò que afecta a l'activitat econòmica de la vila (proveïments, mercat, etc.).
- I el síndic-personer s'encarrega de fiscalitzar la gestió dels regidors, així com de la defensa dels ciutadans davant dels possibles abusos d'aquells.

Podem dir en definitiva que aquests nous càrrecs venen a exercir per separat funcions que inicialment ja eren assignades al síndic procurador.

En tot cas, els nous càrrecs solament s'han d'elegir als llocs amb més de 50 veïns propietaris o contribuents. Ja pel que fa al número de càrrecs quan correspon la seva creació: pel que fa al de diputat en seràn dos en tots els llocs amb menys de 2.000 veïns com ocorre als llocs de la nostra zona, mentre que el personer serà un sol.

Quant a l'elecció d'aquests càrrecs el Consell de Castella aprova una Instrucció de 26 de juny de 1766 segons la qual:

- Es procedirà a convocar als veïns "seculares y contribuyentes" (caps de família) en "Concejo abierto" presidit pel batlle ("justicia") per a elegir 24 compromisaris; tots acudiràn a una mateixa reunió suposant que hi hagi una sola Parròquia, en altre cas es repartiran, l'elecció es farà en parts proporcionals.
- Designats els compromisaris, aquests es reunirà a la Casa de la Vila, també sota la presidència del batlle, i elegiràn als nous càrrecs per "pluralidad de votos".

- En tot cas l'elecció es farà a finals d'abril de cada any, perquè puguin prendre possessió dels càrrecs l'1 de maig següent.
- Totes aquestes actuacions es recolliran en un llibre obert a l'efecte i que ha de dur l'escrivà de l'Ajuntament.
- Ja al dia següent de l'elecció, els designats prendran possessió dels càrrecs a l'Ajuntament jurant complir-los bé i lleialment.
- S'estableix també un règim d'incompatibilitats: no poden ser elegits aquells veïns que ja són regidors "ni individuo del Ayuntamiento", ni cap dels seus parents fins al quart grau de consanguineïtat; tampoc aquell que sigui deutor del Comú a no ser que abans pagui el que deu; i no hi pot concórrer qui hagi exercit els dos darrers anys alguns "oficios de Republica"
- D'altra banda es disposa que poden elegir-se tant nobles com plebeus, "por ser enteramente dependientes del concepto publico".
- I formaràn part de l'Ajuntament, i seuràn a "ambas bandas (..) despues de los regidores inmediatamente con preferencia al procurador síndico y al personero".

En tot cas les competències dels diputats:

- Tindran assistència i vot a les Juntes de Propis i Arbitris, en tots els assumptes de "gobierno, administracion y distribucion de dichos efectos" (Circular del Consell de 12 de desembre de 1767).
- Se'ls concedeix vot, igual que als regidors, "en la exaccion de las penas, suspension, privacion y nombramiento de los oficiales que manejan los caudales comunes o los abastos de que el publico se provee" (Circular de 10 de novembre de 1769).

D'altra banda sembla general un sentiment de rebuig vers aquests nous càrrecs; i així els de Benissanet acaben denunciant el 1777, als regidors i al síndic procurador del seu Ajuntament perquè no els convoquen a les reunions que se celebren, i fins i tot les realitzen a les cases particulars (324).

Comptem això no obstant amb l'acta d'elecció dels càrrecs de la Torre de l'Espanyol l'1 d'abril de 1804: "Vuy, dia primer de abril de 1804, a presencia del batlle Josep Miro, regidors Baptista Jornet y companys, y demes de l'Ajuntament ab assistencia de vint-y-quatre, se han anomenats diputats a March Ferrer y Josep Rocamora =de la Plassa=, y prestaren lo acostumat jurament de cumplir son ofici ab exactitut. De que certifico, Torre de l'Espanyol, primer de abril del 1804, Pablo Moneuy, secretari" (325).

I encara en tenim constància l'any 1832, quan s'elegeixen novament a la Torre de l'Espanyol (326).

4) El mostassaf:

Menció a part mereix el mostassaf, antic càrrec municipal que exercia un prohoms del lloc. El càrrec es manté inicialment en el municipi borbònic i el trobem l'any 1741 a la Batllia de Miravet exercint les seves funcions de caràcter mercantil, i convertit també en un pèrit en qüestions referents a l'indar i servituds de finques que pot assessorar al jutge (327).

Tanmateix no tenim més notícies sino és aquella denuncia dels veïns d'Arnes (Comanda d'Horta) de 1742, quan volen remoure els càrrecs municipals vitalicis i, entre altres coses, manifesten que el mostassaf del lloc és el fill del regidor quart (328). Les queixes no van tant per la persona que exerceix les funcions, doncs el que es volen es fer constar els abusos dels representants municipals que ocupen tots els llocs i controlen al seu arbitri el municipi.

Finalment, per acord del Consell de Castella de 28 d'abril de 1769, que assigna el càrrec de mostassaf als regidors i també als diputats, tots els quals s'alternaran un a un i cada més en l'exercici de les funcions corresponents "celando y procuradno que se observen (..) las leyes de almotazania, y que en nada se cometa fraude ni perjudique al publico en el peso, precio y calidad de los generos"; talment es disposa que sigui auxiliats pels "justícies".

5) Els òrgans col·legiats:

Tenim dos òrgans col·legiats al Municipi borbònic: l'Ajuntament i la Junta de Propis i Arbitris; i sols en ocasions es permet convocar el "Consejo abierto" de tots els veïns contribuents equivalent a l'antiga assemblea dels caps de casa com màxim organisme de la comunitat però sense les atribucions que aquella ostentava.

5.1 La "Junta de Propios y Arbitrios":

La "Junta de Propios y Arbitrios" és l'òrgan municipal encarregat de la gestió i administració dels ingressos i despeses del Municipi, i de tenir-ne cura dels seus béns "propis".

La creació d'aquesta institució es troba en dues resolucions reials: la primera de 3 de febrer de 1745 sobre la constitució d'una Junta d'Arbitris, i altra de 30 de juliol de 1760 ja sobre la Junta o Consell de Propis i Arbitris. Ambdues resolucions s'inserten després en una real cèdula de 19 d'agost de 1760.

Aquesta Junta està integrada inicialment pels regidors, el síndic-procurador, el "mayordomo de propios y arbitrios" o "depositario", i un escrivà o secretari que és el de l'Ajuntament, sota la presidència del batlle; a partir de 1767 s'hi incorporen amb dret de vot els diputats i amb

veu i sense vot el síndic personer. Junta que es distingeix doncs de l'Ajuntament, organisme polític al que no concorre el majordom.

En tot cas correspon a la Junta:

1r.- La gestió econòmica del Municipi:

- Negocia el pagament i liquidació dels deutes censals amb l'establiment de concòrdies amb els creditors.

- Estableix l'imposició dels tributs i noves càrregues econòmiques.

- Talment s'encarrega de la gestió pressupostària del Municipi, amb l'aprovació d'un pressupost anual en el que es comptabilitzen els ingressos que es preveuen obtenir de tota índole, i al mateix temps es consignen les despeses.

2n.- L'administració i gestió en el seu cas dels béns propis i rendes del Comú: és l'encarregada de l'administració d'aquells béns, tindrà cura del seu manteniment i conservació, del seu possible arrendament, etc.

Aquella Instrucció de 1760 encomana al Consell de Castella "el gobierno y direccion de los propios y arbitrios del Reyno" en referència als de tots els pobles del Regne. I una primera mesura serà demanar "noticias individuales de los propios que cada pueblo tiene, y los arbitrios de que usa, con expresion de si son temporales o perpetuos, y si se disfrutan en virtud de facultades reales o por consentimiento de los Ayuntamientos o Concejos; que valores, cargas y obligaciones tienen; todo con entera distincion unos de otros".

Ja en un tercer apartat es disposa que quan el Consell tingui coneixement exacta dels propis i de les obligacions de cada municipi, aquell deurà fixar el límit al que aquelles han de "ceñirse, tanto en los gastos de la administracion de justicia como en las fiestas votivas, salarios de medicos, cirujanos, maestro de primeras letras y demas obligaciones que sobre sí tenga"; i afegeix que s'haurà de procurar que l'assignació de les despeses sigui equivalent al valor dels propis (més pròpiament de llurs rendes) i que sempre que hi hagi algun sobrant es destini a redimir censals si en hi ha o per a descarregar o minorar arbitris que graven els veïns i terratinents del lloc.

Per províncies, serà funció dels intendants d'Hisenda vetllar perquè "las justicias" (en referència als càrrecs locals que integren les Juntes, i no solament els batlles), s'ocupin de la bona gestió dels propis del municipi: "los han de manejar con entera pureza, cortando todo monopolio y mala versacion de sus productos; que los ramos arrendables se saquen anualmente a publica subastacion, y se rematen en el mayor postor, sin que en los arrendamientos tengan parte directa ni indirecta las justicias ni

sus parientes; y que los demas ramos que sea preciso administrarlos se execute con la mayor legalidad, y con la conveniente cuenta y razon".

Després es fa referència a un "tesorero o mayordomo de propios", que és qui recullirà les rendes que s'obtinguin i qui les administrarà, a canvi d'una compensació de "un quince al millar". Creiem que aquest majordom de propis i arbitris és en sí l'antic clavari (nom que encara apareix en algun document) i segurament un veí del lloc: ell ingressa els fons municipals corrents i adeutats, i fa els pagaments de totes les despeses. Al final de l'exercici ha de presentar els seus comptes davant la Junta amb tots els seus justificants, i tret el resultat econòmic el majordom transcriu un apartat prou explicatiu del que és la seva gestió i responsabilitat: "Que dicha cuenta la he formado a mi leal saber y entender, sin omitir nada en los valores de caudales publicos, ni he datado partida que no sea verdadera y legitimamente pagada, por lo que me obligo a restituirla en caso de provarse lo contrario, con el quatro tanto, salvo error de suma e pluma"; i tot seguit ve la signatura del majordom (329).

A continuació, els comptes es presenten al batlle i als regidors, que han de comprovar que els estadets presentats coincideixin amb els justificants aportats; i si és així tots plegats ho certifiquen i els conformen. No coneixem però que ocorre si els resultats no quadren.

Per últim, és el secretari de la Junta qui intervé els comptes, confirmant allò certificat pel batlle i els regidors, i a més:

- Dóna fe de la seva exactitut.
- Certifica que els ingressos no s'han destinat "para otros fines mas que los que concideran en el reglamento".
- Que els arrendataris dels serveis del Comú "no an contribuido con adealas ni gratificacion alguna".
- I que ningú s'ha valgut o imposat altres arbitris ni mitjans d'ingressos que els indicats (330).

En definitiva, veiem com el majordom és responsable de la gestió dels recursos municipals, que ha de quedar acreditativa i justificada, sota pena de reemborsar allò que s'apropii més el seu 4 per 100. A més s'acredita que la gestió s'ha dut netament, sense gratificacions o soborns, i que tots els ingressos s'han destinat a fins estrictament municipals. De fet el certificat del secretari ve a eximir a tota la Junta de possibles responsabilitats econòmiques.

Però encara hem de dir que el majordom assumeix a càrrec del seu propi peculi i patrimoni la gestió econòmica: ell ingressa el diner que recapta en una caixa pròpia que s'anomena "arca de tres llaves", atès que les claus deuen tenir-les el mateix majordom, el batlle i el regidor degà o el secretari (331); i des d'ella fa els pagaments corresponents, però si al final

de l'exercici s'han causat més despeses que ingressos la diferència produïda l'ha de costejar ell mateix amb càrrec al seu peculí.

Després es presentaran els comptes, i es determinarà l'"alcance", és a dir, la liquidació comptable: es fa una simple operació aritmètica entre l'import "del cargo" (ingressos) i el de "la data" (despeses), i la diferència que s'obté rep la denominació d'"alcance" (o saldo de caixa al tancament de l'exercici). Aleshores:

- Si el resultat es positiu, ell es fa amb el sobrant de caixa i signa la "polisa" corresponent a favor de la Junta; i ja en iniciar-se el nou exercici reintegra aquell import a la Junta.
- Si el resultat és negatiu, el majordom-dipositari l'assumeix i el cobreix amb els seus diners; la Junta li fa la pòlissa a ell reconeguent-lo creditor per l'import que sigui, i ja l'exercici següent ho recuperarà a mesura que s'obtinguin ingressos suficients.

El càrrec té riscos importants, doncs es poden donar casos d'epidèmies, o que s'hagi de procedir a una reparació imprevista d'un servei municipal, etc. I ja com a compensació econòmica el majordom únicament rep l'equivalent al 15 per 1000 del valor dels propis que administra. Diguem també que no ens consta que estigui obligat a prestar fiances.

5.2 L'Ajuntament:

L'Ajuntament és l'òrgan superior del govern municipal, que substitueix l'antic Consell General; però està integrat solament pels regidors i els altres càrrecs municipals que es van creant al llarg del s. XVIII, sota la presidència del batlle. De fet en ocasions encara es fa esment a la convocatòria o reunió de l'Ajuntament com a "consell" o "congreso" dels seus membres.

Normalment els documents al·ludeixen al "magnifico Ayuntamiento y Gobierno" del lloc, i constitueix en definitiva la màxima representació del "poder" polític i econòmic que abans ostentava el Consell General amb els jurats. En alguna ocasió es parla de "pleno Ayuntamiento", com per exemple en un document de Batea de 1750 on s'indica que els "decuriones ville" i el batlle "pleno Ayuntamiento tenentes, facientes et celebrantes" (332).

"Ayuntamiento" doncs per reunir o ajuntar el batlle amb els regidors, i aquells altres càrrecs municipals com el síndic procurador, el personer i el diputat del Comú, assistits d'un escrivà o secretari que ha de donar fe dels acords i aixecar les actes corresponents.